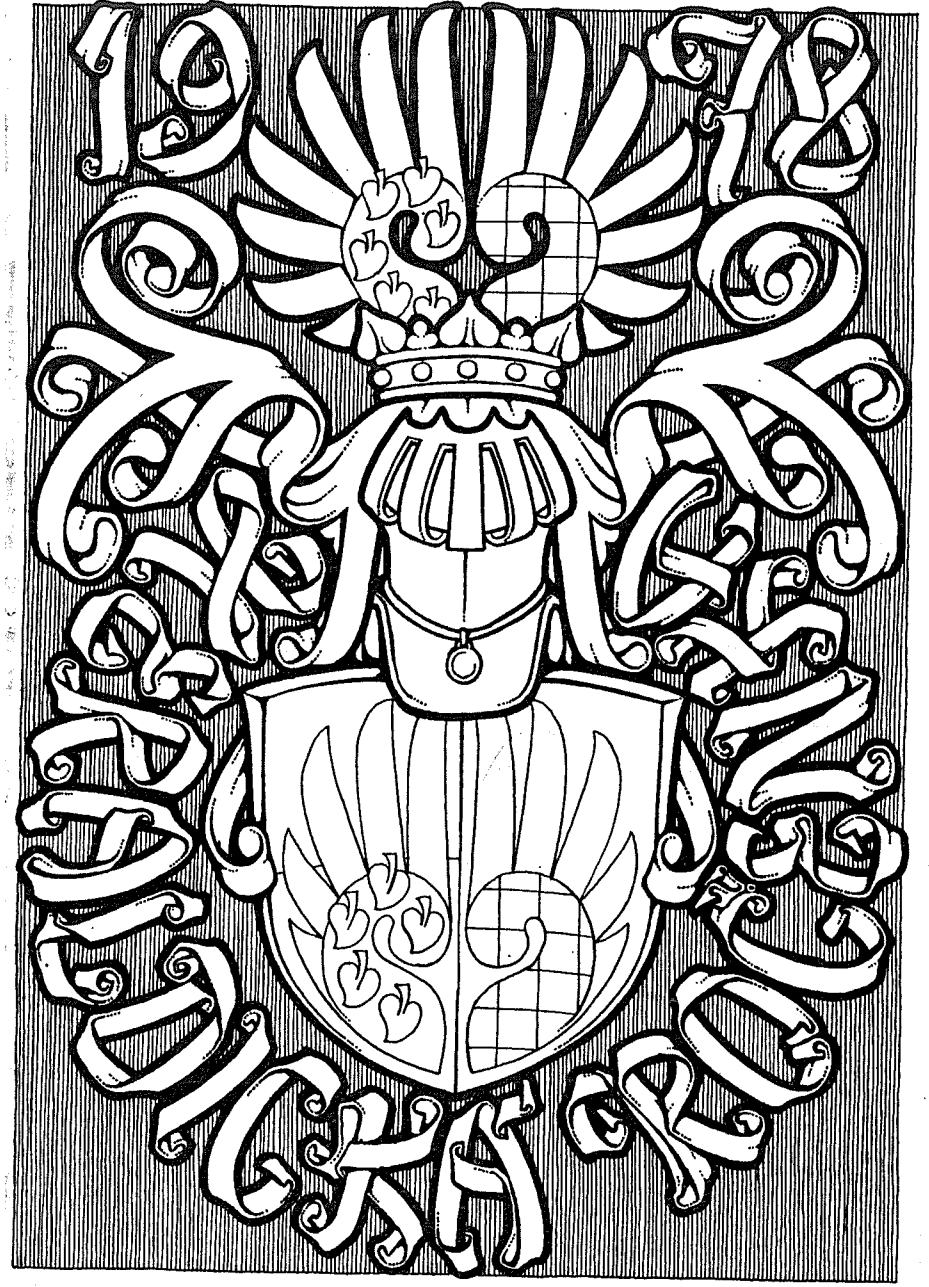
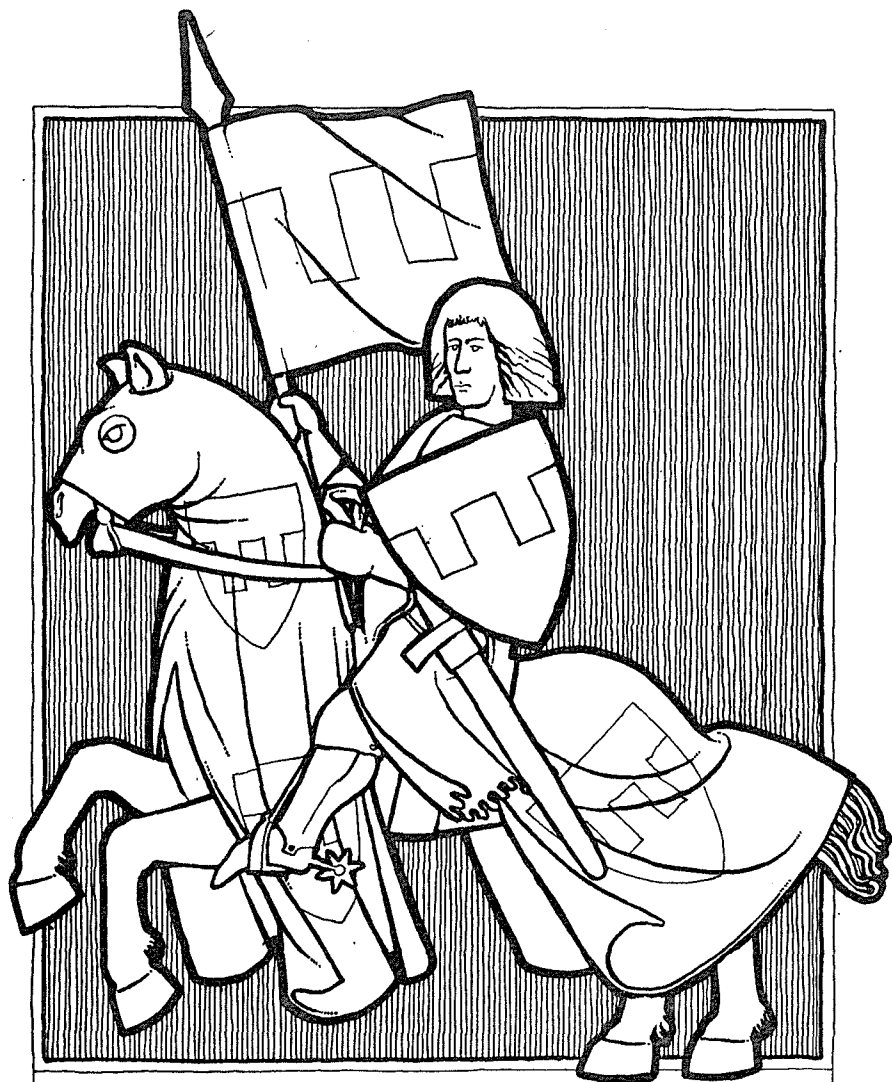

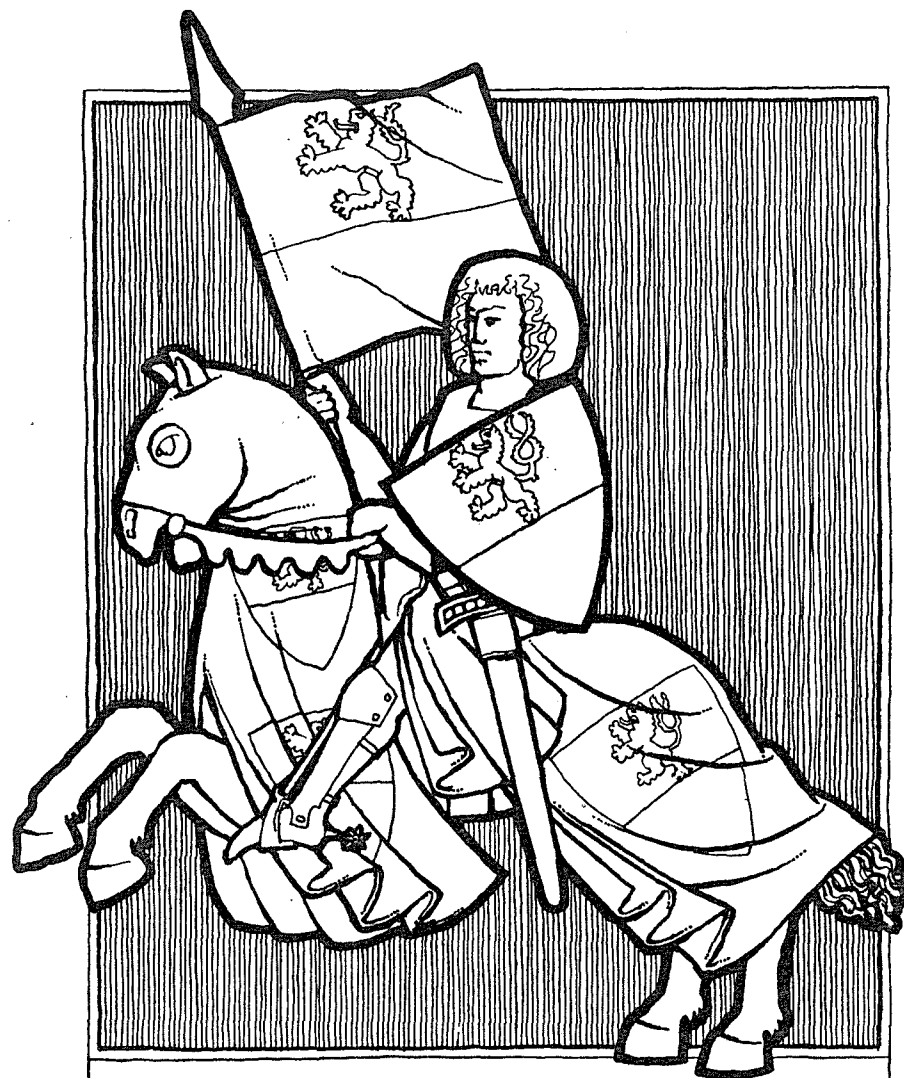

Kalendárium
1978

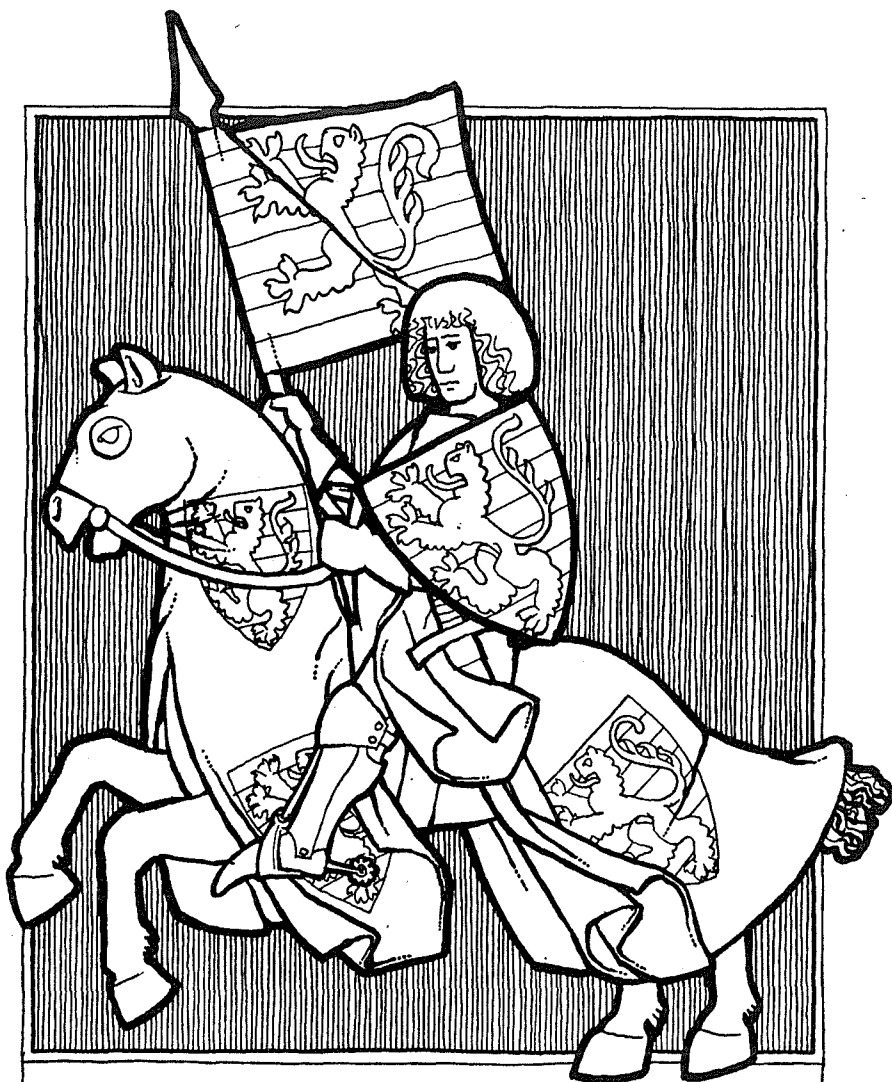
L e d e n

P	Ú	S	Č	P	S	N
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

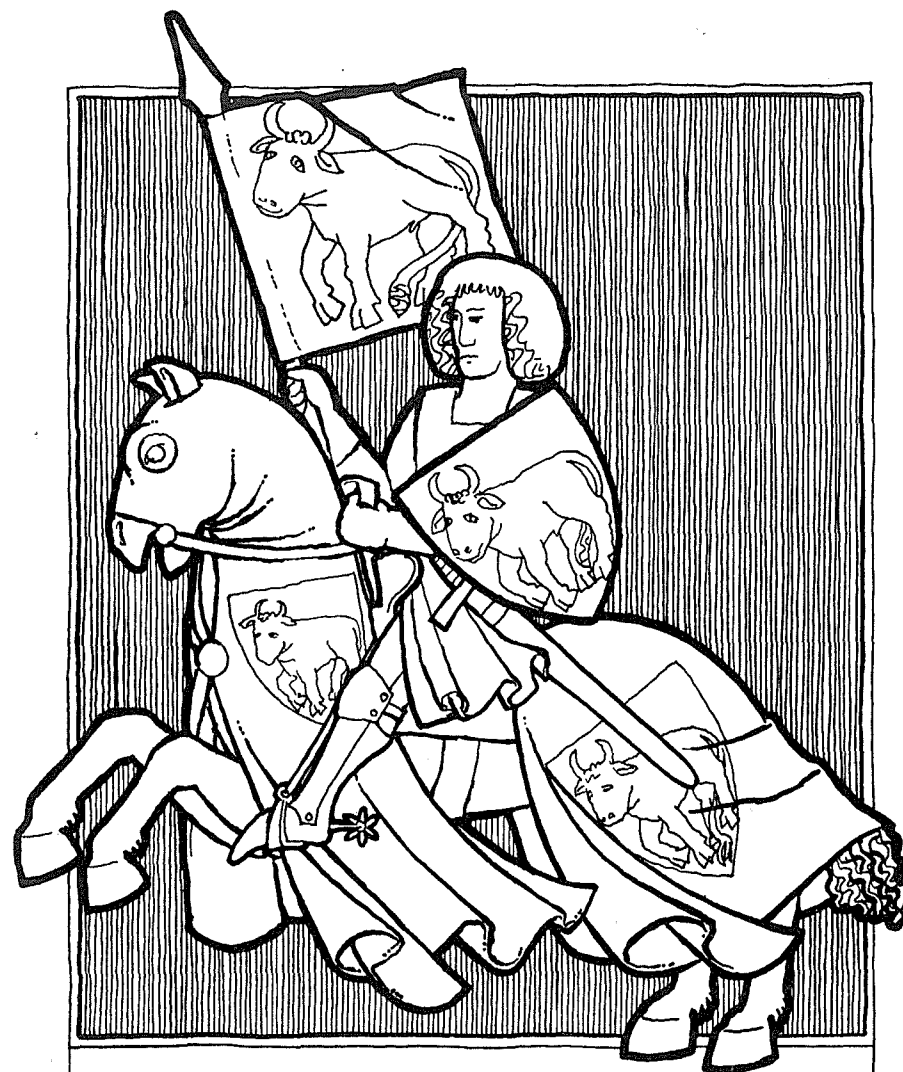
Ú n o r

P	Ú	S	Č	P	S	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

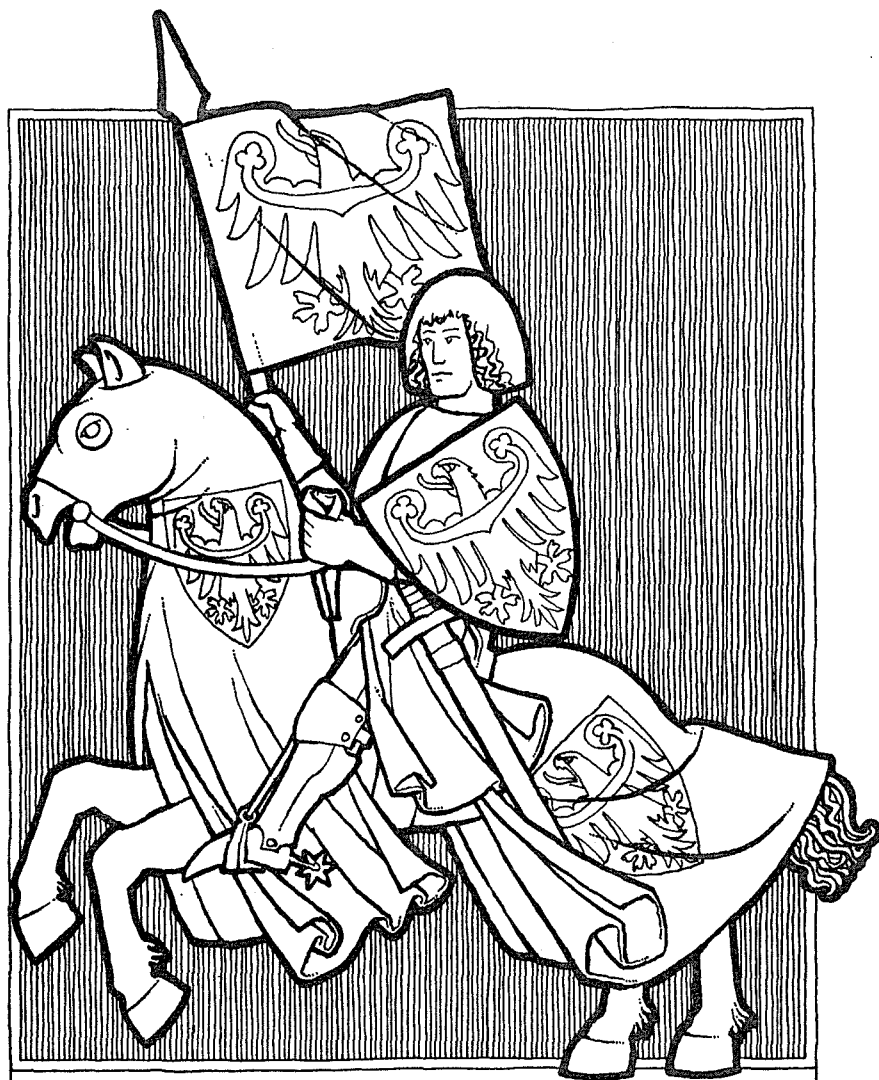
B ř e z e n

P	Ú	S	Č	P	S	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

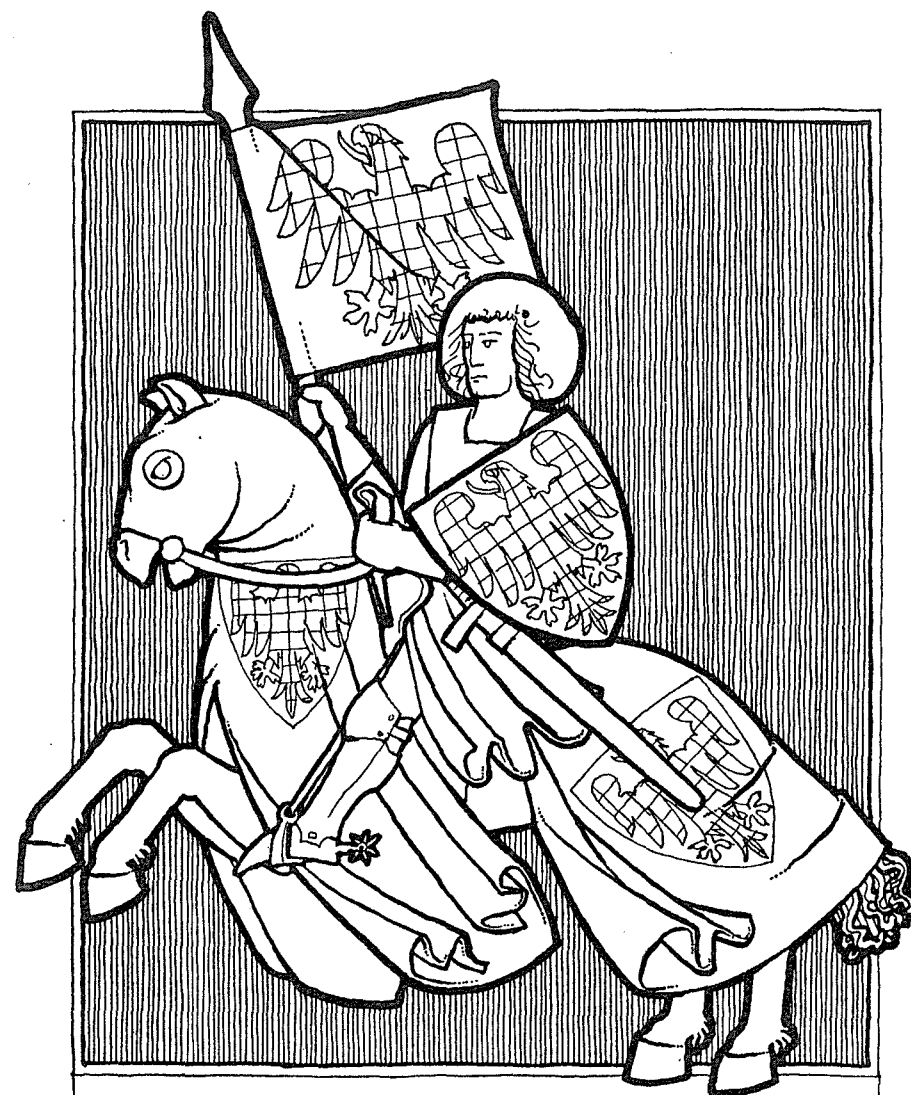
D u b e n

P	Ú	S	Č	P	S	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

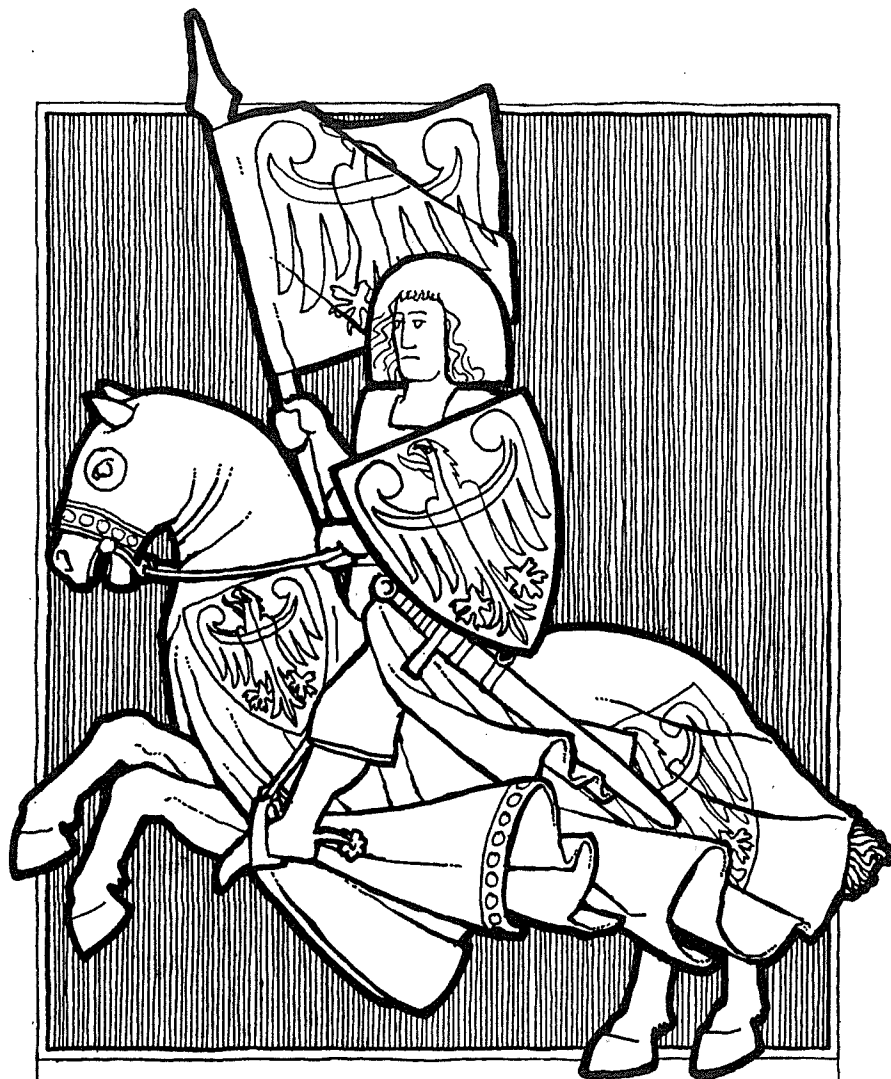
K v ě t e n

P	Ú	S	Č	P	S	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

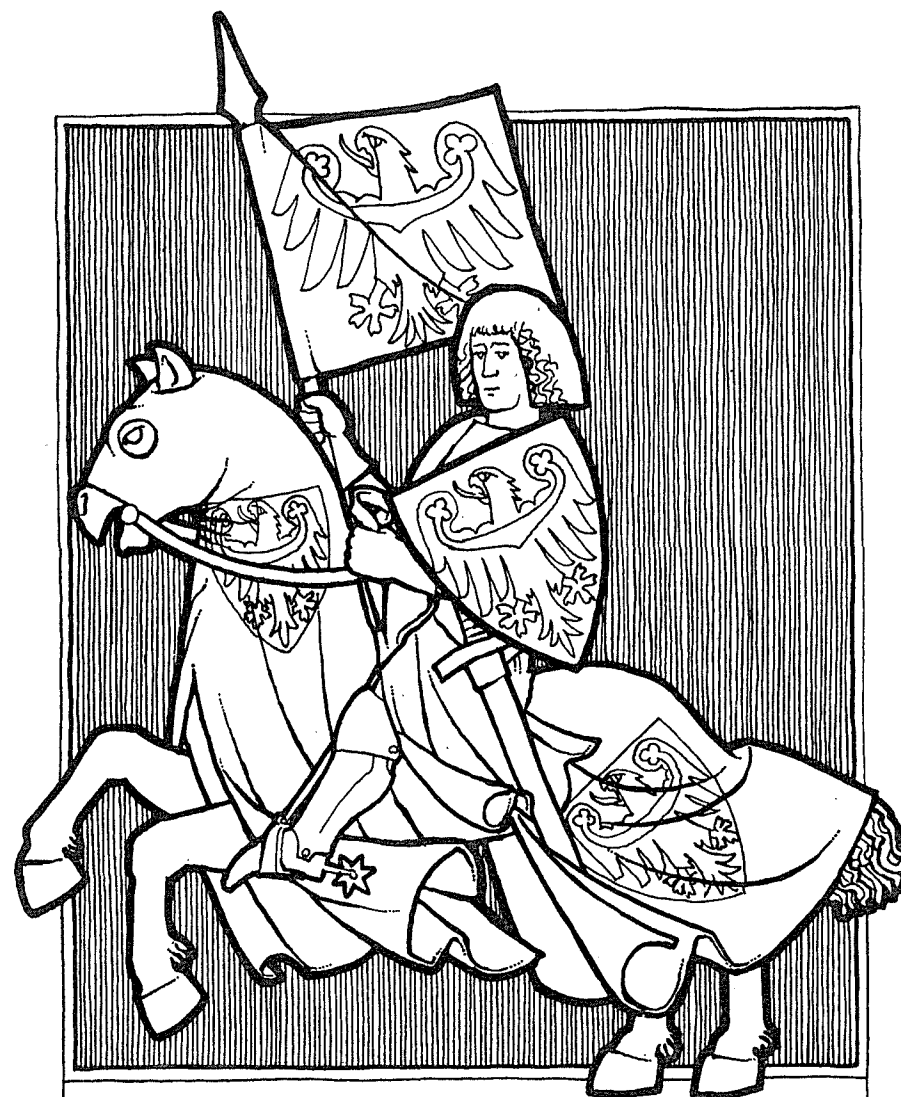
Č e r v e n

P	Ú	S	Č	P	S	N
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

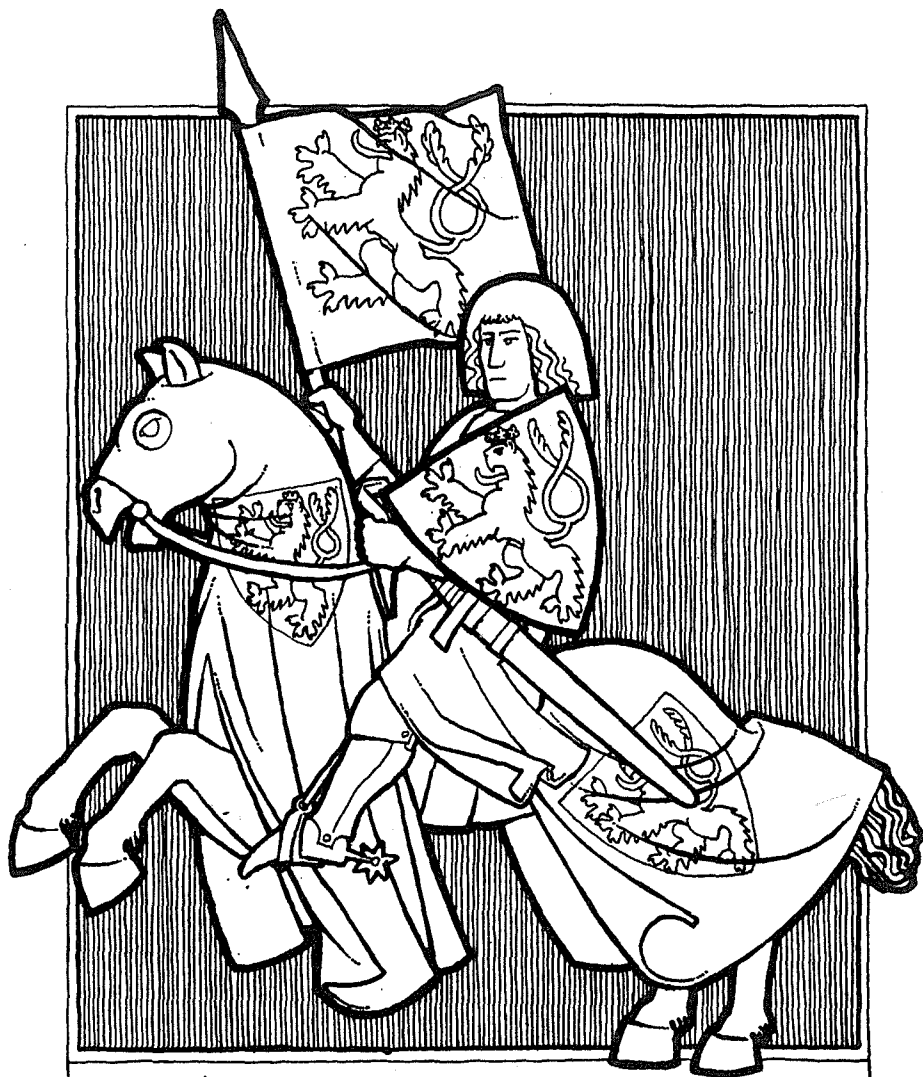
Červenec

P	Ú	S	Č	P	S	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

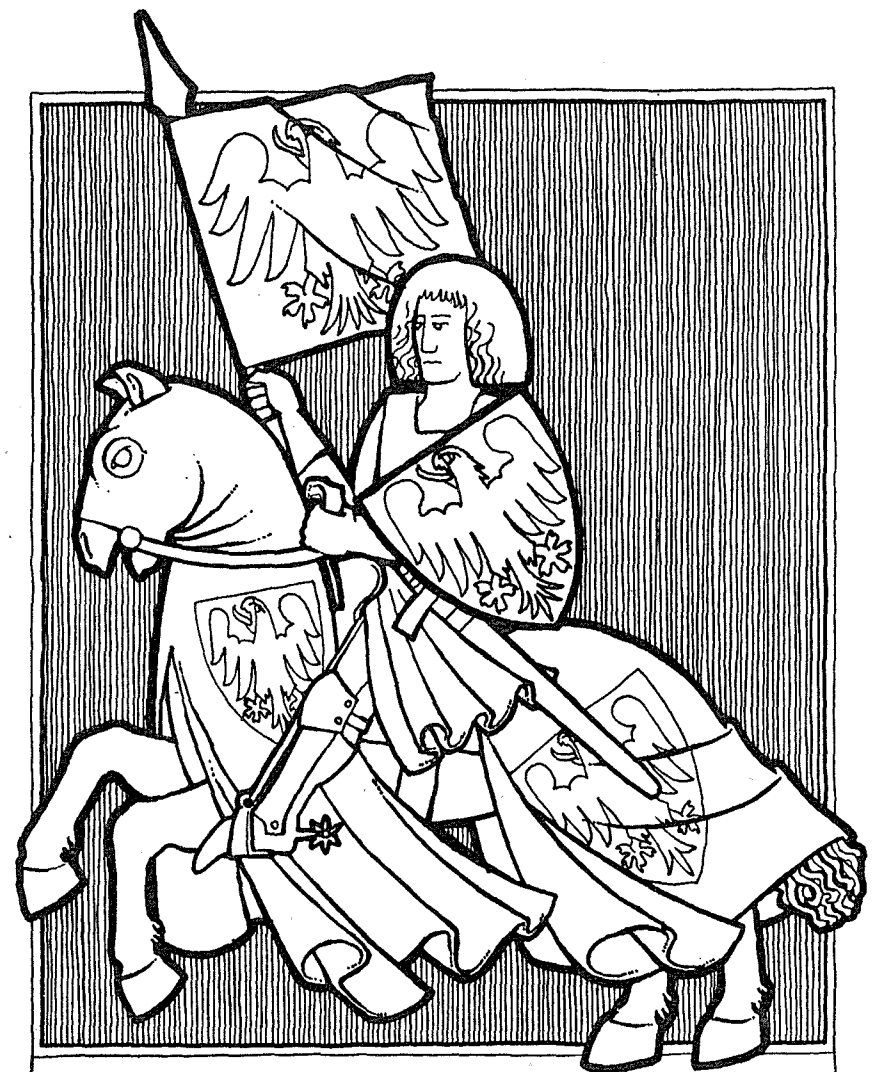
Srpen

P	Ú	S	Č	P	S	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

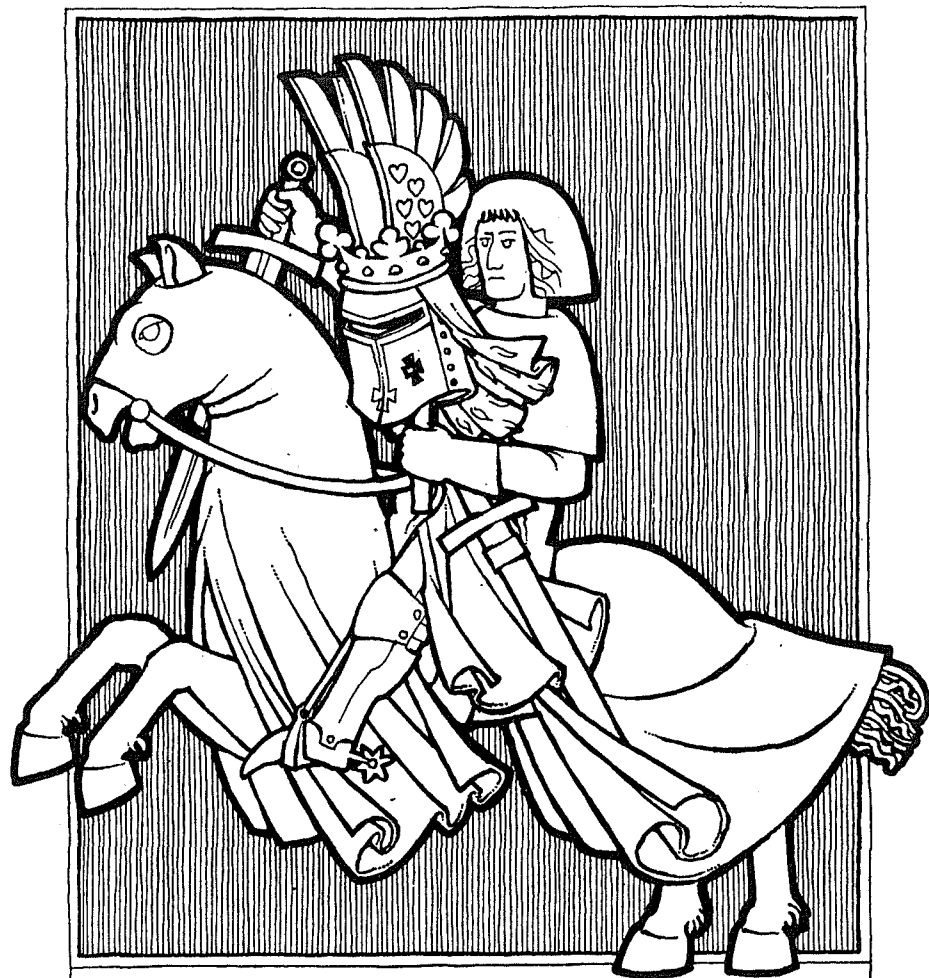
Z á ř í

P	Ú	S	Č	P	S	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

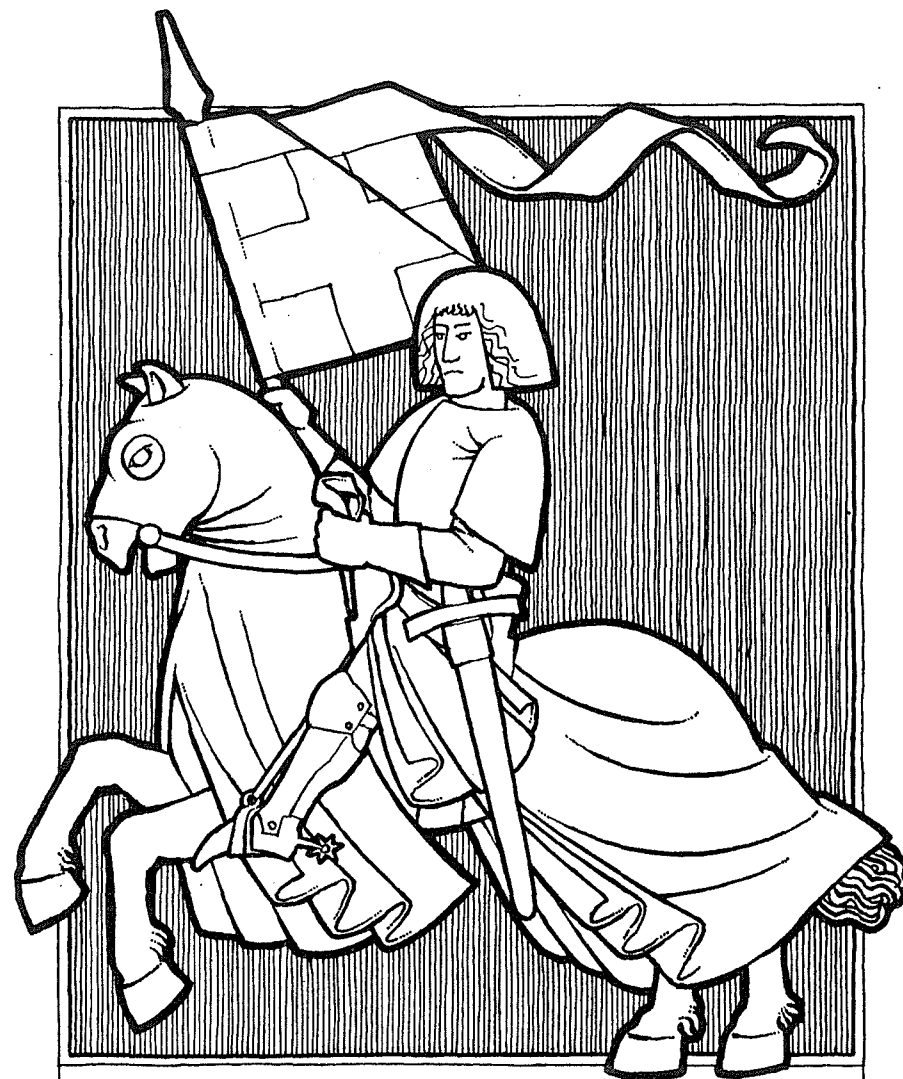
Ř í j e n

P	Ú	S	Č	P	S	N
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

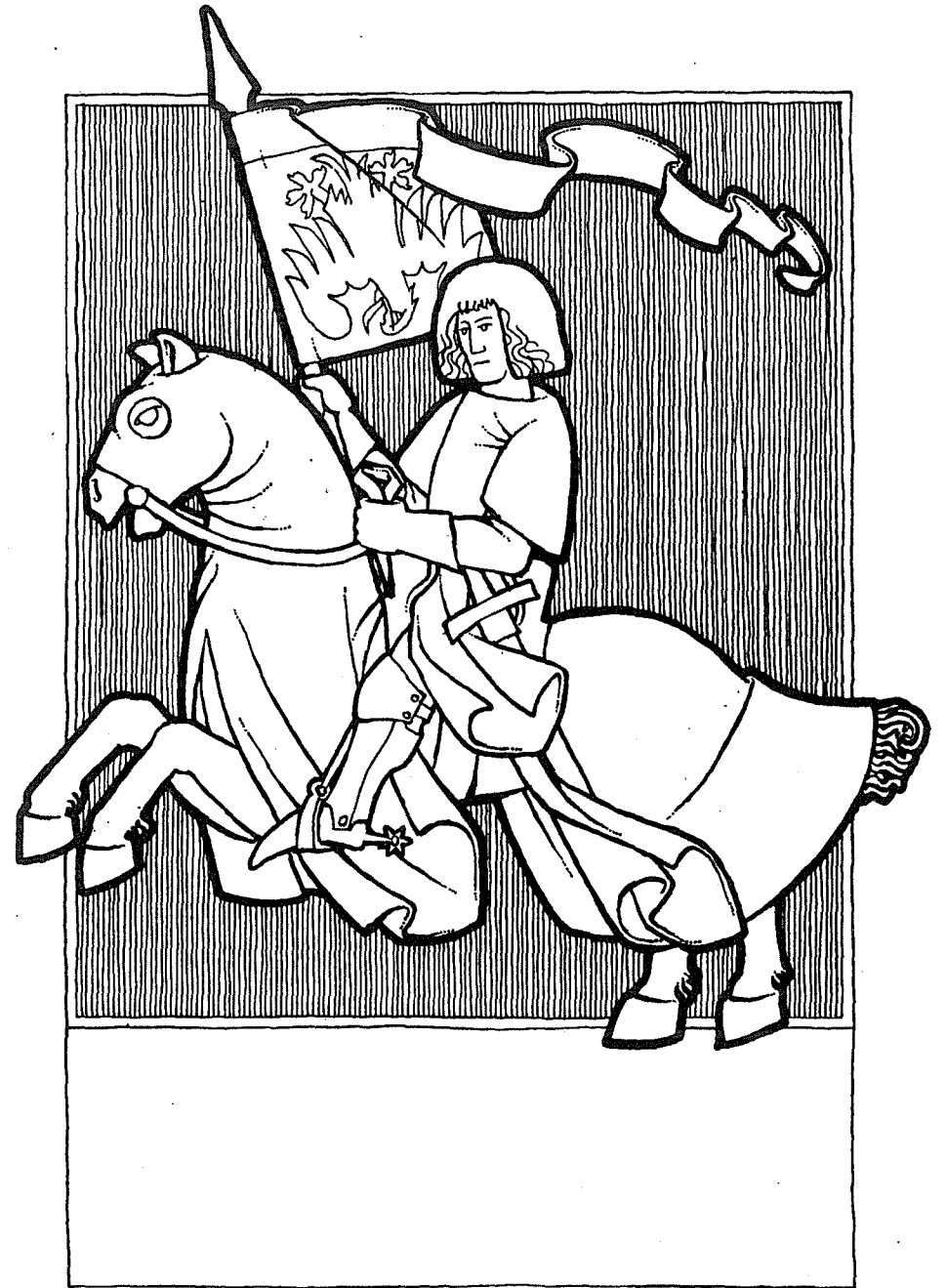
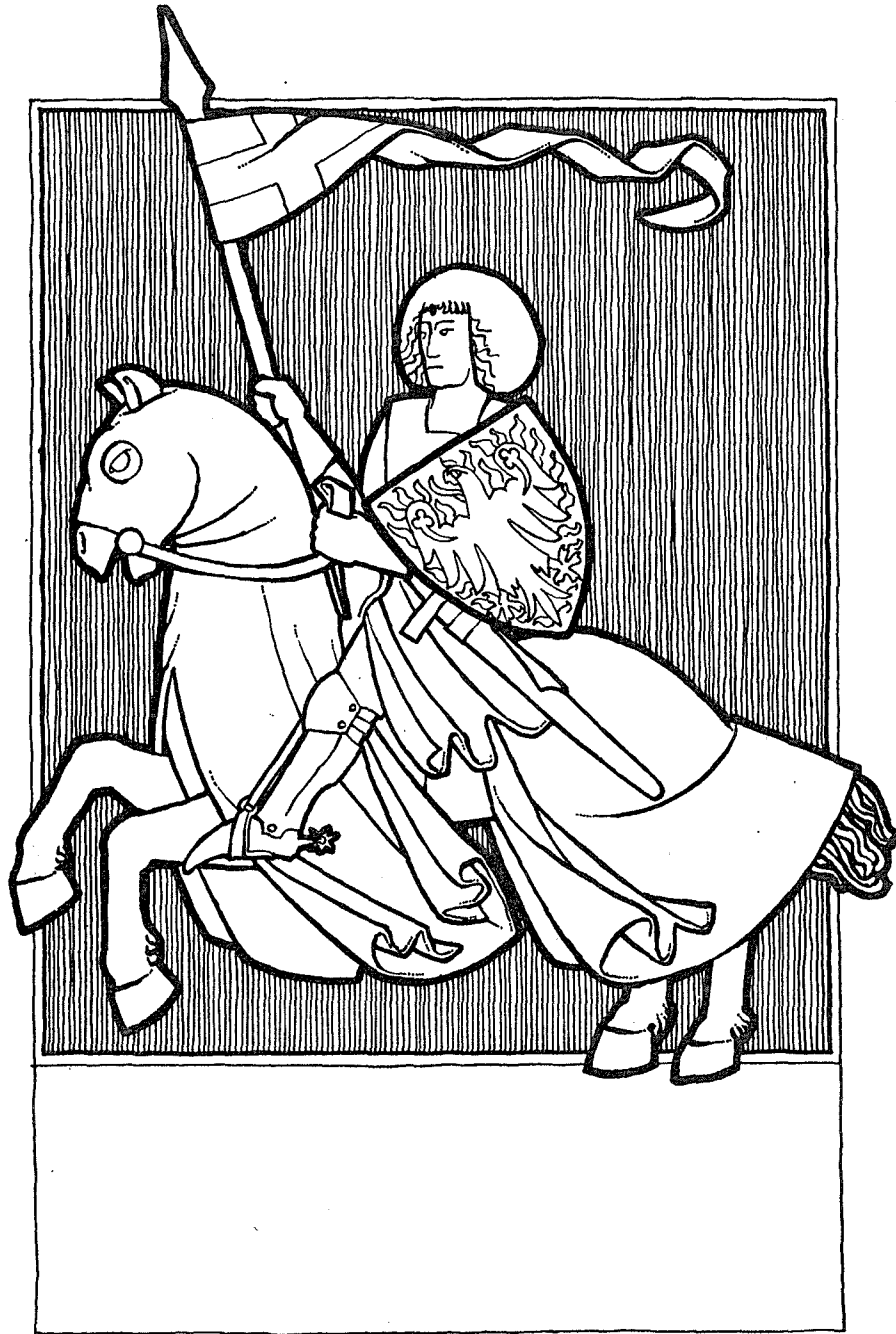
L i s t o p a d

P	Ú	S	Č	P	S	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

P r o s i n e c

P	Ú	S	Č	P	S	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Pohřeb Karla IV.

Podle Burckarda Zingga z Memmingenu, autora německé kroniky města Augsburgu v letech 1368 - 1406, je popisován pohřeb císaře Karla IV. podle relace, jež se do Augsburgu dostala, takto:

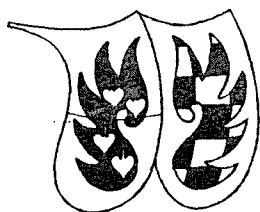
Mrtvý císař ležel na marách na zlatém suknu a zlatých polštářích a u jeho hlavy byly položeny tři koruny: na pravé straně koruna milánská, nad hlavou koruna Sváté říše římské a na levé straně koruna česká. Po levé straně těla leželo říšské jablko a meč a po pravé říšské žezlo. Na rukou měl bílé rukavice a plno prstenů a oděn byl v purpurový plášť, na hlavě měl korunu svého majestátu. Nad ním a nad marami neslo dvanáct rytířů zlatá nebesa. Potom jela císařovna /Alžběta/, královna /Johanna/ a markraběnka /Anežka/ s četným průvodem.

Před tělem mrtvého císaře nesli korouhev zvanou čelní z červeného hedvábí. Potom následovala korouhev země buďyšinské se zlatým cimbuřím v modrém poli a za ní jeli tři koně s týmiž znaky na pokrývkách koní a na každém koni seděl muž celý v brnění. Dále nesli před ním dělenou korouhev země zhořelecké, dole stříbrnou a nahoře se stříbrným lvem v červeném poli, a zase tři černě pokrytí koně se třemi muži v brnění s týmiž znaky. Za ní korouhev země lučemburské, červený lev na sedmkrát stříbrno-modře děleném poli, a tři koně. Potom korouhev země lužické /Dolní/, stříbrná s červeným volkem, a tři koně. Za ní korouhev země braniborské, červená orlice ve stříbrném poli, a tři koně. Poté následovala korouhev země moravské, v modrém poli červeno-stříbrně šachovaná orlice, a tři koně a za ní černo-červeně polcená orlice ve stříbrném poli země svídnické, a tři koně. Potom černá orlice se stříbrným perizoniem na zlatém poli země vratslavské, a tři koně. Za ní český stříbrný lev v červeném poli, a tři koně. Dále korouhev Sváté říše římské národa německého,

ve zlatém poli černá orlice, a tři koně. Potom nesl rytíř jeho přílb u se zlatou korunou a přílba byla pokryta hermelínovou pokrývkou; v ruce nesl tasený meč s hrotem k zemi obráceným. Poté jel další rytíř na černě pokrytém koni a nesl korouhev Sváté říše, stříbrný heroldský kříž v červeném poli, s dlouhým ohonem. Potom nesl rytíř štít s přemyslovskou černou plamennou orlicí ve stříbrném poli. Za ním jako poslední jel rytíř se zlatou říšskou korouhví, kde byla na znamení smutku černá orlice obrácena hlavou dolů.

A všichni ti koně byli pokryti černým taftem a na nich znaky svrchuřečených zemí. A všichni korouhevnické páni a všichni rytíři a všichni šlechtici, dobrých pět set, byli oděni v černém.

red.

Od posledních řádných voleb výboru Heraldického klubu České numismatické společnosti, které se konaly dne 25. ledna 1977, probíhaly členské schůzky každých 14 dní v zasedací síni Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Praze 1, Malé náměstí 13.

Účastníci měli možnost mimo jiné vyslechnout si zejména tyto přednášky:

- 25. ledna 1977 - Feudalizace pražského patriciátu ve 14. století /PhDr. Pavel R. Pokorný/
- 15. února 1977 - Dr. František Beneš - Atlas českých pečetí /Pavel Palát, prom. ped./
- 15. března 1977 - Erbovník Voračických z Paběnic /PhDr. Stanislav Hošťálek/
- 22. března 1977 - Slohy v heraldice /Zdirad J. K. Čech/
- 5. dubna 1977 - Lilie města Litomyšle /JUDr. Zdeněk M. Zenger/
- 19. dubna 1977 - Znaky majitelů obce Pičína /Petr Jedlička/
- 3. května 1977 - Znak města Kozlan /Pavel Palát, prom. ped./
- 17. května 1977 - Některé specifické problémy městské heraldiky /Karel Liška/
- 31. května 1977 - K heraldické terminologii /Jiří Nevák/
- 14. června 1977 - K nedožitě sedmdesátce Břetislava Štorma /JUDr. Zdeněk M. Zenger/
- 6. září 1977 - Bartoloměj Paprocký a jeho význam v české heraldice /PhDr. Pavel R. Pokorný, Pavel Palát, prom. ped./
- 20. září 1977 - Výtvarné pojetí kresby v díle Johanna Siebmachera /Zdirad J. K. Čech/
- 4. října 1977 - Antonín Rybička a jeho místo v české heraldice /PhDr. Pavel R. Pokorný/
- 18. října 1977 - Vilém Kupfer, litograf, sběratel a autor znaků českých rodů a měst /Pavel Palát, prom. ped., Zdirad J. K. Čech/
- 1. listopadu 1977 - Vojtěch rytíř Král z Dobré vody /PhDr. Stanislav Hošťálek/
- 15. listopadu 1977 - Českomoravská heraldika Martina Koláře a Augusta Sedláčka /PhDr. Pavel R. Pokorný/
- 29. listopadu 1977 - Moravská a slezská heraldika a genealogie v díle Josefa Pilnáčka /Pavel Palát, prom. ped./

- 6. prosince 1977 - Hrad Talmberk u Sázavy /PhDr. Stanislav Hošťálek
- 13. prosince 1977 - Karel Schwarzenberg a jeho význam v české heraldice /JUDr. Jiří Suchánek/
- 27. prosince 1977 - Vliv Břetislava Štorma na českou heraldickou kresbu /JUDr. Zdeněk M. Zenger/

Na schůzce dne 18. října 1977 bylo vzpomenuáno desátého výročí založení Heraldické sekce Klubu vojenské historie při Vojenském historickém muzeu v Praze, která po svém zrušení přešla do řad České numismatické společnosti a vytvořila tu Heraldický klub.

- V rámci kulturně osvětové činnosti provedl Heraldický klub ČNS řadu expertis, zejména:
- pro restaurátora Reicherta podklady k opravě znaku Václava Budovce z Budova na domě čp. 627/1 v Týnské ulici č. 7 na Starém Městě pražském /PhDr. Pavel R. Pokorný, Pavel Palát, prom. ped./
 - pro radu MNV ve Valašském Meziříčí podklady ke znaku města /Karel Liška, PhDr. Milan Buben/
 - pro farníky města Jilemnice identifikace aliance /Harrach-Liechtenstein/ na oltáři tamního kostela /PhDr. Milan Buben/
 - pro farní úřad v Borohrádku n. Orli. určení a podklady k opravě znaků v kostele sv. Michaela archanděla /PhDr. Milan Buben/
 - pro TJ Lokomotiva Borohrádek návrh nového odznaku klubu /PhDr. Milan Buben/
 - pro Středočeský podnik pro obnovu a konzervaci kulturních památek - projektový útvar Velká Chuchle, oddělení stavebně historického průzkumu, určení a podklady k opravě aliančního znaku /Pachta-Berényi/ na nádvoří zámku Liběchov /PhDr. Pavel R. Pokorný/

Členská základna Heraldického klubu ČNS měla ke dni 1. ledna 1978 toto složení:

- 62 členů ČNS vstoupilo do Heraldického klubu ČNS,
- 24 institucí se členstvím v ČNS,
- 25 poboček ČNS a 5 poboček SNS,
- 94 členů vstoupilo do HK ČNS.

Dne 21. ledna 1977 sešli se členové Bibliografické skupiny Heraldického klubu ČNS na ustavující schůzi, která byla zároveň první pracovní poradou, na níž byly projednány návrhy pracovního řádu a metodických zásad práce. Během následujících tří měsíců vypracovali Pavel Palát a PhDr. Pavel R. Pokorný na základě připomínek z první pracovní porady definitivní znění pracovního řádu a metodických zásad pro zpracování bibliografie. Oba základní dokumenty spolu se základací listinou se staly obsahem prvního svazku materiálů Bibliografické skupiny, který byl vydán v měsíci červnu 1977.

Ing. Beneš a PhDr. Hošťálek pracují na sestavení makety časopisů, připadajících v úvahu pro excerpce. Základní po-

můckou pro tuto práci je kniha Karla Malce Soupis bibliografií novin a časopisů vydávaných na území Československé republiky. Ostatní členové provádějí bibliografickou excerpce určených časopisů.

Začátkem září 1977 se uskutečnilo dvojstranné jednání vedoucího Bibliografické skupiny s jednotlivými členy, jehož účelem bylo stanovení konkrétního pracovního plánu do konce roku 1977. O výsledcích jednání byly pořízeny záznamy, které jsou uloženy v archivu Bibliografické skupiny.

V druhém pololetí roku 1977 probíhala práce též skupiny takto: trojčlenný tým ve složení Dr. Hošťálek, Palát a Dr. Pokorný zpracovával bibliografickou systematiku, vycházející přitom z poznatků německé heraldické bibliografie, mezinárodního systému desetinného třídění a původního hesláře soukromé bibliografické kartotéky. Výsledný elaborát bude publikován v připravovaném druhém svazku materiálů Bibliografické skupiny.

Dne 10. ledna 1978 byla konána výroční schůze Heraldického klubu ČNS, na které byly provedeny řádné volby výboru na další funkční období. Výbor byl zvolen v tomto složení:

předseda	- JUDr. Zdeněk M. Zenger
místopředseda	- PhDr. Milan Buben
1. jednatel	- Pavel Palát, prom. ped.
2. jednatel	- Petr Jedlička
hospodář	- Rudolf Jukl
archivář	- PhDr. Pavel R. Pokorný
členové výboru pro styk s ÚV ČNS	- Ing. Eduard Polívka Petr Jedlička

Redakční rada: PhDr. Milan Buben, Zdirad J. K. Čech, Pavel Palát, prom. ped., PhDr. Pavel R. Pokorný, JUDr. Zdeněk M. Zenger.

Přijímací komise: PhDr. Stanislav Hošťálek, předseda,

členové: Miloslav Císař, Jaroslav Jásek.

Revisní komise: JUDr. Jiří Suchánek, předseda,

členové: Petr Sladkovský, Vladimír Provázek.

Při Svazu českých filatelistů pracuje řada speciálních komisí; jednou z nich je komise námětové filatelie /KNF/, odborný a metodický gestor pro námětové sběratele, kteří jsou podle svých zájmů sdruženi v jednotlivých námětových sekcích. V roce 1977 pracovalo při KNF 15 námětových sekcí, mezi nimi i sekce Heraldika pod vedením Pavla Paláta, prom. ped.

Sekce Heraldika vznikla na podzim roku 1973 z 18 zájemců o námětové sbírání známek s heraldickou a též se sfragistickou a vexilologickou tematikou. V roce 1974 bylo zahájeno vydávání odborného zpravodaje, jehož 4 čísla do roku jsou doplněna ročníkovým obsahem a rejstříkem. Zaměření zpravodaje je dáno sběratelskými potřebami; nejde tedy o výhradně odborný heraldický časopis. Kromě odborných článků je pozornost věnována jednotlivým známkám a emisím

s heraldickou a heraldice příbuznou tematikou. V posledních číslech byly např. publikovány práce o českém lvu na poštovní známce, o heraldických emisích Lucemburska, o odznacích námořních válečných lodí, apod. Zpravodaj se tak snaží přispívat k rozšíření odborných znalostí všech členů sekce.

Zpravodaj Heraldika byl v roce 1977 vystaven ve třídě literatury na Celostátní výstavě poštovních známek v Sezimově Ústí TEMAFILE 77, kde získal diplom a bronzovou medaili.

Životní výročí

Je možné skloubit zaměření historika a heraldika, protože pomocné vědy historické /k nimž prý heraldika patří/ mají blízko k historii, je možné sloučit i poslání právníka a heraldika - a česká heraldická literatura může o tom podat řadu příkladů; ale sloučit básníka a heraldika je případ téměř ojedinělý. Je jím Jiří Suchánek, který dokonale spojil dvě své záliby, poesii a heraldiku, a oběma slouží oddaně a věrně. Pokládám totiž jeho vlastní zaměření - je doktorem práv - za povolání, které ho až do důchodu živilo. Od počátku, správněji od dob svých studií však pomýšlel víc na svou lyriku než na Kodex Justinianův. Poesie ho získala dříve než heraldika a již jako student právnické fakulty se s mnoha podobnými účastnil mladého literárního kvasu; vystupoval s nimi při různých příležitostech, někdy s hudbou, jindy bez ní, a předkládal své čisté verše, průhledné jak sedm studánek, jak se ostatně jmenuje i jedna z jeho vydaných sbírek.

Avšak nechci se rozepisovat o jeho literární tvorbě, neboť věřím, že se k tomu nyní při jeho sedmdesátce odhodlají jiní, povolanější. Chtěl bych zůstat u heraldické tvorby. Zaujala ho zvláště její francouzská větev - však jsme měli možnost přečíst si v minulém Heraldickém ročence výběr jeho poznatků z této oblasti. Ukázal se jako schématik, který přehledně rozprostírá materiál do přehledných oddílů, a tak čtenáři i zájemci názorně vykreslí strukturu svého pojednání, což je pro pamatování způsob zvláště vhodný. Svou stat vyložil skvělou češtinou, v heraldické oblasti stále vzácnou a hledanou. A to je vliv jeho první záliby, která ho nutí k vytrvalému tříbení slova.

Leč zmínil jsem se o jeho životním prolnutí heraldiky s poesii. Musím proto vzápětí vzpomenout jeho rytířské poemty, kterou věnoval historii řádu sv. Lazara Jeruzalémského. Vydal ji před mnoha lety pražský bibliofil Alois Chvála s kresbami Břetislava Štorma; úmyslně uvádím toto knihopisné spojení, neboť jména tří, kteří se na ní podíleli - Suchánek, Štorm,

Chvála - stačí, aby zkušený bibliofil ihned uhodl, o jakou raritu jde. Myslím, že by jiný nedovedl lazarskou poemu lépe sepsat, neboť Suchánek má k látce zvlášť vřelý vztah.

Suchánkova heraldická tvorba je v zásadě rozdrobena do řady článků a poznámek, uložených do mnoha časopisů a revuí. A bylo by věru nesnadné tyto heraldické kamínky zde sesbírat a uceleně spočítat. To však je běžný úděl tichých pracovníků kultury, který neznepokojuje, neboť své poslání přece jen plní.

Jen jedno kalí tyto řádky o Jiřím Suchánkovi, běhutý čas, který mu v letošním roce vyměřil již sedmdesátý rok. Je to neuvěřitelné, znal jsem ho vždy jako básníka mladé generace, ale 27. listopad 1908 je vskutku dnem jeho narození. A tak budiž jemu /i nám/ k tomuto datu popřáno, aby ještě mnoho mohl odevzdat svému heraldickému okouzlení, jemu pro radost, a nám pro vděčné poučení.

zmz

Šedesátépaté výročí narození Dra Zdenka M. Zengera, které připadá na 5. listopad letošního roku, je jistě pádným důvodem, abychom si přiblížili a připomenuli dosavadní životní práci dlouholetého předsedy Heraldického klubu ČNS. Zachytit však veškerou mnohostrannou činnost a široce rozvětvené kořeny, z nichž jeho dílo vyrůstalo, ať jde o zásluhy za záchranu kulturních hodnot, jež nám zůstaly dědictvím zášlých dob, ať o výtvarnou kritiku, uměleckou fotografii, odborné přednášky na úseku kulturní historie, památek či heraldiky nebo o nepřehledné množství článků a kreseb, rozsetých po řadě časopisů s typickou značkou zmz, bylo by úkolem nadmíru těžkým a v této vzpomínkové glose téměř nemožným.

Jeho heraldik je Dr. Zenger přímým pokračovatelem díla Břetislava Štorma, jehož heraldického i literárního odkazu je věrným strážcem. Sám vydal roku 1971 nákladem Vojenského historického ústavu heraldickou příručku zachycující historická pravidla, terminologii a uzance pod názvem "Heraldika" a letošního roku v nakladatelství Vyšehrad dlouho očekávanou "Českou heraldiku". Obě knížky jsou doprovázeny vlastními kresbami autora.

Dr. Zenger se neomezuje pouze na heraldiku historickou, věnuje se plně i heraldice živé, jak o tom svědčí řada osobních a církevních znaků jím navržených jako např. znak Františka kardinála Tomáška, arcibiskupa pražského, kanovníka Jana Lebedy, ad. Také emblém milenia pražského biskupství /1973/, převzatý vatikánskou poštovní správou, byl jím navržen.

Je nespornou zásluhou Dra Zengera, že se mu podařilo vymanit bývalou Heraldickou sekci z nezdravé závislosti a zachovat ji jako samostatný Heraldický klub v rámci České numismatické společnosti. Tento úspěšný čin získal Heraldic-

kému klubu nejen řadu nových zájemců zejména z řad mladé generace, ale zajistil mu i možnost vydávání Heraldických ročenek.

Bylo by mnoho co říci ke dni významného životního jubilea Zdenka M. Zengera, ale vyslovujeme-li to hlavně, upřímné přání pevného zdraví a síly k další plodné práci jubilantově, pak vyslovujeme to s vděčností za všechny jeho heraldické přátele.

j.s.

In memoriam

Architekt Bohumír Šimek /narozen 27. září 1896 v Praze, zemřel 13. ledna 1978 v Praze/ byl jedním ze zakládajících členů Heraldické sekce, do jejichž Erbovních sešitů také přispíval. Své heraldické krédo publikoval v jílovské Heraldice /ročník III., číslo 2, březen 1970/. Zpočátku heraldik amatér získal první odborné znalosti od arch. Vladimíra Janovského a od Jiřího Weyra. Když vstoupil do Jednoty starých českých rodů roku 1938, seznámil se tu s redaktorem Josefem Mildem, s nímž ho pak pojilo nejen osobní přátelství, ale i společná heraldická práce.

Architekt Bohumír Šimek poměrně málo publikoval, psal a kreslil spíš pro sebe a pro své přátele. Nákladem jílovské Heraldické sekce vyšla tiskem jeho Rukověť heraldická /58 stran textu včetně 240 kreseb/, kde pregnantním způsobem tlumočil základní fond znalostí, které by si měl osvojit každý, kdo chce vniknout do oblasti heraldiky. V této bezesporu zdařilé publikaci je zařazen snad jediný soubor Šimkových kreseb, které vynikají čistotou, jasnou linií a zejména dynamičností. S architektem Šimkem odešel nejen heraldik, ale i člověk s osobitým humorem a životním optimismem.

Čest jeho památce!

mfawb

Italská heraldika

K porozumění množství rozličných zahraničních vlivů, které nacházíme v italské heraldice, je nutné si uvědomit, že prakticky celý průběh historie Apeninského poloostrova byl pozadím bojů cizích států o moc a že velké části země byly často ovládány přímo ze zahraničí cizími panovnickými domy po mnohá staletí.

Po pádu západořímské říše roku 476 se Itálie stala bojištěm mnoha germánských kunningů o moc, slávu, slunce a zlato. Do spleťtých vztahů mezi Germány a papežem se vložil Pipin Krátký /714/15 - 768/, který zaručil papeži vládu nad Římem a okolím /roku 755/, čímž byly položeny základy budoucího církevního státu. Frankové /Karlovci/ pak ovládli na nějaký čas zemi, kterou však neustále ohrožovali Saraceni. Vláda potomků Oty I. /912 - 973; vládl od roku 936/, který se dal roku 962 korunovat na císaře, je poznamenána dalšími boji mezi mocí světskou a církevní, známými jako boj o investituru.

Roku 1138 se zmocnila německá dynastie Hohenstaufů jižní Itálie, ale ta byla s papežskou pomocí roku 1266 dobyta Karlem z Anjou, jehož potomci vládli zemi po následující stáletí. Počátkem 16. století se Španělsko zmocnilo Neapole, která se pak stala předmostím španělské moci a vlivu v Itálii po více než 300 let. Na sklonku 18. století byli Španělé nahrazeni vedlejší větví španělské dynastie Bourbon - Anjou /jako králové neapolští nezávislí na Španělsku/, která dala později jihoitalskému království jméno "Obojí Sicílie" /od 1815 do 1860/.

Centrální Itálie sestávala z papežské državy /církevní stát, lat. Patrimonium s. Petri, it. Stato della Chiesa, Stato ecclesiastico, 754/55 - 1870/ se střediskem v Římě a z množství bohatých a mocných městských států, které se vyvinuly ve 14. a 15. století v severní Itálii. Nejznámějšími a nejdůležitějšími mezi těmito státy byly republika Janov, republika Florencie /později ovládnutá rodinou Medici/, Benátky /s volenými dožaty/, Milán /rodina Visconti, později Sforza/, Verona /rodina della Scala/, Mantova /rodina Gonzaga/, Ferrara /rodina d'Este/, Padova /rodina Carrara/, Parma a Piacenza /rodina Farnese/. Ale již roku 1494 se severní Itálie přeměnila v bitevní pole, na kterém Habsburkové, Španělsko a Francie bojovali o bohatství Itálie. Roku 1538 Španělé získali Milán, a tak, jestliže připočteme jejich državu na jihu Itálie a Sicílii, si vytvořili převahu na Apeninském poloostrově v 16. a 17. století. Roku 1714 bylo však nejdůležitější ze španělských území v severní Itálii /Milánsko/

zabráno Rakouskem, které se stalo dominantní mocností až do doby, kdy francouzská revoluční armáda překročila Alpy roku 1792. Roku 1796 Napoleon dobyl Lombardie a roku 1805 se prohlásil králem severní a střední Itálie, přičemž jeho nevlastní syn Eugène de Beauharnais se stal italským vicékrálem. Teoreticky se však Itálie nestala součástí francouzského impéria, ale nezávislým královstvím.

Po pádu Napoleona se Rakousko znovu ujalo kontroly nad severní Itálií, ale rok 1848 v Piemontu je počátkem boje za osvobození. S francouzskou pomocí byli Rakušané vypuzeni roku 1859 z Lombardie. Boj za nezávislost a svobodu se pak rozšířil po celé zemi a roku 1861 byl Viktor Emanuel II., král sardinský z dynastie Savojské, prohlášen králem sjednocené Itálie /Regno d'Italia/. Po pádu monarchie dne 13. června 1946 byla v Itálii vyhlášena republika.

Itálie je bezesporu jednou z kolébek světové heraldiky a některé předheraldické vlivy lze vysledovat již v dobách západořímské říše i později v karolinské a ottonské říši.

Podívejme se nyní na nejcharakterističtější specifické rysy italské heraldiky.

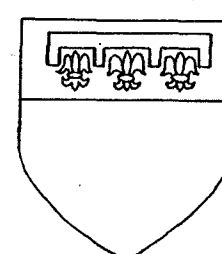
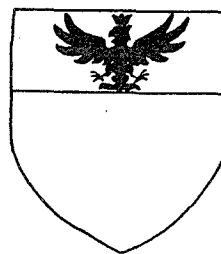
Štít

V Itálii se užívá množství tvarů štítů, které jsou obvyklé i v jiných částech Evropy. Nejběžnějším je štít gotický, štít francouzský, štít španělský a štít normanský. Posledně jmenovaný, nazývaný patrně podle známé tapisérie v Bayeux, zobrazující dobytí Anglie Vilémem Normanským /Dobyvatelem/ roku 1066, je svým původem italský z 11. století. Je to štít mandlového tvaru, který není ničím jiným než starým kulatým štítem římských legií, jemuž byl dolní okraj prodloužen ve špičku, aby při nové technice válčení kryl ozbrojeného jezdce až ke kolenům.

Zvláštností papežských a některých církevních znaků je štít tvaru konské hlavy. Jde o reminiscenci konské hlavy zepředu /en face/ a zdá se pravděpodobné, že malé štíty těchto tvarů byly kladeny na čelní stranu hlavy koně při turnajích.

Dámské štíty jsou často oválné.

Jinou zvláštností italské heraldiky je, že hlava štítu často ukazuje na bývalou politickou příslušnost rodiny. Tak černá korunovaná orlice, černý korunovaný orel nebo jeho hor-

ní část, zpravidla na zlatém poli signalizuje příslušnost rodiny ke straně císaře Svaté říše římské. Naopak modrá hlava štítu se třemi zlatými liliemi pod červeným čtyřlaločným turnajským límcem svědčí, že rodina podporovala jihoitalské krále neapolské, původně větve královského domu francouzského. Tyto dvě politické strany byly známy pod jmény Ghibellini a Guelfové.⁴⁾

Přilby

Šlechtické přilby jsou stříbrné s hledím a mřížkami zlatými. Čím větší počet mřížek, tím vyšší se zdá být stav erbovníka, ale neexistují žádná určitá pravidla, která by stanovovala přesný počet k příslušnému stavu. Ve skutečnosti jakéhokoli druhu přilby může být užito všemi šlechtickými stupni. Přesto však lze z praxe vysledovat, že vévodové a markýzové užívají přileb en face, hrabata, vikomti a baroni natočených do prava, zatímco nižší šlechta z profilu otočených do prava. Přilby patriciů jsou ocelové /stříbrné/ barvy se zdviženým zlatým hledím z profilu, často cizelované a zdobené ornamenty.

Přilby členů královské rodiny byly celé zlaté. Duchovenstvo a dámy přileb neužívaly, protože nesloužily ve zbrani.

Přilby občanských znaků byly železné s hledím spuštěným a z profilu.

Klenoty

Klenoty jsou v Itálii velmi vzácné a vyskytují se sporadicky v poitalštěných rodinách cizího původu. Nikdy se však neobjevují u nešlechtických /osobních/ znaků.

Dožeci zlaté čepice /corno dogale/ užívají jako klenotu benátské rodiny, které odvozují svůj původ od některého dožete /Il doge di Venezia/.

H o n o s n é k u s y

Řádové odznaky

O řádových odznacích pojednává samostatný článek této Heraldické ročenky.

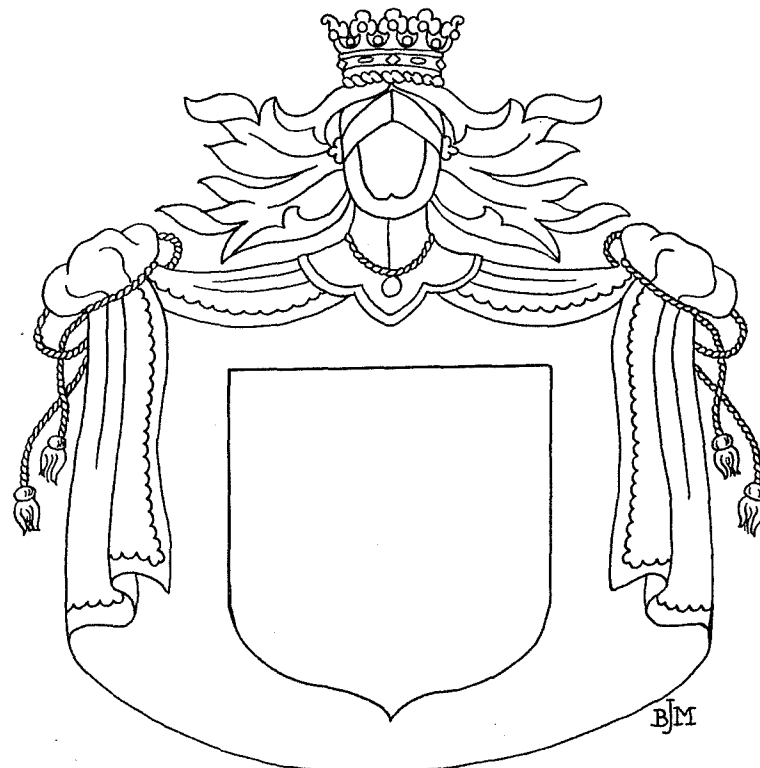
Štitonoši

Štitonoši jsou v italské heraldice velmi vzácní. Objevují-li se, stává se tak u znaků vyšší aristokracie, avšak nejsou stanovena žádná pevná pravidla pro jejich užívání. Ve skutečnosti tedy velmi záleží na libovůli jednotlivců.

Pláště

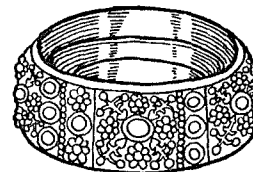
Příslušníci vladařských rodin a vévodové, kteří užívají červeného pláště se zlatým pilovitým lemem, mohou své přilby

spolu s příslušenstvím /t.j. s pokryvadly, točenicí a korunou, popř. s klenotem/ posadit na vrchol pláště. Tato praxe neexistuje v heraldice žádné jiné země.

Koruny

Nejstarší italskou korunou je tzv. Železná koruna Langobardů, kterou prý dala zhotovit královna Theodelinda /zemř. roku 628/ ke korunovací svého druhého chotě Agilulfa Turinského roku 593. Je to několik centimetrů široká zlatá obroučka ze šesti dílů, zeleně smaltovaná, z vnější strany zdobená zlatými tepanými květy a 22 červenými a fialovými kameny posázená. Na vnitřní straně je připojena úzká železná obroučka, která podle legendy pochází z jednoho ze hřebů, jimiž byl přibit Kristus na kříži a který do Itálie přivezla z Palestiny císařovna Helena, matka císaře Konstantina.

Po zániku říše langobardské byl Železnou korunou korunován Karel Veliký a po něm němečtí císařové jako králové italští až do Karla V. /mezi nimi i Karel IV./, poté roku 1805 Napoleon I. a konečně roku 1839 rakouský císař Ferdinand I.

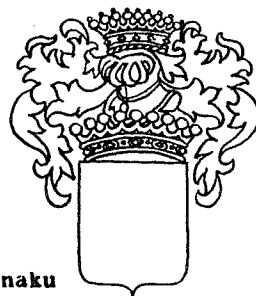
O váženosti této koruny svědčí i skutečnost, že Napoleon I. založil roku 1805 na paměť své korunovace na krále lombardského v Miláně Řád Železné koruny, který sice Napoleonovým pádem zanikl, ale byl obnoven roku 1816 rakouským císařem Františkem I.²⁾

Dnes je koruna uložena v oltářním tresoru kaple královny Theodelindy v katedrále S.Giovanni Battista v Monze, založené touto královnou roku 595.

Spolu s různými cizími vlivy pronikly do Itálie nejrozličnější heraldické systémy, z nichž každý měl své vlastní typy korun. Během heraldické praxe datující se od 18. století bylo povoleno užívat v jednom znaku dvou rozdílných korun k indikaci stavu / stupně šlechtictví/ a to jedné nad štítem a druhé na přílbě.

Vzor baronského znaku

Vzor hraběcího znaku

Tato skutečnost dvou rozdílných korun ukazuje na odlišnost stavu např. jestliže nositel náleží k rodině, jejíž hlava nosí vyšší titul než on. V takovém případě osobní korunka se klade nad štít a koruna hlavy rodiny / vyšší stupeň šlechtictví/ zdobí přílbu. Tato praxe se však vztahuje jen na vyšší aristokracii; šlechtici bez titulu, patriciové a dědiční rytíři si zdobí příslušnou hodnostní korunou jenom přílbu.

Jinou zvláštností italské heraldiky je užívání točenice i koruny na přílbě. V jiných zemích se pokládá sama točenice nebo sama koruna za dostatečnou ke krytí přílby. Italská točenice je ovšem natolik úzká ve srovnání s mimoitalskými, že se dá velmi snadno přehlédnout.

Systém nejběžnějších hodnostních korun užívaných v italské heraldice:

- 1 italská královská koruna,
- 2 koruna následníka trůnu,
- 3 koruna ostatních princů královského domu /Savojského/,
- 4 koruna vévodů nekrálovské krve,

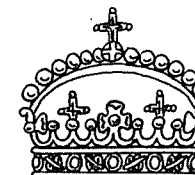
- 5 koruna markýzů,
- 6 - 7 koruna hrabat,
- 8 koruna vikomtů,
- 9 - 10 koruna baronů,
- 11 koruna šlechticů bez titulu /nobile/,
- 12 - 13 koruna patriciů,
- 14 koruna vladařských rodin /principe/.

2

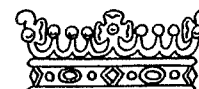
1

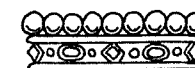
3

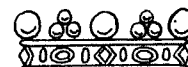
4

5

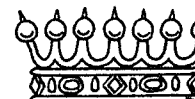
6

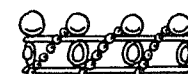
7

8

9

10

11

12

13

Šlechtická titulatura v Itálii

V Itálii existuje velké množství šlechtických titulů, z téhož důvodu jako v Německu: země bývala rozdělena na množství samostatných států.

Hierarchie šlechtických titulů obsahuje 10 stupňů od nejvyššího k nejnižšímu: principe, duca, marchese, conte, visconte, barone, signore, nobile, patrizio, cavaliere.

Všechny tituly jsou dědičné a šlechta i patriciát se dříve vyskytovaly v každém samostatně se spravujícím městě. Titulu "principe" bylo dříve užíváno v širokém slova smyslu k označení suverénního vládce. Takto /Il Principe/ nazval svou knihu i Niccolò Machiavelli /1469 - 1527/, v níž se obrací již v titulu na všechny nezávislé vládce. Proto spíše než "kníže" je vhodnější překládat titul "principe" slovem "vladař".

V církevním státě, kde papežové vládli více než 1000 let jako světští panovníci /do roku 1870/, byly šlechtické tituly obdobné; existoval však jeden navíc - coscritto - jako ze všech nejnižší.

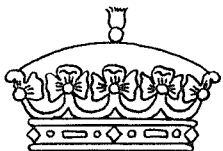
Označení "patrizio" lze srovnávat se šlechtictvím bez titulu / prosté šlechtictví/.

Královský znak

Savojský královský dům³⁾ historicky začíná hrabětem Umberto /1003 - 1056/, jehož potomci užívali ve znaku orlici, která se později stala i známkou Savojska /v 17. a 18. století/. Slavný bílý savojský kříž je poprvé doložen roku 1258 u Amadea V. Velikého /1249 - 1323/. Klenotem rodiny se stal zlatý okřídlený lev; zlatí zpět hledící jednoocasí lvi jako štítonoši se objevují až na počátku 18. století.

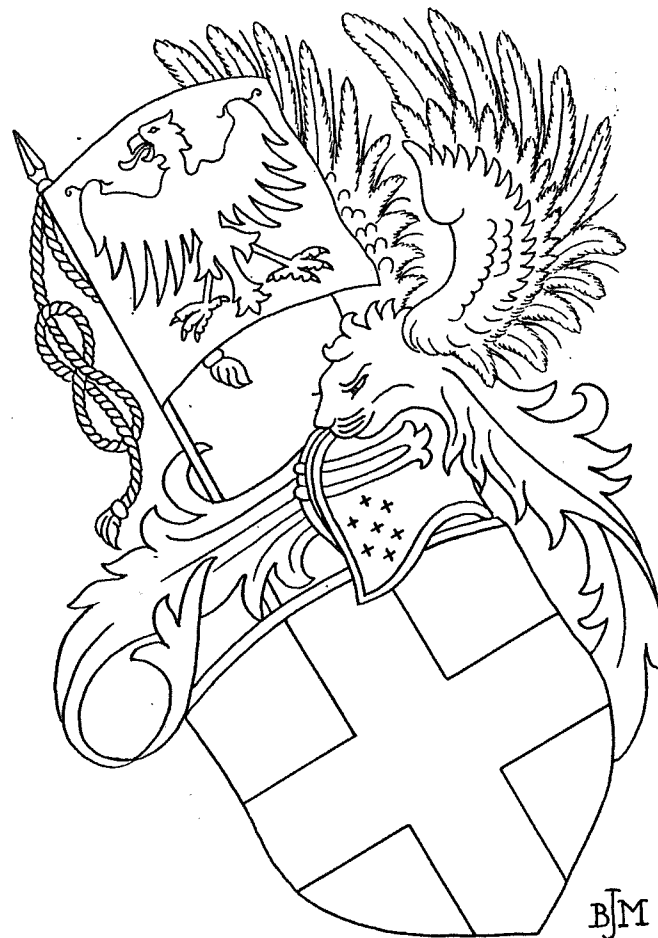
Když byl roku 1861 na trůn sjednocené Itálie povolán sardinský král Viktor Emanuel II., obdržel podle zákona ze dne 17. března 1861 titul "z Boží milosti a vůle národa král italský". Znak království /Regno d'Italia/ byl stanoven takto: v červeném štítě stříbrný kříž, nad štítem zlatá otevřená přilba s Železnou korunou, kolem štítu řetězy a stuhy všech italských řádů, jako štítonoši dva zpět hledící jednoocasí lvi; nad tím vším se pne purpurový, zlatem protkávaný a hermelínem podšíitý královský plášť, zakončený na vrcholu italskou královskou korunou.

Následník trůnu měl též znak, rozlišený trojlaločným modrým turnajským límcem na štítě, rodinným klenotem na přilbě, modrozlatými příkrývkami a korunou následníka trůnu na vrcholu královského pláště.

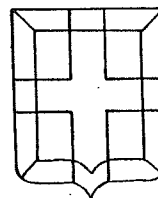

14

BJM

BJM

Vedlejší větve savojského domu rozlišovaly své znaky bordurami /obrubami, lemy/; tak vévodové z Aosty modro-zlatou a vévodové z Janova /Genoa, Genua/ užívají červeno-stříbrnou borduru.

Na vyobrazení savojského rodového znaku vytváří šňůra korouhve slavný "savojský uzel", emblém /badge/ savojského domu.

Znak italské republiky

Znak italské republiky je vytvořen ze stříbrného ozubeného kola, na němž spočívá bílá, červeně lemovaná pěticípá hvězda. Ozubené kolo je ovínuto zelenými ratolestmi, vpravo vavřínovou, vlevo dubovou, dole svázanými červenou stuhou s nápisem

REPUBLICA ITALIANA.

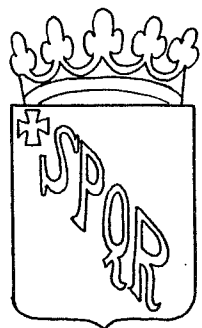
Není pochyb o tom, že kompozičně se při tvorbě tohoto znaku vyšlo ze státního znaku SSSR, který ovlivnil kreaci řady státních znaků, zvláště po druhé světové válce.

Městská heraldika

Italská městská heraldika se vyznačuje jednoduchostí, takže někdy bývá diferenciací dosti obtížná.

Tak Bari má stříbrno-červeně polcený štít, Neapol /Napoli/, původně Neapolis, tj. Nové Město/ zlatě-červeně dělený štít, Ferrara černo-stříbrně dělený štít, Siena dělený obráceně, tedy stříbrno-černě, apod.

Heroldský /savojský/ kříž se ve znacích měst vyskytuje tak často,⁴⁾ že někdy mají dvě rozdílná města též znak! Tuto heraldickou anomálii lze vysvětlit jen historickou skutečností, že Itálie byla po mnoho staletí rozdrobena na množství větších či menších států bez sjednocující heraldické autority. Tak např. červený kříž na stříbře / svatojiřský/ užívají shodně města Janov /Genova, Genoa/,⁵⁾ Milán /Milano/ a Padova /Padua/, modrý kříž ve zlatě města Modena a Parma, zlatý kříž v červení užívá Messina, zlatý v modři Verona a Pavia, která se stala střediskem ghibellinů v boji proti guelfům se střediskem v Miláně /viz pozn. 1/, si otočila milánské barvy a užívá identický kříž se savojskou dynastií - stříbrný v červení.

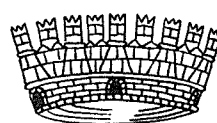

Rovněž iniciály či nápisy jsou v italských znacích velmi časté. Tak např. Řím /Roma/ má v červeném štítě pokosem seřazený zlatý křížek /symbol střediska Církve/ a zlatá písmena SPQR /Senatus Populusque Romanus, tj. senát a lid římský - na paměť staré římské republiky/, přičemž štít kryje zlatá listová koruna /za Mussoliniho byly do paty štítu vloženy fasces - liktorské svazky prutů/.

Sicilské Palermo má tatáž písmena stříbrná na červeném poli pod pařáty zlaté římské orlice. Livorno má červený štít, v němž na zeleném trávníku je stříbrná pevnost o dvou věžích, na pravé z nich stříbrná korouhev s černým nápisem FIDES. Bologna má štít čtvercový: 1.a 4.pole nese svatojiřský kříž pod mod-

rou hlavou štítu s červeným čtyřlaločným turnajským límcem a třemi zlatými lilijemi /Anjou/, ve 2. a 3. modrém poli pokosem zlatý nápis LIBERTAS.

Městské znaky jsou obvykle zdobeny hradebními korunami, často i šlechtickými korunami na paměť dávných privilegií.

Messina a Otranto mají dokonce korunu královskou. Štítonoši jsou ještě vzácnější než u šlechtických znaků - např. znak sardinského města Cagliari drží dva tritóni, nebo dvojice gryfů u znaku města Alessandria.

Někdy bývá štít obtočen větvemi vavřínu, olivy či dubu nebo spočívá na hrudi orla /např. Catanzaro/.

Časté jsou i náboženské motivy - např. Salerno /v horní modré polovici děleného štítu postava sv. Matouše, jehož ostatky byly do Salerno přeneseny roku 954/.

Zatímco severní Itálie vyniká všudypřítomností heroldského kříže, jižní Itálie je nápadná užíváním zlata a červení /Neapol, Messina, Salerno, Palermo, aj./, což jsou tinktury aragonské dynastie, která vládla království Obojí Sicílie.

Aquila užívá podobně jako Palermo císařského orla /černého s červenou zbrojí a korunou na stříbře/ na paměť svého zakladatele hohenstaufského císaře Friedricha II.

Florence /Firenze/, mezi 1865 - 1871 hlavní město italského království, má ve stříbrném poli červenou lilii, Perugia v červeném poli stříbrného zlatě korunovaného a modře ozbrojeného gryfa.

Turin /Torino/, v letech 1814 - 1860 hlavní město sardinského království a v letech 1861 - 1865 hlavní město sjednocené Itálie, užívá mluvící znak, zlatého býka ve skoku v modrém poli /italsky "toro", býk/.

Pro nás zajímavý znak má tyrolské Trento, na jehož stříbrném štítě se spatřuje černá zlatě ozbrojená plaménková orlice. Jde tedy o tzv. svatováclavskou orlici, kterou roku 1339 udělil Trentu Jan Lucemburský /v době, kdy byl trentským biskupem Mikuláš, kdysi olomoucký jáhen/.

Benátky /Venezia/ užívají v modrém poli na zeleném trávníku zlatého okřídleného lva sv. Marka, patrona města, jemuž je zasvěcena i slavná katedrála /San Marco/.

Právní stav v Itálii

Cizí heraldické vlivy si získaly během staletí tak pevné místo v italské heraldice, že i taková autorita jako kdysi byla Consulta Araldica /heraldická rada/, která dříve autokraticky spravovala šlechtické záležitosti, si tuto skutečnost uvědomovala a přijala širokou variabilitu znaků jako daný fakt.

Když se nevlastní syn Napoleona I. Eugène de Beauharnais stal vícekrálem italským, zavedl v Itálii systém napoleonské heraldiky.⁶⁾ Teoreticky se Itálie nikdy nestala součástí francouzského impéria, ale zůstala nezávislým královstvím, a na podporu této skutečnosti byly učiněny pokusy zdůraznit, že se napoleonská heraldika v Itálii v detailech rozchází s francouzskou. Tak např. zatímco ve Francii nosila napoleonská hrabata modrou volnou čtvrt s odlišnými funkčními znameními podle významu,⁷⁾ byla tato volná čtvrt v Itálii zelená, což odpovídalo i nově vytvořené italské vlajce, která se skládala ze zeleného, bílého a červeného pruhu v kontrastu k modrému, bílému a červenému pruhu francouzské trikolory.

V době existence savojské monarchie byly šlechtické a heraldické záležitosti celé Itálie spravovány heraldickým tribunátem Consulta Araldica, který byl republikou zrušen. Consulta Araldica nezaznamenávala jenom znaky šlechtické, ale též znaky významných měšťanských rodin, které mohly prokázat, že znak byl rodinou užíván alespoň jedno století. Registroval se i vysoký počet osobních znaků /tj. nešlechtických/, zvláště v severní Itálii.

Roku 1853 bylo ve spolupráci se Svatou Stolicí založeno Collegio Araldico, jejíž hlavní náplní byla šlechtická stránka heraldiky a hlavně pak podpora heraldických a genealogických studií. Šlo o akademii odborníků a vydavatelů, kteří v pravidelných intervalech vydávali Zlatou knihu italské šlechty /Libro d'Oro della Nobiltà Italiana/. Obsahuje přes 1200 stran se všemi podrobnostmi o italských šlechtických rodinách a její uspořádání je obdobné jako u Gothajského almanachu.

Od vzniku republiky /1946/ neexistuje v Itálii všeobecné heraldické povědomí a proto neexistuje ani zákonná ochrana proti zneužití či přivlastnění /usurpaci/ titulu či znaku. Italská šlechta, ve snaze zabránit nedůstojnému postavení za ne-regulovatelných podmínek republiky, založila na soukromém podkladě tzv. Národní heraldickou radu italské šlechty /Consiglio Araldico Nazionale del Corpo della Nobiltà Italiana/ s následující organizací:

1/ V každé ze 14 geografických a historických regionů italského poloostrova vytváří místní aristokracie, která byla oficiálně matrikulována královskou Consultou, sdružení /asociaci/ a volí výbor odborníků v heraldice. Úkolem těchto výborů je pečlivě dohlížet na oblastní registraci šlechty a vést ji /tj. doplňovat/ průběžně.

2/ Tyto oblastní /regionální/ výbory tvoří dohromady shromáždění zv. Národní heraldická rada italské šlechty, které volí presidium, jež organizaci řídí a šlechtu jako třídu reprezentuje. Rovněž Ústřední heraldická komise, která se skládá ze 14 členů, je vytvořena delegáty z každého regionálního výboru a je zmocněna rozhodovat o problémech, které nelze řešit lokálně.

3/ Král Umberto II. uznává Národní heraldickou radu jako zákonné těleso reprezentující šlechtu a udržuje s ní neustálý styk /nedávno dokonce jmenoval člena dvora s titulem "královský tajemník pro heraldické záležitosti"/. Na druhé straně vzhledem k tomu, že nikdy neabdikoval a protože je uznáván za autoritu

v těchto záležitostech, měla by jeho rozhodnutí být respektována vši italskou šlechtou.

Milan Buben

P o z n á m k y :

1. Ghibellini byli nazýváni přívrženci císařské strany zvláště za dob dynastie Hohenstauffů. Příslušníci strany papežské byli označováni jako Guelfové. Znakem Ghibellinů byla bílá růže nebo červená lilie, znakem Guelfů byl orel trhající spáry modrého draka s lilii na hlavě.
2. viz: Stach, Jaromír, : Vliv řádů rakouské monarchie na ziskání a polepšení šlechtictví, In: Heraldická ročenka na rok 1975, str. 65 - 67.
3. Titul říšských hrabat získal rod roku 1101 od Jindřicha IV. Amadeus IV. /1197 - 1253/ obdržel od císaře Friedricha II. titul vévody z Aosty a Chablaisu. Amadeus V., zvaný Veliký /1249 - 1323/ je považován za zakladatele savojské dynastie; jednak zavedl ve svém domě posloupnost podle prvorozenství, jednak byl císařem Jindřichem VII. přijat roku 1313 mezi říšská knížata. Amadeus VIII. /1383 - 1451/ získal od císaře Zikmunda roku 1416 titul vévodský pro sebe i Savojsko, aby se roku 1434 vzdal vlády, oddal duchovnímu životu a aby byl roku 1439 zvolen na Basilejském koncilu papežem jako Felix V. Královský titul získal pro tuto dynastii vévoda Viktor Amadeus II. /1675 - 1730/, který byl donucen roku 1720 vyměnit Sicilii za Sardinii, kde byl uznán králem. Byl to bratranec slavného vojevůdce Eugena prince Savojského /nar. 18. října 1663 v Paříži, zemř. 21. dubna 1736 ve Vídni/, 5. syna Eugena Mořice prince Savojského, hraběte Soissonskeho a jeho choti Olympe, rozené Manciniové. Hlavní linie savojského rodu vymřela roku 1831 králem Karlem Felixem. Podle usnesení Vídeňského kongresu /1815/ nastoupil Karel Albert II. z linie Carignan. Jeho syn Viktor Emanuel II. /1849 - 1878/ usiloval o sjednocení Itálie pod savojskou dynastií. Jeho jméno se stalo symbolem a heslem Italů bojujících za italskou monarchii proti rakouské nadvládě /VERDI bylo zkratkovým heslem: Vittorio Emanuele re d'Italia, tj. Viktor Emanuel král italský/. S francouzskou pomocí a za diplomatického přispění ministerského předsedy Camilla hraběte Cavoura /1810 - 1861/ se roku 1861 uskutečnilo sjednocení rozdrobené Itálie až na Benátsko a Řím. Benátky byly připojeny k Itálii roku 1866 po prusko-rakouské válce, kdy je Itálie získala na úkor Rakouska za pomoc vítěznému Prusku. Toto spojení pomohlo Itálii získat i centrální část země /Církevní stát/, která byla zabrána roku 1870 po porážce Francie Pruskem vojsky Viktora Emanuela II. a Řím prohlášen hlavním městem. Viktor Emanuel II. vládl od 17. března 1861 až do své smrti dne 9. ledna 1878. Jeho syn a druhý italský král Umberto I. vládl po otcově smrti až do svého zavraždění v Monze dne

29.července 1900. Na uvolněný trůn nastoupil syn zavražděného Viktor Emanuel III., který vládl do 10. května 1946 /zemřel v Alexandrii v Egyptě dne 28. prosince 1947/, kdy abdikoval ve prospěch svého syna Umberta II., který vládl do 13. června 1946, kdy opustil Itálii, aniž se kdy zřekl svých práv. Italskou republiku nikdy neuznal a vystupuje i nadále jako velmistr a suverén řádu Annunziaty, Řádu sv. Mauritia a Lazara, atd.

Savojská dynastie seděla jeden čas i na španělském trůně, a to v osobě Amadea Ferdinanda vévody z Aosty /1845-1890/, který se po vypuzení Bourbonů ze Španělska /roku 1868/ uvolil přijmout španělskou korunu. Jako král Amadeo I. vládl od 4. prosince 1870 do 11. února 1873, kdy sám vrátil španělskému národu korunu po marných snahách usmířit vnitropolitické nesváry.

Ještě v královském paláci v Madridu se králi Amadeovi narodil třetí syn /dne 29. ledna 1873/ - jedna z nejpozoruhodnějších postav savojské synastie - Principe Luigi Amadeo Giuseppe Maria Ferdinando Francesco, Duca degli Abruzzi di Savoia. Jeho život byl velmi pestrý. V letech 1894 - 1896 putoval kolem světa a roku 1897 vedl snad vůbec první moderní horolezeckou výpravu, která nemálo přispěla k rozvoji alpinismu. Trvala 47 dní, z nichž 38 dní zabral prvovýstup na Mount Saint Elias /5492 m/ na hranicích Kanady a Aljašky.

V knize La Stella Polare nel Mare Artico /1902/ vylíčil vévoda Abruzzský svou cestu k severní točce, kam se v letech 1899 - 1900 plavil ze Země Františka Josefa. Výprava dosáhla rekordní zeměpisné šířky 86°3', ale bez svého vedoucího, který trpěl omrzlinami. Jeho pokus pokořit Mount Everest se neuskutečnil, protože nedostal povolení ke vstupu ani do Nepálu ani do Tibetu. S obrovskou výpravou 13 Evropanů a 360 nosičů zaútočil jako první roku 1909 na druhou nejvyšší horu světa Čogori /8611 m/. Vystoupil do výše 6100 m, vytvořil mapu hory v měřítku 1:100 000, čímž učinil počátek nové éry v himalajském bádání. Tuto expedici líčí dílo Filippa de Filippiho La Spedizione di S.A.R. il Principe Luigi Amadeo, Duca degli Abruzzi del Caracoram e nell'Imalaia occidentale 1909 /Bologna 1912/.

První světovou válku absolvoval v letech 1915 - 1917 v hodnosti viceadmirála jako velitel italského válečného loďstva. Rok po válce a za 10 let znovu /1919 a 1929/ se věnoval bádání v povodí etiopské a somálské řeky Sibeli. Při této příležitosti založil roku 1919 v Somálsku vesnici, která byla nazvána jeho jménem /Duca degli Abruzzi/ a v níž byl, když roku 1933 zemřel, pochován. Tak skončila životní pouť jednoho z nej přednějších světových alpinistů, cestovatelů a geografických badatelů.

4. Ač jinak je ve světě spíše vzácností. Červený kříž na stříbře /svatojiřský/ mají snad jen města Amerfoort v Holandsku a německý Freiburg im Breisgau.

Marseille užívá modrý kříž ve stříbře, Toulon zlatý kříž v modrém poli a další francouzská města Valence, Chambé-

ry a Fréjus užívají stříbrný /savojský/ kříž v červeném poli, odlišený modrou věží, zlatou hvězdou resp. francouzským znakem v hlavě štítu. Protože heraldské kříže mají i jugoslávská města Pula, Rovinj, Vodnjan a Piran, je patrné, že s výjimkou prvních dvou jmenovaných měst se tento typ kříže v městské heraldice výlučně vyskytuje ve středozevní oblasti.

5. Podle legendy měli roku 1099 janovští křižáci při dobývání Jeruzaléma vidění sv. Jiří, jehož jménem byla roku 1109 v Janově prohlášena nezávislá republika. Tato verze se však zdá být až pozdější.

6. viz: Kovařík, Jiří: Napoleonská heraldika a šlechta císařství. In: Heraldická ročenka na rok 1975, str. 19 - 34.

7. dtto, str. 32 - 34.

L i t e r a t u r a :

Pine, I.G., International Heraldry, David & Charles, Newton Abbot 1970.

Pine, I.G., The Story of Titles, David & Charles, Newton Abbot 1969.

von Volborth, Carl Alexander, Heraldry of the World, Blandford Press, London 1973.

Louda, Jiří, European Civic Coat of Arms, Paul Hamlyn, London 1966.

Italské královské řády

Nejvyšším italským královským řádem je Řád Zvěstování Panny Marie /Ordine supremo dell'Annunziata/, založený savojským vévodou Amadeem VI. /1334 až 1383/ v rozmezí let 1360 - 1363. Původně se nazýval řádem obojkovým. Roku 1409 nadal řád prvními stanovami vévoda Amadeus VIII.²⁾ a teprve roku 1518 byl řád zasvěcen Panně Marii a od té doby nese jméno Annunziata.

Jde o druhý historicky autentický řád,³⁾ který vzhledem k velmistrovství savojské dynastie, byl nejvyšším řádem nejprve v Savojsku, pak v Sardinii a nakonec v celé sjednocené Itálii. Počet rytířů byl nejprve omezen na 15, později rozšířen na 22. Podle posledních stanov ze dne 15. března 1840, kdy se řád stal nejvyšším i v království piemontském, nebyl již počet rytířů omezen. Podmínkou však bylo, aby řádoví rytíři zastávali vysokou hodnost nebo prokázali starý šlechtický původ.

Řád má jen jednu třídu a rytíři nosí hvězdu na prsou a šat amarantový⁴⁾ se stříbrnými vyšívanými ornamenty, mají titul "excellence" a velmistr /tj. král italský/ je oslovuje "strýče". Ceremoniál řádu je velmi bohatý a závazky vyplývající z řádového členství jsou přísné. Řád zdůrazňuje svou výlučnost i skutečnost, že je nepřipustné, aby rytíři nosili spolu s Annunziatou jakoukoli dekoraci jiného řádu; tak např. Eugen princ Savojský /1663 - 1736/, generalissimus rodu rakouského, se musel roku 1687 Annunziaty zřici, když se stal rytířem Řádu Zlatého rouna.

Odznakem řádu je zlatý medailon, představující scénu zvěstování /archanděl Gabriel zvěstuje klečící Panně Marii/, ohrámovaný zlatými savojskými uzly. Prosté řetízky, někdy dekorované uzly a stylizovanými květinami, připevňují přívěsek medailonu ke kolaně, která se skládá z jednoduchých článků řetězu, stylizovaných květů a savojských uzlů. Při slavnostních příležitostech je kolana opět tvořena z jednoduchých článků řetězu, které vytvářejí malé obdélníkové rámečky, v nichž se vždy stylizované květy střídají se savojským uzlem a písmeny FERT.

Tyto litery vyjadřují heslo řádu, dnes již těžko vysvětlitelné. Podle nejznámější a obecně uznávané verze jde o iniciály Fortitudo Eius Rhodum Tenuit /Jeho statečnost udržela Rhodos/, narážející na statečnost savojského vévody Amadea V. Velikého /1249 - 1323/,⁵⁾ který roku 1310 jako velmistr řádu sv. Jana Jeruzalémského na ostrově Rhodu ubránil ostrov proti útoku Turků. Jiné verze vykládají řádové heslo

z francouzského *Frappez, Entrez, Rompez Tout* /bijte, vnikněte a zlomte všechno/ nebo z latinského *Foedere Et Religione Tenetur* /smlouvou a náboženstvím držení/.

Roku 1577 obdrželi řádoví rytíři poprvé modrý plášť a tato barva byla přijata za řádovou barvu. Rytíři však nenosili řádový odznak na stuze, ale vždy zavěšený na kolaně. Modrá nákrční stuha je jako výjimka vyhrazena úředníkům řádu. Od roku 1680 je odznak doplňován hvězdou tvořenou osmi svazky plamenů s medailonem výjevu zvěstování ve středu, lemovaným do kruhu savojskými uzly a literami řádového hesla /FERT/.

Annunziata je udělována dodnes italským králem Umbertoem II. v exilu.

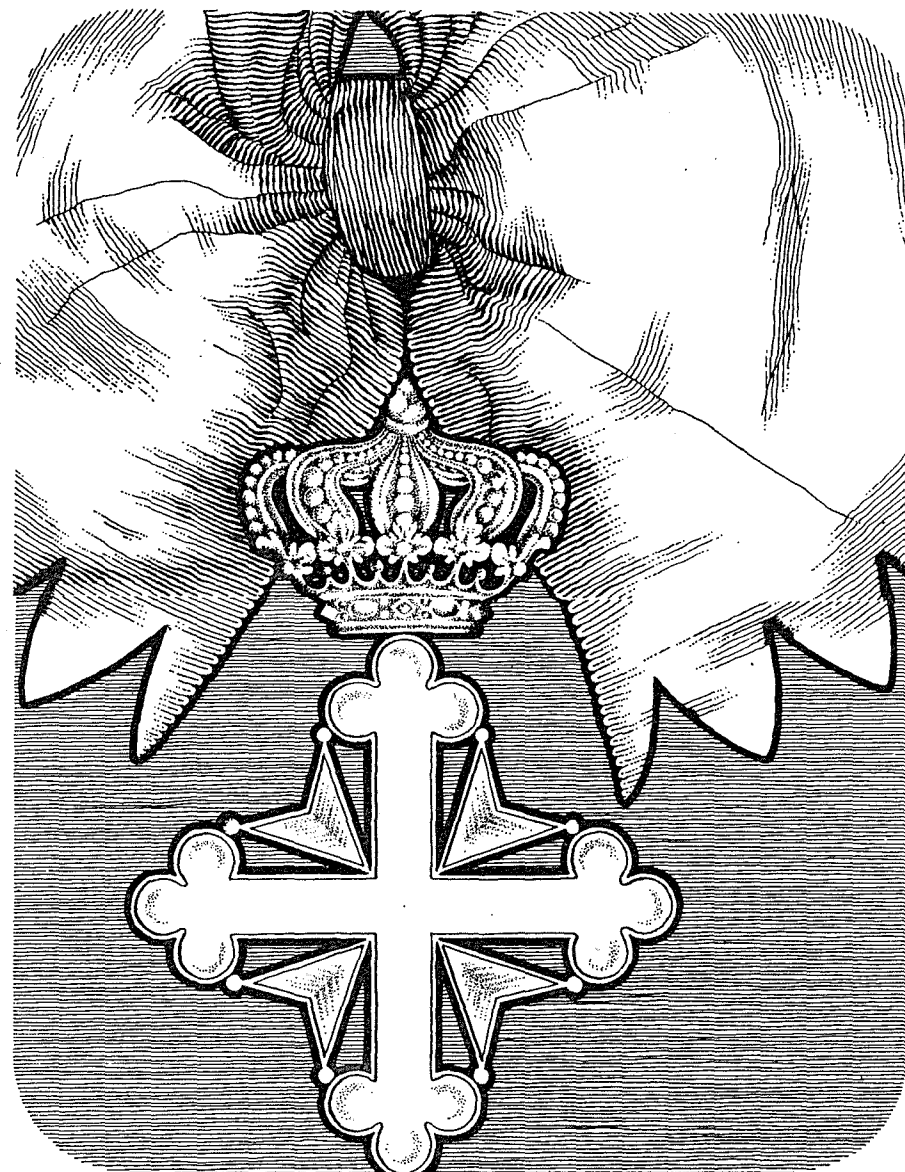
Řád sv. Mauricia a sv. Lazara byl založen sardinským králem Viktorem Emanuele I. /žil 1759 - 1824, vládl 1802 - 1821/ dne 27. prosince 1816 výhradně pro katolickou šlechtu, ale po roce 1831 se stal obecným záslužným řádem. Počet tříd byl rozšířen z původních 3 na 5 tříd podle vzoru francouzské Čestné legie.⁶⁾ Insignie řádu se svou výraznou nápaditostí a jednoduchostí řadí mezi nejkrásnější řády vůbec. Bílý rovnoramenný /řecký/ kříž zakončený jetelovými trojlístky /kříž sv. Mořice/ má mezi rameny vkomponován zelený kříž sv. Lazara. Čtyři nejvyšší třídy mají na vrcholu zlatou královskou korunu. Velkokříž je doplňován stříbrnou hvězdou o osmi svazcích paprsků, na nichž spočívá odznak řádu. U nejstarších exemplářů byly paprsky ploché a uspořádány do kruhu, teprve později dostávají tvar osmihruté hvězdy. Ve třídě velkodůstojníků byla hvězda čtyřcípá, opět nesoucí odznak řádu uprostřed. Řádová stuha je jasně zelená. Nejnižší stupeň řádu má odznak bez koruny na vrcholu.

Po roce 1867 se stal řád sv. Mauricia a sv. Lazara vysokým záslužným řádem sjednocené italské monarchie.

Savojský vojenský řád za zásluhy byl rovněž založen sardinským králem Viktorem Emanuele I. dne 14. srpna 1815. Vítězství nad Napoleonem téhož roku inspirovalo totiž mnohé monarchy Evropy k založení vojenských záslužných řádů.

Původní odznak se skládal z červeného řeckého kříže, podloženého zeleným věncem, tvořeným vpravo vavřínovou a vlevo dubovou ratolestí, a nesoucího v bílém středovém medailonu litery VE /tj. Viktor Emanuel/, na reversu pak dva zkřížené meče.

Po Krymské válce /1855 - 1857/ byl řád rozdělen do pěti tříd a odznak byl pozměněn. Bílý, tzv. písánský /klíčový/ kříž, podložený zeleným věncem tvořeným vpravo vavřínovou a vlevo dubovou ratolestí, nese ve středu stříbrný savojský heraldický kříž v červeném poli, ohraničený červenou kruhovou páskou, která nese stříbrný nápis *AL MERITO MILITARE*. Revers pak nese ve středu červený medailon se dvěma zkříženými meči po stranách s literami V a E a nahoře nad meči s letopočtem 1855. Na vrcholu písánského kříže zlatá králov-

ská koruna. Stuha je modrá se širokým červeným pruhem uprostřed.

Savojský řád pro občanské zásluhy, založený dne 29. října 1831 sardinským králem Karlem Albertem /žil 1798 - 1849, vládl 1831 - 1849/, má jen jednu třídu. Byl nošen na hrudi a skládal se z modrého zlatě lemovaného řeckého kříže, majícího na aversu ve středu bílý zlatě lemovaný medailon s černými iniciálami zakladatele řádu /CA/ a na reversu nápis AL MERITO CIVILE 1831. Stuha bílá se širokým modrým pruhem uprostřed.

Řád italské koruny byl založen v pěti třídách prvním italským králem Viktorem Emanuelem II. dne 20. února 1866. Odznak všech pěti tříd je tvořen z bílého svatorupertského kříže se zlatými savojskými uzly mezi rameny. Ve středním modrém medailonu je zlatá lombardská, tzv. Železná koruna. Revers je zlatý s černou orlicí nesoucí savojský štítek na hrudi. Stuha je červená s úzkým bílým pruhem uprostřed.

Hvězda má obdobný medailon se Železnou korunou, obtočený páskou nesoucí nápis VICT.EMMAN.II.REX.ITALIAE.MDCCCLXVI. Na vrcholu pásky mezi paprsky hvězdy černá orlice se savojským štítkem na hrudi.

Milan Buben

P o z n á m k y :

1. Panoval od roku 1343, válkami a smlouvami rozšířil své državy a prozíravou a moudrou politikou položil základ pozdější slávy a moci savojského domu.
2. Žil v letech 1383 - 1451, panoval 1391 - 1434. Aktivně se zasazoval o odstranění papežského schismatu, za což odměněn císařem Zikmundem povýšením Savojska na vévodství. Roku 1418 zdědil Piemont a připojil jej k Savojsku. Roku 1434 se vzdal vlády ve prospěch svého syna Ludvíka, aby založil rytířský poustevnický řád sv. Maurice a stal se jeho členem. Roku 1439 byl na církevním koncilu v Basi-leji po sesazení Eugena IV. zvolen papežem. Jako papež Felix V. se neúspěšně pokoušel odstranit trvající schisma. Proto se zřekl i papežského stolce /roku 1449/, do politiky víc nezasahoval a zemřel s titulem kardinála ze San-Sabina.
3. Prvním a nejstarším historicky doloženým rytířským řádem je anglický Podvazkový řád, založený králem Edwardem III. /vládl 1327 - 1377/, kolem roku 1348 a zasvěcený sv. Jiří, patronu křesťanského rytířstva.
4. Tj. tmavočervený s přechodem do fialova.
5. Amadeus V. je pokládán za zakladatele savojské dynastie. Panoval od roku 1285 a sňatky i válkami rozmnožil své území. Císař Jindřich VII. ho roku 1313 přijal mezi říšské knížata. V savojském domě zavedl posloupnost podle prvorozenství. Pro udatnost i válečné úspěchy je nazýván Velikým.

6. Řád Čestné legie /Légion d'honneur/ byl zřízen zákonem ze dne 19. května 1802 /29. floréala roku X./ a dekretem Napoleona ze dne 11. července 1804. Později byl reorganizován královským nařízením ze dne 26. března 1816, znovu pak dekretem ze dne 16. března 1852 a konečně ustanoven zákonem ze dne 25. července 1873. Skládal se původně z velkodůstojníků /Grands-officiers/, komandérů /commandeurs/, důstojníků a prostých legionářů /membres de la Légion d'honneur/. Později se k nim přiřadili i rytíři /chevaliers/ a velkokříže /Grands-croix/. Od časů tzv. druhého císařství existují jen velkokříže, velkodůstojníci, komandéři, důstojníci a rytíři.

Čeští heroldi za lucemburských panovníků

České heraldické bádání si dosud málo všímalo osob, které měly k středověkému erbovnictví nejbližší vztah, totiž heroldů, kteří dali heraldice její jméno.^{1/}

M. Kolář jim věnoval několik odstavců ve své práci a sám si postěžoval na nedostatek pramenů a zpráv o českých heroldech, ale o jejich hojném uplatnění v středověkých poměrech nepochyboval, všímaje si cizích, zejména francouzských vzorů.^{2/} Ještě méně uvedl ve své "Heraldice" K. Schwarzenberg, reprodukoval však nejstarší známé vyobrazení českého herolda z poloviny 15. století.^{3/} Z novějších prací uvedme názor, že česká heraldika heroldskou instituci nezná.^{4/}

Pro náš další výklad bude poučné uvést poznatky cizích autorů, z nichž třeba na prvním místě citovat některé anglické heraldiky.^{5/} To proto, že v Anglii dospěl vývoj heroldského úřadu nejdál. V roce 1438 došlo k sloučení heroldů v jednotný úřad - College of Arms. Původně nezávislí heroldi byli postaveni pod kontrolu královského úředníka a byly jim přiřceny pevné úkoly. Pevně konsolidovanou, na panovníkovi nezávislou organizací mohl král pověřit i další funkci - vydáváním erbovních listin. Podobně i u nás budeme moci pozorovat zvyšování závislosti heroldů na panovníkovi.

Důležitější pro nás jsou práce, všímající si heroldských poměrů v Německu. V mnohém je dosud nepřekonaný výklad Seylerův, významný množstvím sebraného materiálu.^{6/} Novější práce Berchemova přinesla mimo jiné seznam známých heroldů od nejstarších zmínek až do roku 1668. Nejstaršího českého herolda připomíná k roku 1560; byl jím Wilhelm Püllenstrauss.^{7/} Berchem rovněž zaujal k problematice heroldů střízlivější stanovisko než starší literatura, která pravomoc a význam heroldů poněkud přecenovala.

U českých zemí jsme přirozeně odkázáni na prameny narativní a diplomatické povahy. V českých středověkých kronikách nenalézáme takřka žádné zmínky o heroldech; již M. Kolář uvedl zprávu, která je v Pulhavově kronice, kde má termín herold význam hlasatele.^{8/}

Poněkud lépe jsme informováni o heroldech z listinného materiálu. Byl to opět M. Kolář, který znal formulář listiny, ve které Karel IV. jmenuje krále herců a potulných lidí.^{9/} Tento doklad, v souladě se zjištěním G. Seylera, ukazuje, že heroldi byli původně zařazováni mezi herce, potulné lidi a zpěváky, ale i malíře, sochaře a kameníky, tedy mezi povo-

lání, nad kterými měli v římské říši dozor páni z Rapolštejna.^{10/} Heroldi v této době zřejmě nebyli v stálých službách, ale přecházeli na různá místa podle momentální potřeby.

Až u krále Václava IV. máme doložen formulář listiny, kterou je jmenován král heroldů.^{11/} Stylizace tohoto dokumentu dokazuje, že formulář Karlov byl třeba citován v této souvislosti, neboť oba vykazují úzké stylové souvislosti nejen v arenze, ale i v dispozici. V listině se praví, že krále heroldů musí všichni ostatní heroldi uctívat a prokazovat mu čest ve všech věcech, které k jeho úřadu podle zvyku a práva náleží. Za své služby mohl pak všechny dary, které dostal od kohokoli, svobodně prodávat bez placení cla či jiných dávek. Jeho podřízení jsou heroldi - "servi armorum" čili "armorum famuli".

Jak je patrné, nedovíme se z formuláře příliš o povinnostech heroldů, neboť jsou naznačeny jen obecnou formulí, takže nevíme nic o formě zvyků a práv, o kterých se činí zmínka. Z arengy je patrné, že se počítalo s účastí herolda při vojenských cvičeních a válečných činech.

Jestliže z doby Karla IV. a jeho nástupce se dochovaly pouze formulářové doklady o heroldech, je situace u císaře Zikmunda poněkud lepší. Z jeho register známe zásluhou Altmannovou řadu listin pro heroldy a krále heroldů. Je snad namístě uvést jejich chronologický přehled dříve, než se budeme zabývat speciálně českými kusy.^{12/}

Nejstarší je listina z 12. září 1411, ve které je jmenován králem heroldů Simon Tennemark /Dánsko/.^{13/} Další zmínka se vztahuje k persevantovi Hansi Weisbergerovi, kterému byl dne 5. července 1412 udělen erb.^{14/} Jen o něco později, 8. července 1412 jmenoval Zikmund na prosbu Dětřicha, arcibiskupa kolínského, Jana Kunigsbergera, který slove Ungerland, králem heroldů a persevantů v Uhrách.^{15/} Dne 27. prosince 1413 pak panovník jmenoval králem heroldů a trabantů v říši Pavla zvaného Romrich.^{16/} Další listina následuje až po delší přestávce, až dne 26. března 1431, již císař na přímluvu Adolfa, vévody z Jülichu a Bergu jmenoval Tilmana z Suleres, dříve zvaného Jülich, králem znaků v říši s úředním jménem Romrich.^{17/} Listina je v registrech zapsána německy a Tilmanovi se zvláště ukládá, aby veškeré rytířské věci, které se vztahují k jeho úřadu, vykonával s pečlivostí. Jeho podřízení jsou zde rozděleni na heroldy a persevanty. Závěrečné pasáže dispozice prozrazují, že i pro tuto listinu byl předlohou latinský formulář, vypracovaný už v kanceláři Karlově. Ve všech listinách je zakotveno důležité právo, totiž ochranný glejt pro příjemce.

Vraťme se však k českým heroldům. Pod datem 6. května 1413 v Udine byly vydány dvě listiny. V první, která je zapsána v říšských registrech takřka celá, běře Zikmund do svých služeb mezi své "knechty" Klause Karlsteina, maršálka erbů, který byl ve službách - podle znění listiny - jak Karla IV., tak Václava IV.^{18/} V druhé běře císař do svých služeb Conrada

Lucemburka, jenž byl předtím ve službách Václava IV.; tato listina je v registrech zapsána jen jako zmínka.^{19/} Z úředních jmen obou je patrné, že se jednalo o heroldy, nikoli o krále heroldů; proto není v listině pasáž, určující povinnosti ostatních heroldů vůči příjemcům. Ale i zde je zakotveno právo prodávat dary bez cla a dávek i ochranný glejt.

S českým králem heroldů se setkáváme až v listině z 3. června 1433. V ní císař jmenuje Jana z Mausdorfu, úředním jménem Behemerland, nejvyšším heroldem království českého.^{20/} Listina je zapsána v říšských registrech latinsky a je prakticky opsána z formuláře Karla IV. Jinak se již s Behemerlandem nesetkáváme; zřejmě mylná je domněnka Altmannova, který kladl Mausdorf na Znojensko.^{21/}

Závěrem lze říci, že uvedené doklady podstatně rozšiřují naše poznatky o českých heroldech v lucemburské epoše. Hlavním pramenem se staly jmenovací listiny heroldů. Jejich nevýhodou je skutečnost, že jejich formulář, vzniklý snad v kanceláři Karla IV., se prakticky nezměnil, alespoň co se latinsky psaných písemností týče, až do doby císaře Zikmunda. Povinnosti heroldů jsou v textu vyjádřeny dosti obecně.

Zajímavým dokladem jsou úřední jména heroldů. Vedle nejvyššího herolda /Behemerland/ známe i herolda, který byl nazýván podle jedné země /Lucemburg/. To společně s jedním časově blízkým dokladem snad dovoluje vyslovit názor, že existovali i jiní heroldi, nazývaní podle ostatních zemí pod lucemburskou vládou. Nemůžeme se domnívat, že by snad tato jména, odvozená od jednotlivých zemí, naznačovala teritoriální rozdělení pravomoci heroldů, jak k tomu došlo v Anglii. Jméno Karlstein odpovídá zvyklostem doby - jeden z heroldů anglického krále byl nazýván Windsor; současně připomíná vztah Karla IV. k přednímu sídlu.^{22/}

Obvyklá pasáž listin, ve které se dostává příjemci ochranného glejtu, signalizuje, že heroldi patřili - alespoň částečně - stále k "potulným lidem", kteří se pohybovali z místa na místo podle potřeby. Pak byli existenčně odkázáni na dary a na jejich prodej, který měli podle listin zaručen bez dávek a cla.

Listiny rovněž dokumentují známé rozdělení heroldů do několika hodnostních tříd. V čele stál král heroldů, v případě Čech nazývaný nejvyšší herold, jemu byli podřízeni heroldi a persevanti. Karlstein /maršálek erbů/ a Lucemburg /herold/ jsou řazení mezi "knechty", tedy k nižšímu služebnictvu. Lze proto souhlasit s názorem I. Hlaváčka, že heroldi nepatřili k osazenstvu kanceláře a nelze prokázat jejich bezprostřední vliv při vzniku nových erbovních listin.^{23/}

Vzpomenuli jsme v úvodu poměrů v Anglii; můžeme říci, že situace byla v obou oblastech podobná potud, že se panovníci v této době, na přelomu 14. a 15. století, snažili získat účinnější kontrolu nad erbovnictvím, proto dávají heroldům pevnější organizaci. Tyto potřeby vznikají tím, že se rozšiřuje okruh osob, které užívají erby. Zatímco v Anglii po vytvoření College of Arms přenechal král této instituci značnou

pravomoc /angličtí králové heroldů vydávají erbovní listiny svým jménem a jejich registra mají právní moc jako originál/, v naší oblasti lze vidět spíše vývoj opačný; heroldi postupně dostávají stále více úkoly ceremoniářů a pořadatelů dvorských slavností a vydávání erbovních listin obstarává panovníkova kancelář, část je vyhrazena palatinům. Také otázky rodu, původu a šlechtictví, které v Anglii sleduje College of Arms, řeší v českém státě zemští úředníci.

Tomáš Krejčík

Poznámky:

1. Článek vznikl přepracováním části diplomní práce, obhájené v roce 1974 na filosofické fakultě v Brně.
 2. Kolář, M.: Českomoravská heraldika, upravená A. Sedláčkem, Praha 1902, str. 10.
 3. Schwarzenberg, K.: Heraldika čili přehled její teorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě, Praha 1941, tab. XII. Toto vyobrazení pochází z hracích karet, uložených dnes v Ambrasské sbírce ve Vídni.
 4. Zenger, Z.M.: Heraldika, Praha 1971, str. 17.
 5. Wagner, R.: Heraldry in England, London 1946, str. 18 - 19, kde uvedena další literatura.
 6. Seyler, G.: Geschichte der Heraldik. Abteilung A des Siebmacher'schen Wappenbuches, Nürnberg 1885 - 1889, kap. 1-3.
 7. Berchem, E.: Die Herolde und ihre Beziehungen zum Wappwesen. In: Berchem, E.-Galbreath, D.L.-Hupp, O.: Die Beiträge zur Geschichte der Heraldik, Berlin 1939, str. 116 - 223.
 8. Kolář, I.c., str. 10.
 9. ibid.
 10. Chytil, K.: O pražských junkerech. In: Rozpravy akademie c. Fratiška Josefa, třída I., roč. XI., Praha 1903, str. 27.
 11. Palacký, F.: Über Formelbücher zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte, 2. Lief. In: Abhandlungen der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften. V. Folge, 5. Band, Prag 1848, str. 114, č. 126.
 12. Altmann, W.: Die Urkunden Kaiser Sigmunds /1410 - 1437/. Regesta imperii XI. 1. T. Innsbruck 1896, 2. T. Innsbruck 1897 - 1900.
 13. Altmann, I.c., str. 8, č. 125.
 14. Týž, str. 18, č. 265.
 15. Týž, str. 18, č. 266.
 16. Týž, str. 50, č. 854.
 17. Týž, 2. díl, str. 162, č. 8400.
 18. Týž, 1. díl, str. 28, č. 472.
- Chtěl bych poděkovat doc. PhDr. S. Duškové, DrSc., a prof. PhDr. J. Sebánkovi, DrSc., za laskavé obstarání fotokopii příslušných stránek říš. register, uložených ve vídeňském Haus-, Hof- und Staatsarchivu.
19. Týž, 1. díl, str. 28, č. 473.

20. Týž, 2.díl, str. 237, č.9472.
21. Podle Hosák, L.: Historický místopis země moravskoslezské, Praha 1938, str. 106 vznikla ves M. až v roce 1788.
22. Wagner, I.c., str. 18 - Z roku 1439 máme doloženo úřední jméno herolda Egerlant. Viz Koller, H.: Das Reichsregister König Albrechts II. In: Mitteilungen des österreichischen Staatsarchivs, Ergänzungsband IV., Wien 1955, str. 220, č. 330.
23. Hlaváček, I.: Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel /IV./ 1376 - 1419. Schriften der MGH, Bd. 23, Stuttgart 1970, str. 64.

K soupisu malířů erbovních listin 1.

Při hlubším studiu erbovních listin nutně narazíme na otázku autora erbovní miniatury. Jeho určení je obvykle ztíženo tím, že drtivá většina erbovních listin je nesignována, i když při dostatku srovnávacího materiálu můžeme dosáhnout pozitivních výsledků umělecko historickým rozborem.¹⁾

Nepoměrně lépe jsme na tom u listin, které nesou podepsané miniatury. Jejich autorům však nebyla dosud věnována soustavnější pozornost a to dokonce ani v příspěvcích, speciálně zaměřených na malíře erbů.²⁾ Následující soupis je jen prvním krokem v tomto směru a neklade si nárok na úplnost. Jsou do něj zařadění umělci, kteří se podíleli rovněž na výzdobě ostatních částí listiny. Problematické je možná zařazení tzv. brýfmálerů, u nichž dosud nemám autorství v erbovních listinách doloženo. Nakonec jsem je zařadil proto, že alespoň u některých musíme na základě literatury malování erbů v listinách předpokládat.³⁾

Většinou se v listinách setkáváme jen s monogramy tvořících umělců, které se většinou zatím nedají rozvést. Za zmínku stojí malíř Desiderius Italicus, který je výjimečně jmenován přímo v textu listiny.

Soustředění signovaných erbovních listin, které jsou rozptýleny v množství archivů a muzeí, by mělo přispět k upřesnění poznání stylistického vývoje a typologie erbovních listin.

- AICHINGER, malíř výzdoby erbovní listiny. 1825, IX. 23., Pressburg. Faust, I.c., s.70, č. 141.
- BAESS, C. /Boess C./, malíř erbu a výzdoby erbovní listiny. 1876, I.29., Wien. Faust, I.c., s.76, č.155.- 1878, XII. 18., Wien. Archiv hl.m.Prahy, Pergamenové listiny, sign. II-158.- 1891, II.8., Wien. Faust, I.c., s.33, č.70.
- BEER, SEB., malíř erbu. 1790. VIII.3., München. Faust, I.c. s. 57, č.115.
- BRUCKNER, MICHAL z Vratislavi, brýfmáler v Praze 1593. Winter, Z.: Remeslnictvo a živnosti v Čechách XVI. věku /1526 - 1620/. Praha 1909. Str. 223.- Scholz, A.: Untersuchungen zur Geschichte d. schlesischen Maler. Breslau 1882. Str. 28 - 29.
- CC, signatura erbovní miniatury. 1555, VIII.18., Augsburg. StOA Brno, fond G 3, pod datem.
- DESIDERIUS ITALUS, malíř erbu 1526. Radocsay, D.: Renaissance Letters Patent Granting Armorial Bearing in Hungary I. In: Acta historiae artium Academiae scientiarum Hungaricae

- XI, Budapest 1965, s. 242 - 264 /zvl. s. 258, 259/, obr.6.
 DIETERLIN, P., malíř erbu. 1662, XI.29., Ihlertshissen. Faust, l.c., s. 1, č. 2.
 DITTRICH /Dietrich/, rodina brýfmálerů ve Vratislavi. Scholz, l.c., s. 40.
 H.W., signatura erbovní miniatury. 1592, IX.5., Pražský hrad. Faust, l.c., s. 34, č. 72.
 JUNGINGER, J., malíř výzdoby erbovní listiny. 1915, X.26., Wien. Archiv hl.m. Prahy, Pergamenové listiny, sign. II-196.
 KARGEL, BENEDIKT, malíř erbů v říšské kanceláři. Gross, L.: Die Geschichte der Reichskanzlei. Wien 1933, str. 116.
 LAUFBERGER, autor výzdoby erbovní listiny. 1859, IV.20., Wien. Faust, l.c., s. 82, č. 167.
 MAYER Z CHBA, GABRIEL JIŘÍ, malíř v Praze, 1613 - 1655. V roce 1631 demaloval erb do Rudolfova majestátu podle Spran-gera. Winter, l.c., s. 235. - Chytil, K.: Malířstvo pražské v XV. a XVI. věku a jeho cechovní kniha staroměstská z let 1490 - 1582. In: Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa I., Třída I., č. 36, s. 310 - 314. Praha 1906.
 MAYER, autor úvodní mědirytiny v erbovních listinách 1757. 1811, I.2., Wien. Faust, l.c., s. 47, č. 96.
 M.B., signatura erbovní miniatury. 1533, VIII.26., Wien. Faust, l.c., s. 36, č. 77.
 MEYH, CARL IGNAC, autor úvodní stránky erbovní listiny. 1779, XI.9., Wien. Faust, l.c., s. 80, č. 163.
 MELLIONOVÉ, FRANZ a J., malíři erbů v říšské kanceláři. Gross, l.c., s. 116.
 PETRLE, MICHAL, brýfmáler, zemř. 1588. Winter, l.c., s. 204, 237.
 PIEGS, M.S., malíř erbu 1644, VIII.24., Wien. Faust, l.c., s. 6, č. 14.
 PRECHLER, JAN MICHAL, malíř erbů v říšské kanceláři. 1692, V.29., Wien. StOA Brno, fond G 147, inv.čís. 64. - 1696, XII.28., Wien. Faust, l.c., s. 8., č. 18. Gross, l.c., s. 116.
 T G., ligatura erbovní miniatury, 1599, XI.29., Wien. StOA Opava, Stavovský archiv, inv.čís. 129, sign. A VII-2.

Tomáš Krejčík

P o z n á m k y :

- 1 Krejčík, T.: Erbovní listina z roku 1418, Moravská galerie v Brně, Bulletin č. 25, Brno 1977, s. 23 - 24.
- 2 Faust, Ovidius: I. Archiv města Bratislavy, I. Supis erbovních listin zemianských. Edice: Monumenta Historica Bratislavis. Vydanie mesta Bratislavy /1937/ - jediný si jich všimá soustavněji.
- 3 Hertlová, Blažena; Úvod do problematiky památníků raného novověku. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 5, Z pomocných věd historických 3, Praha 1975, s. 117 - 146.

Další slavatovská palatinátní listina

Na podkladě svých palatinátních práv udělili Slavatové řadu erbů různým příjemcům a této problematice se již věnovalo několik autorů. Byl to především František Teplý, který podal soupis slavatovských úřednických nobilitací.¹⁾ Jeho poznatky doplnili J.V.Sedlák, A.Příbýl a P.R.Pokorný a tímto příspěvkem bych chtěl v uvedeném směru pokračovat.²⁾ Neméně zajímavou otázkou erbů a pečeti, které Slavatové udělili svým poddanským obcím, se zabývali M.Kolář a K.Liška.³⁾

V brněnském Státním oblastním archivu je uložen originál listiny, kterou Jan Jáchym říšský hrabě Slavata z Chlumu a Košumberka atd., na základě palatinských práv, udělených 10. března 1630 Ferdinandem II. Vilémovi Slavatovi, povyšuje do šlechtického stavu Bartoloměje Viléma Duchka a udílí mu erb a přídomek z Taborsberka, současně ho jmenuje veřejným notářem. Stalo se tak 12. července 1686 na Malé Straně v Praze.⁴⁾ Tento údaj však znal již Fr. Teplý v citovaném článku, ale neuvedl popis erbu a některá biografická data o příjemci, která jsou zachycena v listině.

Erb popisují takto:

Štít čtvercový, v jeho pravém horním stříbrném poli kamenná zeď o třech stínkách, přes níž letí dva hořící granáty, jeden nad zdí a druhý níže před ní. V druhém a třetím červeném poli vyrůstá vždy z vnějšího okraje štítu obrněné rámě, držící tasený meč se zlatým jílcem. Ve čtvrtém stříbrném /levém dolním/ poli je skalnatá hora. Nad štítem turnajská prilba s červenou a zlatou točenicí, ze které roste modré křídlo, pokryté sedmi zlatými srdíčky.

K blasonu je možno dodat, že v originálu je zeď i skála hnědé barvy, křídlo je nakresleno otočené lokty vlevo. Až na klenot tedy zde nespátřujeme reminiscence slavatovského erbu, jak je obvyklé u jiných slavatovských nobilitací. Ale signet veřejného notáře, který je v listině rovněž vymalován, je modrý a v něm zlatá kotva. Erbovní miniatura je vyzdobena zelenou palmovou ratolestí, která jako věnec obtáčí erb, v rozích jsou drobné pestré kvítky.

Z životních osudů příjemce se dovídáme, že byl rodákem z Táboře, v roce 1649 získal titul bakaláře a roku 1650 magistra na pražské Karlo-Ferdinandově universitě. Připomenuty jsou i jeho zásluhy při obraně Prahy proti Švédům, tím je částečně vysvětlen i námět erbu, ostatní data se již najdou v článku Fr. Teplého.

Rovněž se dá zjistit, jak se listina mohla dostat do Brna. V téže archivní sbírce je totiž uložena nobilitační listina

císaře Karla VI. pro Maxmiliána Ottitzkého, který je v ní spolu se svou manželkou Marií Magdalenou Veronikou, rozenou Duchkovou z Taborsberka a jejich dcerou Eleonorou povýšen do uherského šlechtického stavu a obdařen erbem. Listina je datována ve Vídni 10. dubna 1723.⁵⁾ Je zajímavé, že v pravé červené půli jejich polceného štítu je obrněné ramě, držící tasený meč. Nedovedu však posoudit, zda je to náhoda či vědomá reminiscence na erb předků Marie Magdaleny Duchkové z Taborsberka, která jistě přinesla se svým věnem do Uher i naši erbovní listinu.

Tomáš Krejčík

P o z n á m k y :

- 1/ Teplý, František, Slavatovské palatináty. Český časopis historický XX., 1924, str. 470 - 501, zvl. str. 480 až 481.
- 2/ Sedlák, Jan V., Ze slavatovské heraldiky II., Listy GHS č. 22, 1973, str. 3. - Přibyl, Alois, O palatinech, Erbovní sešit 3-4, 1969. str. 8 - 14. - Pokorný, Pavel, Dvě opomenuté erbovní listiny, Heraldická ročenka 1975, str. 89 - 93.
- 3/ Kolář, Martin, Českomoravská heraldika I., Praha 1902. - Liška, Karel, Ze slavatovské heraldiky I., listy GHS, č. 22, 1973, str. 3.
- 4/ SAB, G 11, Sbírká rukopisů Františkova muzea v Brně, inv.č. 1120. Perg. něm.kniha o 7 listech, erb na str.11, signet na str. 12. Erbovní miniatura v zlatém rámci, v = 205 mm, š = 203 mm, pečeť v dřevěné schránce na modrých a žlutých stuhách.
- 5/ Tamtéž, inv.č. 1113.

Opomenuté erbovní listy

Tak jako v jiných ročnících Heraldických ročenek chtěl bych i tentokrát upozornit na opomenutý erbovní list, zachovaný ve fondech našich archivů. Císař a král Ferdinand III. povýšil listem daným v Praze dne 10. ledna 1648 radu Jakuba K a p o u n a /psáno Cappouhn/ a jeho potomky do dědičného šlechtického stavu Svaté říše římské a ostatních zemí.

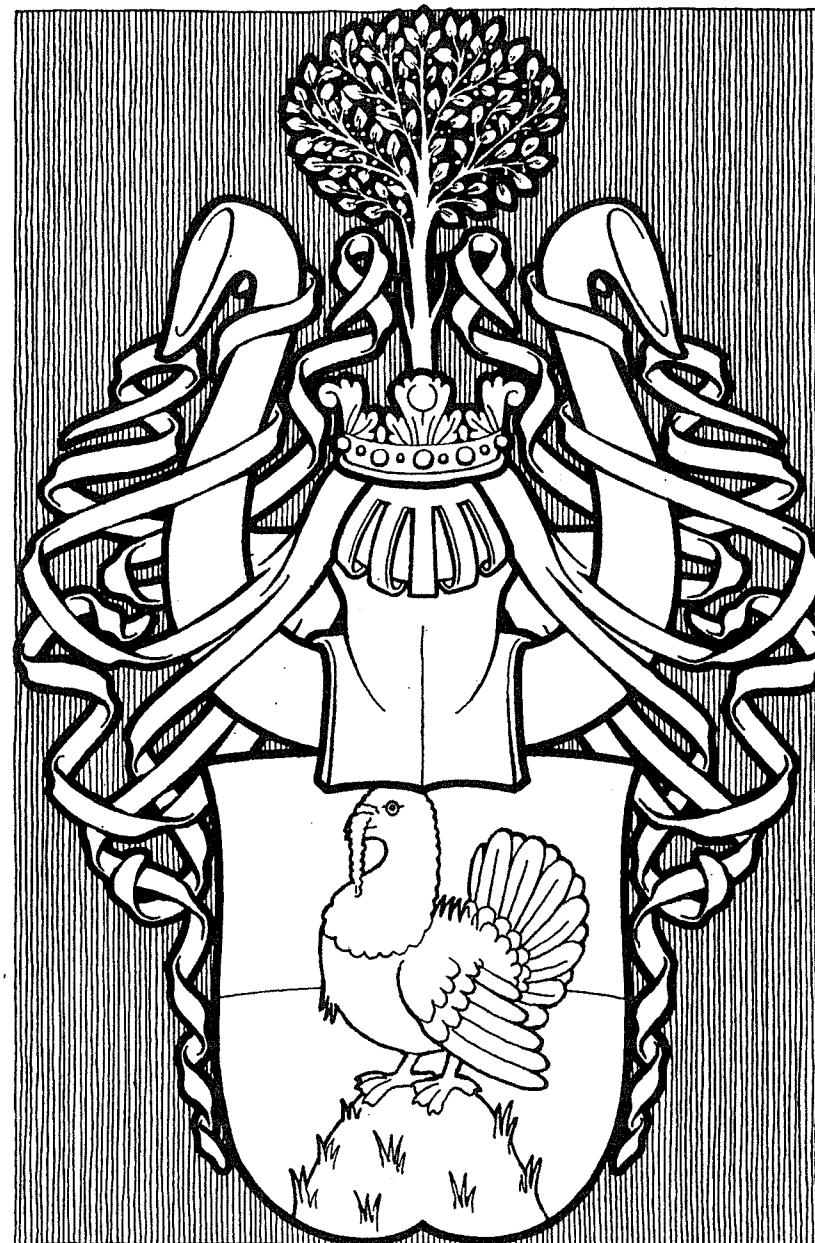
Je to kniha o deseti pergamenových listech, z nichž poslední je prázdný, v karmínových sametových deskách o rozměrech 331 x 250 mm, s čtverými červenými a bílými tkanicemi. Na přední straně třetího folia je v rámci o velikosti 154 x 145 mm v obvyklém architektonickém pozadí, nesoucím nahoře znakové štítky Uher, Říše a Čech a po stranách alegorické postavy Víry a Spravedlnosti, zcela řemeslně vymalován udělený znak:

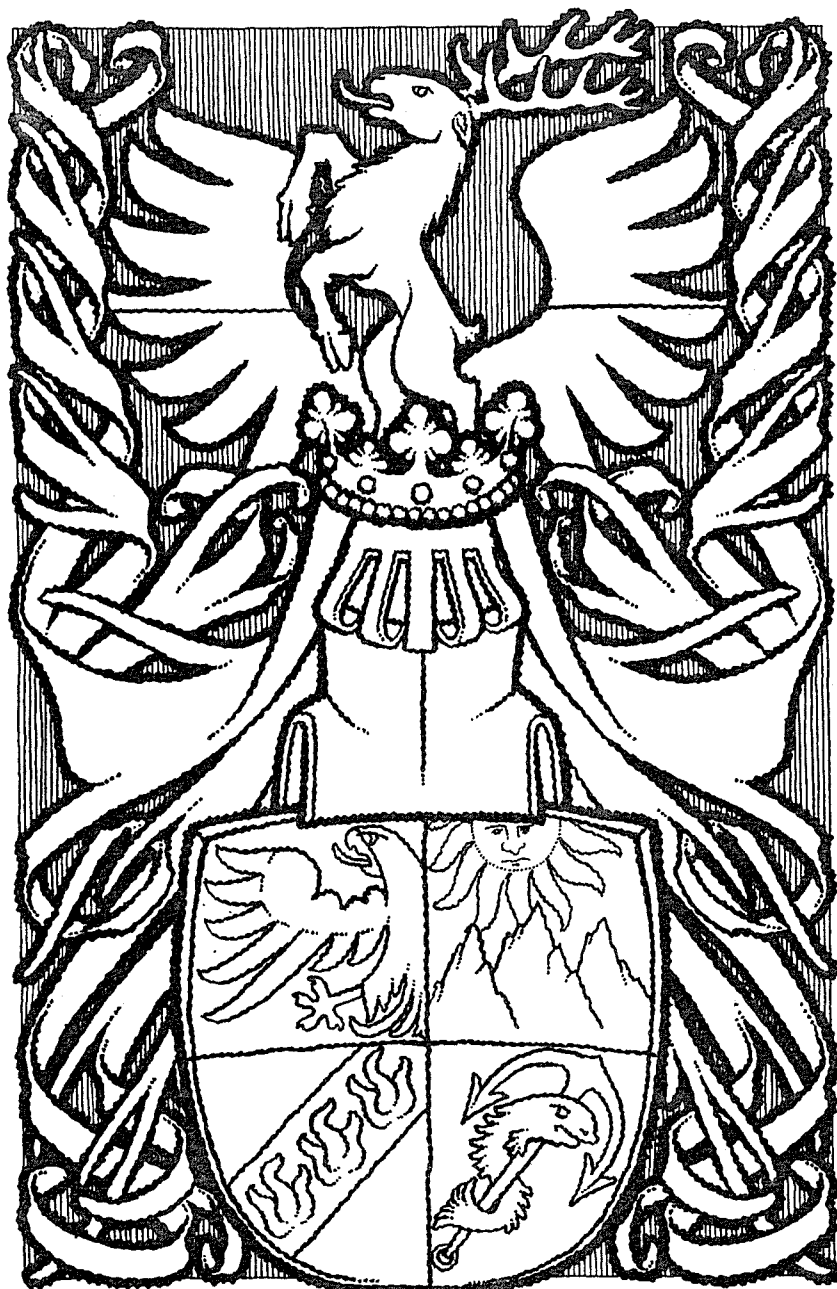
v modře a zeleně děleném štítě na zeleném pahrbku stojí černý vpravo obrácený krocan s červenou zbrojí, hlavou a náprsenkou své barvy. Nad štítem korunovaný turnajský helm s pokryvadly modro-stříbrnými nese zelený olivový strom. Jakoby pod helmem jsou vsunuty stříbrné bývolí rohy.

Německy psaný originál erbovního listu se zachoval v Archivu hlavního města Prahy pod signaturou Perg. I 74. Přesto, že se mi o osobě obdarovaného ani o jeho potomcích nepodařilo najít bližších zpráv, uvádím tento erb nejen jako v literatuře neznámý, ale především jako příklad úpadku heraldiky. Štít je zcela neheraldický už svými tinkturami, kde je kladena barva na barvu a mimo to takřka neuvěřitelně zelená na zelenou. Vrcholem nepochopení heraldického ducha a základní funkce klenoty je snížení bývolích rohů pod přílbu. Závěrem pak třeba konstatovat naprostou shodu vyobrazení a samotného textu, takže nelze věc vysvětlovat případným omylem či neznalostí výtvarníka.

Česky psaným erbovním listem daným v Kladně dne 24. dubna 1656 povýšil František Adam hr. Žďárský ze Žďáru, rada dvorského a komorního soudu a hejtman kraje slánského, do vladického stavu bratry Fridricha a Kryštofa Kapounky s predikátem "ze Sonnenfelsu".

Z moci a práv císařského palatina¹⁾ povyšuje na základě blíže neuvedených přímluv a dobrozdání a za trvalou věrnost císařskému domu Fridricha Wiléma Kapounka rodem z Domažlic, doktora filosofie a kandidáta práv, i jeho bratra Kryštofa do stavu vladyckého s tím, že mají náležet mezi staré vladycké rody, jakoby se již od prapraděda a praprabáby v tom stavu nacházeli.

Dán jim štít čtvercový, v jehož 1. zlatém poli půl černého orla, ve 2. modrém poli tři skály své barvy, na něž svrchu pole svítí zlaté slunce, ve 3. modrém poli stříbrné šikmé břevno hořící třemi plameny /ohnivá cesta mořem/ a ve 4. červeném poli šikmo stříbrná vzhůru obrácená kotva, obtočená delfínem přirozené barvy. Korunovaný turnajský helm s pokryvadly vpravo červeno-stříbrnými a vlevo modro-zlatými nese otevřená orlí křídla, pravé modro-zlaté a levé červeno-stříbrné. Mezi nimi jelen ve skoku své barvy.

V závěru je stanovena obvyklá pokuta pro případ, že by erb nebo stav byl buď jim nebo jejich manželským potomkům upírán, a konstatováno, že však nemá být na újmu, pokud by někdo právem užíval stejného či podobného znaku či predikátu. Originál erbovního listu byl ještě kolem roku 1900 v majetku E.Krahle, dvorního malíře erbů ve Vídni.²⁾

Poznámky:

1. Velký palatinát obdržel již otec vydavatelův Florian Jetřich, od roku 1628 říšský hrabě ze Žďáru, dne 3. července 1631. Jeho syn František Adam Eusebius, narozený 1623, zůstal svobodným a zemřel dne 5. dubna 1670 na zámku v Kladně.
2. Doslovný opis zachován ve SÚA Praha Doerr XVIII - Žďárský ze Žďáru.

V nově získaném fondu rodinných písemností dostal se do Státního ústředního archivu v Praze i pergamenový originál erbovního listu, jímž Ferdinand I. jako český král povyšuje bratry Jiřího, Jáchyma, Eliáše a Jana Milde, obyvatele města Žitavy, do šlechtického stavu a uděluje jim znak. Německy psaný pergamen, daný v Praze 4. března 1562, je v místech původních přehybů částečně proděravělý a písmo hůře čitelné. V nové době, patrně až po ztrátě pečeti, byla vyrovnána plika a list o rozměrech 541 x 311 mm ztvořen a opatřen kovovým pouzdem. Uprostřed je v téměř čtvercovém rámci /110 x 102 mm/ ve strohém světlém portále, střeženém perzonifikacemi Spravedlnosti a Víry, na modrém pozadí vymalován udělený erb. Tato miniatura však byla domalována později, neboť v elipsovitých barevně odlišených medailonech na hlavících plochých sloupů portálu je vepsán letopočet 1573.

O tom, že byl list skutečně vydán, svědčí nejen podpis Ferdinanda I., Jáchyma z Hradce, nejvyššího kancléře království a Jiřího Mehla ze Střelice, německého místokancléře, ale i další známky kancelářské agendy.

Znak popisují takto:
v černém štítě na pokosem červeno-stříbrno-červeně děleném trojvrší stojí zlatý lev držící v pravé tlapě bíle opeřený šíp. Korunovaný kolčí helm s pokryvadly černo-zlatými a červeno-stříbrnými nese dva bývolí rohy, pravý zlatý-černý, levý stříbrno-červený. Mezi nimi půl lva ze štítu. Šíp, který není v textu blíže popsán, je na vyobrazení zlatý s kovovým hrotem a opeřením střídavě červeným a stříbrným.

O potomcích osob listem obdarovaných není bližších zpráv. Jisté je, že stejnojmenná rodina, žádající na základě tohoto erbovního listu o renabilitaci v nové době, genealogický důkaz nikdy nepodala a její žádost byla v různých letech celkem třikrát zamítnuta jako neprokázaná.

P r a m e n y :

Pavel R. Pokorný

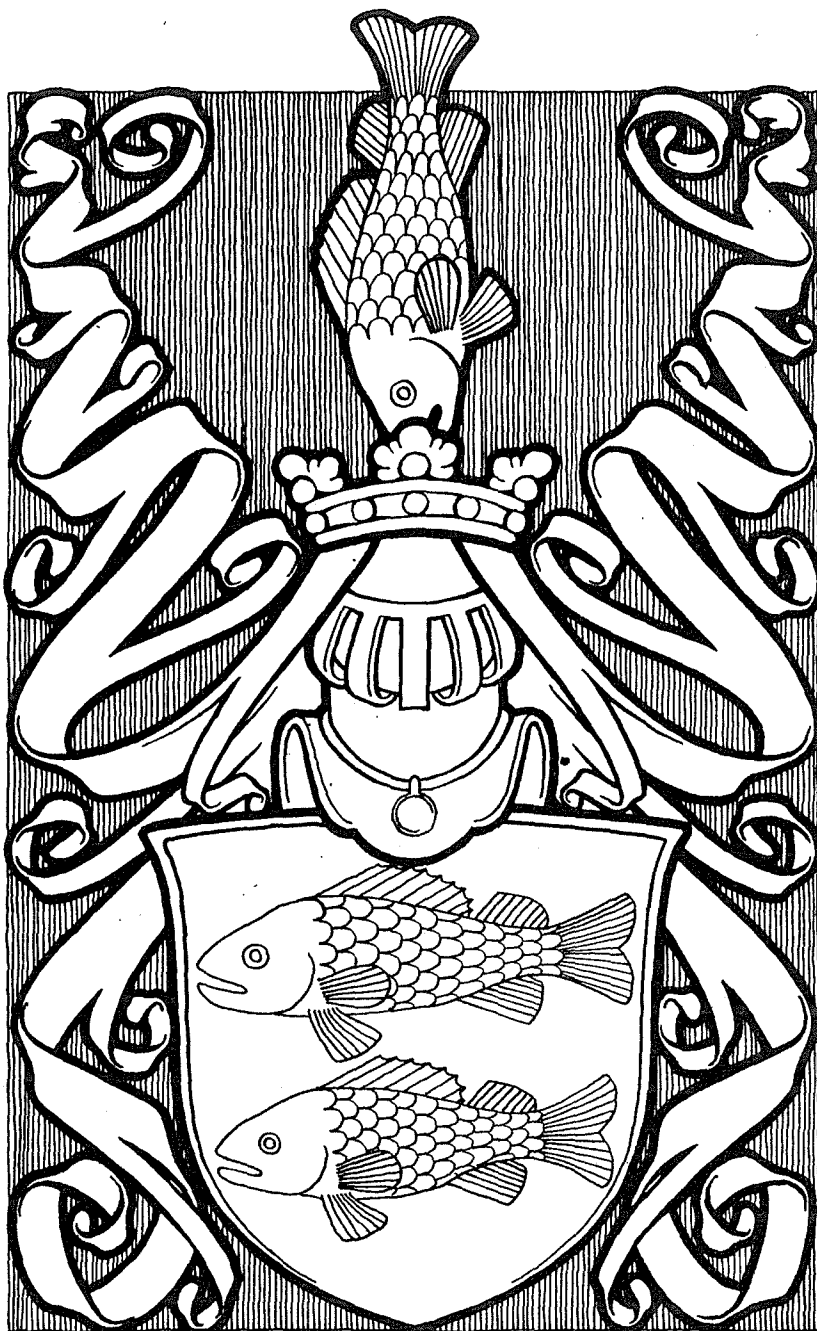
SUA Praha, Rod Milde č.1.

Supralibros Viktorina Vokouna ze Sázavy

Jak jsem již dříve ukázal, mohou být důležitým heraldickým materiálem i renesanční a barokní knižní vazby, často zdobené erbem svého majitele. Doklady tohoto druhu, dosud pohříchu opomíjené, reprezentují buď užití známého znaku v praxi nebo naopak jsou jedinými svědky jeho existence vůbec. V obou případech si zasluhují pozornosti, neboť odborná literatura týkající se vazeb si znakových prvků výzdoby všimla až dosud převážně z nutnosti, většinou jen odkazem na základní heraldická kompendia, a zhodnocení erbů jako znakových ponechávala zcela stranou.

Pod signaturou 21 G 43 zachoval se ve fondu Státní knihovny ČSR známý spis Historia del Concilio Tridentino v časném německém překladu tištěném ve Frankfurtu roku 1620. Poprvé vyšel o rok dříve v Londýně a pod pseudonymem Petrus Soave Polanum se skrývá proslulý politický myslitel a historik Paolo Sarpi /1552 - 1623/. Již v mládí vstoupil do řádu Servitů, kde rychle postupoval v hodnostech a v roce 1585 se stal jeho generálním prokurátorem. Pro své styky s protestanty byl roku 1601 vyšetřován inkvizicí, ale nebyl odsouzen. Proslul zejména traktáty De beneficiis a Trattato dell' interdetto di Venezia, v nichž energicky hájil práva Benátek proti papeži a teoreticky propracoval ideje suverenity státní moci. Výtisk je vázán ve světlé pergamenové vazbě se zlacenou dominantovou kompozicí. Pokryv lepenkových desek je zcela hladký s typickými prvky tohoto druhu vazby. Ve středu přední desky je zlacené supralibros sevřené oválným pásem, vrcholicím růžicí s majuskulním nápisem: WICTORIN.WOKAVN.Z.SAZAWY a obklopené vavřínovým věncem. Vnitřní prostor oválu vyplňuje erb s dvěma vpravo obrácenými rybami, turnajským korunovaným helmem se souměrnými pokryvadly, nescoucím v klenotu dolů obrácenou rybu.

Red tohoto jména zná ze základní literatury pouze Král, který na s. 348 své Heraldiky tvrdí, že dva stříbrní okouni, nad nimi zlatá koruna, na modrém štítě byli znakem Vokouna ze Sázavy. Pouze Schimon¹⁾ uvádí přesné datum erbovního listu - 8.duben 1578 - bez dalších údajů. Protože vycházel především z materiálu dnešního Státního ústředního archivu v Praze, je i toto konstatování konkrétní stopou. V konceptech České dvorské kanceláře našel jsem skutečně zápis erbovního listu pro Jana, Václava, bratry a Jakuba, strýce jejich, Vokouny, kterým je jim udělen erb neboližto znamení vladyc-tví a predikát ze Sázavy;²⁾

v modrém štítě dva vpravo obrácení okouni přirozené barvy; korunovaný kolčí helm s pokryvadly modre-zlatými a v klenotu okoun své barvy hlavou dolů a hřbetem vpravo obrácený.

Lze tedy doplnit a opravit chybný údaj Králův tím, že praxe nahradila kolčí helm udělený panovníkem helmem turnajským.

O osobě majitele knihy jsem až dosud nenalezl přímých zpráv. Pouze mezi emigranty z řad staroměstských měšťanů je uváděna Anna Vokounová ze Sázavy, rozená Zbytková z Greyfenberka, vdova po Viktorinovi V z S, služebníku při buchhalterii komory české s dětmi Janem, Václavem, Viktorinem, Alžbětou a Salomenou. V druhé polovině roku 1628 opustila trvale Prahu a odešla do Lešna. V souvislosti s tím byly prodány dva domy z rodinného majetku, U tří schůdků na Uhelném trhu /čp. 424/I/ a U Pšeničků v Haštalské ulici /čp. 752/I/, který koupil Viktorin Vokoun roku 1617.³⁾ Z uvedeného vyplývá, že Viktorin Vokoun ze Sázavy byl staroměstským měšťanem ve službách Komory a zemřel po roce 1620, kdy byla vydána výše popsaná kniha. V jakém byl vztahu s osobami, jimž byl udělen erb, nelze přesně říci. Rovněž tak nic nevíme o rozsahu a celkovém zaměření jeho knihovny. Jisté je, že jako nekatolík měl bližší práve k tomuto zpracování tak významné historické události, jakou Trident nesporně byl, pro osobnost autora, který svými postoji i přes příslušnost k řeholi znamenal významný prvek protipapežské opozice.

PRP

P o z n á m k y :

1. Schimon, Anton: Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien. B. Leipa 1859, s. 191.
2. SUA Praha - ČDK IV D 1 Vokoun ze Sázavy.
3. Líba, Václav: Studie o Praze pobělohorské I. Emigrace. In: Sborník příspěvků k dějinám hl. města Prahy VII., Praha 1933, s. 387.

Pražská faustovská heraldika

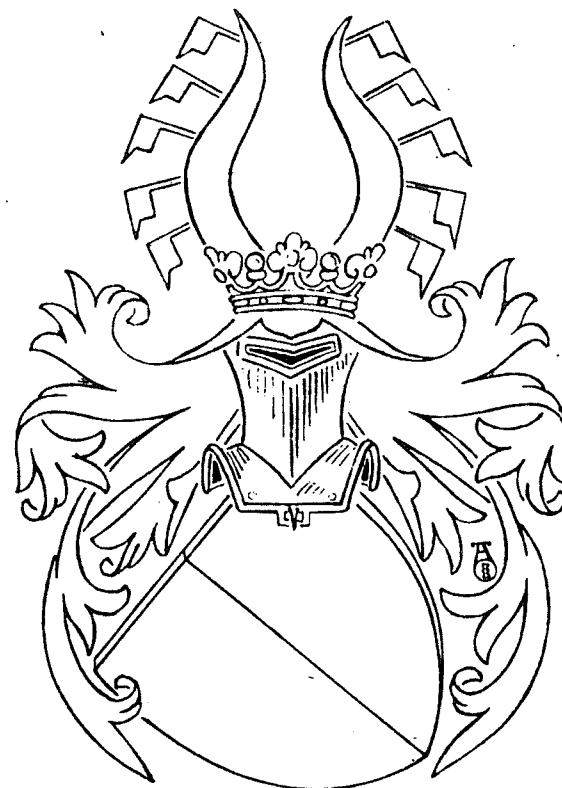
Ačkoliv nikdo nevydal diplom, kterým by byl doktoru Johannesu Faustovi udělen znak, přesto tato záhadná postava,¹⁾ která námětově po několik staletí lákala nejvýznamnější světové básníky, hudební skladatele a malíře,²⁾ personifikována ve čtyřech skutečně v Praze žijících osobách, nosila znak.

První zmínka o domě, který byl později nazván Faustův³⁾ a do kterého byla lokalizována česká verze faustovské legendy, díky okolnostem, že několik jeho majitelů bylo nebo alespoň předstíralo, že jsou alchymisty nebo astrology, a jejich pokusy v chemii či ve fyzice byly v očích prostého lidu pokládány za nadpřirozené, ne-li přímo za dílo ďábla, je v soudní knize novoměstské z roku 1381, kdy zdejší tehdy gotický palác náležel vévodům opavským, nelegitimní větvi přemyslovské dynastie.⁴⁾ Za husitských bouří byl těžce poškozen /roku 1434/ a tak jej Václav vévoda Opavský postoupil roku 1441 novoměstskému písaři Prokopovi. Prokop vložil do městské knihy k záznamu o převodu domu i soukromý dopis, který dostal od prodávajícího vévody Opavského: "... prosíme tebe, aby se ptal po tovaryši dospělém w alchymii, zdaby nám kterého mohl doptati se, a jej nám som poslati a wyprawiti...". Zde je první stopa faustovské legendy - Václav vévoda Opavský byl totiž milovníkem alchymie a proto hledal tovaryše zběhlého v černém umění. Vyslovuje se domněnka, že v domě dělal pokusy již v době svého mládí, ještě před husitskými válkami.

Nevíme, zda na základě citovaného dopisu byla nalezena vhodná osoba, ale záznam v erfurtských letopisech informuje, že doktor Faust navštívil Prahu právě v oné době.⁵⁾ Proto není divu, byla-li jeho osoba spojována s vévodou, jehož znak je totožný se znakem vévodství Opavského,⁶⁾ totiž: červeně a stříbrně polcený štít, na korunované kolčí přilbě s červeno-stříbrnými pokryvadly dva bývolí rohy, stříbrný a červený, každý postrkaný pěti praporky střídavých barev.

V roce 1501 koupil palác Jaroslav Kapoun ze Svojkova, ale od roku 1543 patřil doktoru Janu Koppovi. Johann Kopp byl původem Němec, který po studiu ve Freiburgu vstoupil do služeb hraběte Schliků v jejich dolech na stříbro v Jáchymově. Poté působil jako lékárník a alchymista u pánů z Rožmberka, odkud byl již jen stupínek k císařskému dvoru v Praze. Doktor Kopp byl jmenován osobním lékařem císaře a českého krále Ferdinand I.. Netrvalo dlouho a díky svému postavení byl povýšen⁷⁾ do šlechtického stavu království českého jako Kopp z Raumenthalu se znakem:

na červeném štítě černý zlatě ozbrojený kapoun, stojící na dolů obráceném stříbrném srpce měsíce s profilem lidské tváře, pod nímž je zlatá hvězda. Na korunované kolčí přilbě s červenými příkrývkami, podšitými červeně a posypanými zlatými

hvězdami, zlatá hvězda mezi dvěma rozevřenými černými orlími křídly, pravým s šikmým, levým s kosmým červeným břevnem a se třemi zlatými hvězdami na každém z nich.⁸⁾

Pak přešel dům do rukou hvězdoporce a podivína Jakuba Krucínka, oblíbence Rudolfa II. Jakub měl dva syny, z nichž jeden zabil druhého prý pro poklad ukrytý v paláci. Vrah byl oběšen na Konešném trhu.

Po tragedii dům roku 1590 koupil anglický kouzelník a dobrodruh Edward Talbot, zvaný Kelley. Nesporně nadaný člověk, dovedný alchymista a astrolog, ale také šarlatán a podvodník,

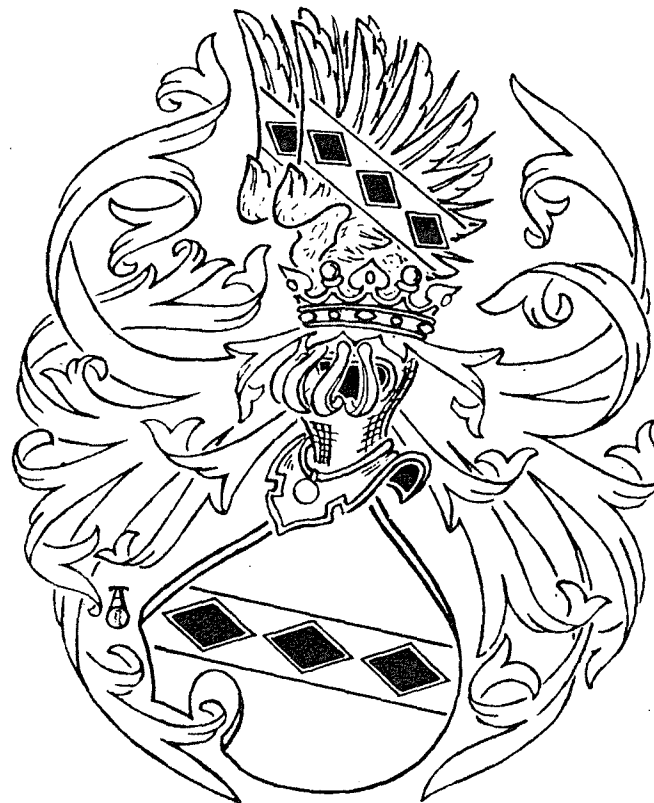
si v krátké době získal přízeň Rudolfa II., který ho zahrnul dary a bohatstvím, nostrifikoval jeho anglické "šlechtictví" a dokonce ho dne 23. února 1590 povýšil do rytířského stavu království Českého a vymohl mu přijetí mezi stavy království.

Faustovská legenda tak opět našla svého představitele a lidé si šeptali o návštěvách ďábla v paláci. Náhle však došlo k tragickému obratu. Roku 1591 zabil Kelley v hádce šlechtice /Jiříka Hunklera/ a upadl v nemilost. Ve vězení se přišlo na to, že i v Anglii byl již trestán pro nějaký zločin, protože měl uříznuté ucho, což skrýval pod dlouhými kadeřemi. Po několika letech věznění se pokusil ze žaláře na hradě Křivokláte uniknout, ale pádem z okna si zlomil nohu a zanedlouho zemřel.

Rozhodnutím stavů byl dříve všemocný císařský rada zbaven

šlechtického titulu i "anglického znaku"/pravděpodobně usurpovaného/. Celá záležitost byla tak důkladně "vyřízena", že se dnes již asi nezjistí, jak vypadal znak, jehož doktor Kelley užíval. Všechny příslušné zápisy v korunním archivu byly zničeny nebo učiněny nečitelnými.

Od posledního roku 16. století vyměnil palác několikrát majitele, až roku 1724 patřil Ferdinandu Antonínovi a pak Josefu Mladotovi ze Solopysk. Ten dal dům přestavět prý podle plánů slavného stavitele pražského baroka Kiliána Ignáce Dienzenhofera. Také Josef Mladota se zabýval pokusy, ale protože žil v 18. století, věnoval se již mechanice, chemii a zřejmě i elektřině. Shromažďoval různé přístroje, jimiž bavil své hosty; nezvané návštěvníky vítal ranami /elektrickými výboji/.

kteřé dávala jedna z klik dveří v domě tomu, kdo se jí dotkl. Lidé ho proto považovali za čaroděje, a tak ho pozdější pověst spojovala s chudým studentem, který našel v opuštěném domě nejen bohatství po doktoru Faustovi, ale i smrt, když čaroval podle jeho černých knih.

Josef svobodný pán Mladota ze Solopysk však nekoketoval s vědou, jak tehdy bylo módou, ale snažil se na základě dobových znalostí hledat moudrost. Během pokusů několikrát domem zatřásla exploze, a tak nebudeme daleko od pravdy, jestliže i zde budeme hledat původ pověsti o díře ve stropě, kterou si ďábel odnesl doktora Fausta do pekla.

Rytíři Mladotové ze Solopysk patří mezi starožitnou českou šlechtu, písemně doloženou již roku 1305. Jejich znak: v červeném štítu stříbrné břevno pokosem se třemi černými routami. Korunovaná turnajská přilba s červeno-stříbrnými pokrývadly nese dvě složená červená křídla s břevnem a routami jako na štítu.

Při povýšení do českého panského stavu Marií Terezií ve Vídni dne 26. června 1761⁹⁾ pro Josefa, Jana Františka a Jana Nepomuka Mladoty ze Solopysk zůstal štít beze změny, ale byla přidána druhá přilba. Prává přilba s příkrývadly červeno-stříbrnými dostala jedno křídlo s břevnem a routami pošíkem, levá přilba s černo-stříbrnými pokrývadly druhé křídlo s břevnem a routami pokosem.

Spojení osoby doktora Fausta s domem je však poměrně pozdějšího data - zdá se, že se poprvé objevilo až roku 1840 v časopise Vlastimil.

V minulém století vlastnil dům od roku 1810 Jakub Kopp. V letech 1813 - 1902 sloužil palác jako útulek hluchoněmých, jež založili svobodní zednáři. Od nich jej koupila všeobecná nemocnice a v roce 1905 zde vznikla lékárna, postupně stále zdokonalovaná. Prastará pověst o díře ve stropě, kudy ďábel odnesl do pekla krví zapsanou oběť, nakonec našla také svou reálnou podobu. Na konci druhé světové války dne 14. února 1945 dostal dům při náletu amerických letadel na Prahu přímý zásah - 250 librová letecká bomba proletěla od střechy až do sklepa, ale naštěstí nevybuchla.

I dnes slouží důkladně renovovaný Faustův dům chemii a vědě - farmaceutickým účelům. Málokterý dům se však může pochlubit tak bohatou historií a hlavně takřka neustálým účelovým využitím k pokusům po celou dobu své existence.

Podle originálu Doctor Faust's Genuine Armorial Bearings, uveřejněného ve skotském The Armorial, Vol VI, No 3, December 1974, volně přeložil, upravil a doplnil PhDr. Milan Buben. Redakce Heraldické ročenky děkuje touto cestou redakci The Armorial za povolení k převzetí stati.

P o z n á m k y :

1/ Faust /Fust/ nebo Doktor Johannes Faustus, vlastním jménem Georg Sabel - Sabellius, byl potulný humanista, o němž první

historická zmínka z roku 1507 hovoří jako o kejklíři a šarlatánu, chlubicím se spojením s duchy. Živil se věštěním z ruky; zmínka z roku 1513 ho označuje za lháře a blázna. Zemřel roku 1540 ve Württenbersku. Stal se typem renesanční touhy po poznání a požitku bez ohledu na učení církve. Základem pověstí o doktoru Faustovi je knížka lidového čtení od neznámého autora Historia von Dr. Joh. Fausten, dem weitbeschreyten Zauberer und Schwartzkünstler, vydaná roku 1587 u Jana Spiesse ve Frankfurtu n.M., kde se již objevuje motiv Faustova zapsání se krví ďáblu.

2/ Uveďme jen Marlowe-ovo drama Tragical History of the Life and Death of Doctor Faustus, faustovské kresby Eugena Delacroixe, Berliozovu symfonii Faustovo prokletí, Gounodovu operu Faust a Markétka, dramatickou poemu J.W.Goetha, u nás pak hlavně Aloise Jiráka.

3/ Čp. 502/II na Novém Městě pražském, původně gotický, později renesanční dům, kolem roku 1740 přestavěný ve slohu pražského baroka ve dvoupatrovou budovu s osmihranným arkýřem na rohu.

4/ Mikuláš /nar. asi 1254 - 1255/ byl nelegitimním synem krále Přemysla Otakara II. a Anežky z Kuenringu. Již roku 1269 se píše jako pán Opavska.

5/ Ač historický Faust se nenarodil dříve než asi roku 1485.

6/ Štít vévodství Opavského se objevoval i ve velkém znaku předmnichovské republiky v 6. poli a stále se vyskytuje v rodovém i státním znaku liechtensteinském /3. pole/, když titul vévody Opavského i s celou zemí odevzdal Matyáš II. dne 28. prosince 1613 v léno Karlu knížeti z Liechtensteina.

7/ Diplom udělen ve Vídni 28. května 1532. Saalbuch 297, fol. 88v. - 89v., SÚAr Praha.

8/ Kapoun, kohout bez hřebenu /v kresbě omylem hřeben je/ je častou figurou ve znacích lékařů /viz Palivec, Viktor: Medikoheraldické symboly. In: Acta genealogica ac heraldica, č.17, Praha, květen 1972, str. 11 - 13/. Posledním příkladem udělení této figury je znak The Institute of Hospital Engineering, udělený College of Arms dne 20. prosince 1963. Kapoun symbolizuje rituální oběť Aeskulapovi i křesťanskou bdělost a ostražitost.

Zvláštním jevem v české heraldice jsou příkrývky poseřené nějakou figurou. S výjimkou královského znaku je znak Koppa z Raumenthalu snad nejstarším příkladem užití nějakého zdobení příkrývek.

Počet hvězd v klenotu dává dohromady magické číslo 7 a tu se nabízí symbolická narážka na působnost doktora Koppa v alchymii a v jiných magických vědách.

9/ Saalbuch 209, fol. 551 r. - 558 v., SÚAr Praha.

Routy jsou často považovány za stylizované otesané kameny a v dekadentní barokní erbovní symbolice byly pokládány za "kameny mudrců", tak úporně hledané alchymisty.

Znak želivské kanonie v historickém vývoji

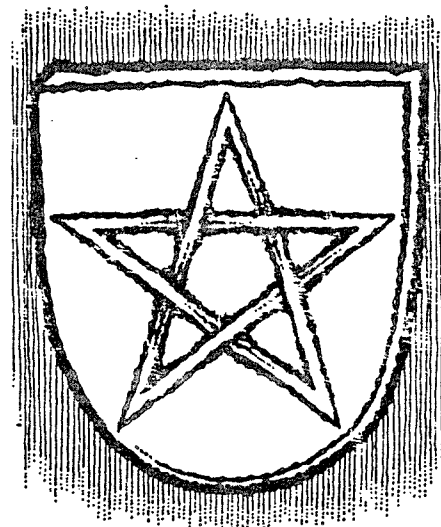
Česká heraldika jako celek dosud prakticky opomíjí jednu ze základních metod této vědy, totiž historizování znaku. Až na nepatrné výjimky, sloužící spíš jako ukázka, není v naší literární produkci práce tohoto druhu, tím méně věnovaná znaku církevní instituce, pro nějž je vlastně jediným možným přístupelem. V této studii jsem si vzal za úkol pojednat o vývoji znaku kláštera želivského od počátku až po současnost a jeho paralelního vývoje ve znaku Strahova až do konečného ustálení na konci 17. století.

Premonstrátské kanonii v Želivě byla po stránce heraldické věnována v minulosti značná pozornost. Jako první uvedl její znak do literatury patrně Jaroslav Schaller; od té doby se jím zabývala řada badatelů. Někteří se omezili na pouhý popis, jiní se pokusili o výklad jeho vzniku, většinou však na základě mylné klášterní tradice.¹⁾ Skutečně historických pramenů použili pouze tři práce. Na prvním místě H.G.Ströhl v obsáhlé studii věnované českomoravským klášterům a v domácí produkci zejména Emanuel Hauner a Pavel Křivský.²⁾ Protože se mi podařilo nalézt některé další doklady, jež zpřesňují zejména starší období existence znaku a ukazují souvislosti podstatně širší než bylo doposud vzato v úvahu, chci zde věnovat celá věci poněkud více místa.

Podle klášterní tradice dostalo se Želivu znaku dvou z-křížených zlatých klíčů v modrém poli jako papežské výsady při cestě opata Bohuslava /1360 - 1371/ do Říma. Tvrzení je ovšem až barokního původu, neboť jeho nejstarší doklad byl zjištěn teprve v rukopisných Annales coenobii Siloensis z doby po roku 1660. Patrně odtud jej převzal i Cavald Hlina v tištěné práci Arcana status Siloe /J.Hradec 1729/. S mylnou citací tohoto pramene tvrdí Antonín Rybička, že se tak stalo na základě privilegia papeže Řehoře XI. roku 1367. Převzetí zprávy D.Čermákem a M. Kolářem pak přispělo k jejímu téměř obecnému rozšíření. Pouhou konfrontací historických dat však zjistíme, že jde nutně o omyl, neboť Řehoř XI. byl zvolen papežem až 30. prosince 1370 a nesídlil ani on ani jeho předchůdce Urban V. /1362 - 1370/ v Římě. Je tedy nezbytné sledovat vývoj heraldických prvků na materiálu želivském, neboť pokusy o zachování papežské provenience znaku při jiném chronologickém zařazení postrádají přesvědčivost.³⁾

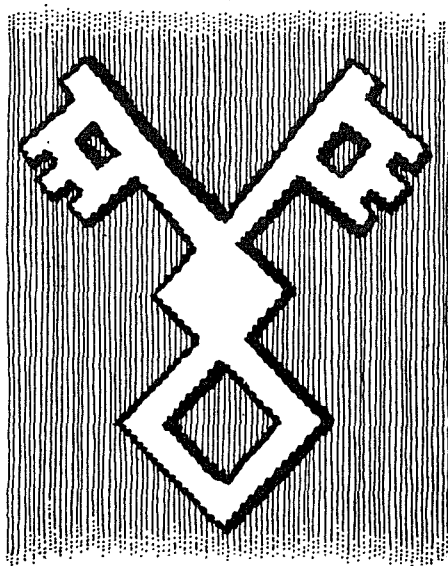
Na všech pečetích želivských opatů až do poloviny 15. století zcela chybí jakýkoli heraldický motiv. Teprve na pečeti

opata Marka /1443 - 1447/, přivěšené k listině z roku 1445, se v dolní části objevuje prostý štítek se znamením pentagramu.⁴⁾ Ten je ovšem nutno považovat za osobní znamení, které nenalezlo dalšího pokračování, neboť ve sfragistickém materiálu jeho nástupců až do zániku konventu roku 1567 není po heraldickém projevu ani stopy. Přesto však je třeba hledat

prvé výskyty klíčů jako klášterního symbolu nejpozději počátkem druhé poloviny 15. věku. Na evangelijní straně kněžiště konventního kostela v Želivě je za hlavním oltářem zachováno staré sanktuarium; v jeho gotické arkatuře je umístěn první dosud zjištěný doklad zkřížených klíčů. Kněžiště jako nejstarší část dnes stojícího chrámu bývá podle oltářní menzy datováno rokem 1462, i když podle určitých stavebních prvků nese v sobě základy dřívější gotické přestavby z poslední čtvrti 14. století a možná ještě starší. Klíče jsou zde ztvárněny starým způsobem, kdy tvoří jakýsi dvojklíč. Z jediné téměř kosočtvercové hlavice vycházejí dvě samostatná ramena v osách horních hran a celá figura tvoří jakoby vidlicový kříž. Znamení není umístěno na štítě a je volně vloženo do prostoru vymezeného trojlaločným obloukem. I když jde o tvar málo obvyklý, není v heraldice zcela neznámým. Nelze jej sice doložit u znaků papežských, jak bychom mohli předpokládat, ale ve zcela stejné podobě jej nacházíme např. ve znaku rakouského kláštera v Melku. Tam se na pečeti

ti objevuje poprvé roku 1326 a souvisí se zasvěcením klášterního kostela sv. Petru.⁵⁾ Uvážíme-li, že tradice klade vznik znaku právě do 14. století, určitou archaizací gotického oblouku a zasvěcení druhého z želivských kostelů témuž světcí, naskytá se skutečně lákavé srovnání. Ať již je sanktuarium skutečně staršího původu nebo až z roku 1462,

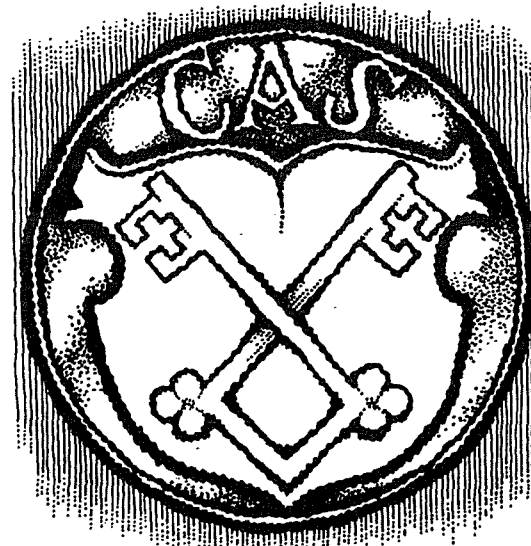

faktem zůstává, že figura klíče zůstala zde nesporně osamocena.

Její další doklad, byť pouze v nepřímé souvislosti s klášteřem, našel jsem až o více než jedno století později. Ferdinand I. povýšil listem daným 14. prosince 1558 Mikulovice na městečko a udělil jim znak: horní polovina děleného štítu je polcena, vpravo v modrém poli zlatý klíč /!/, provázený dvěma zlatými hvězdami, vlevo v červeném poli zelený hrozen, a v dolní stříbrné polovici zkřížené sypny, tj. dřevěné lopaty na obilí.⁶⁾

V textu se výslovně praví, že se tak stalo na žádost Martina, opata želivského. Klíč v prvním poli je nesporným odrazem znaku vrchnosti. Přestože u samotného kláštera není v té době přímo doložen, považují výskyt klíče ve stejných tinkturách za skutečnost více než závažnou. Želiv byl od doby Jiřího z Poděbrad ve světských rukou a konvent živořící na jihlavské faře po smrti opata Martina roku 1567 zcela zanikl.

Císař Maxmilián II. udělil hned příštího roku titul opata želivského, důchody jihlavské fary a patronátní práva kašparu Schönauerovi, proboštu v Nové Říši. Ten vystavěl novou budovu proboštsství a na ní umístil i znak želivský. Podle popisu Bezděkova /PA II. 197/ to byl štít s klíči ve vavřínovém věnci opatřený nápisem a datovaný rokem 1570. Z téhož ro-

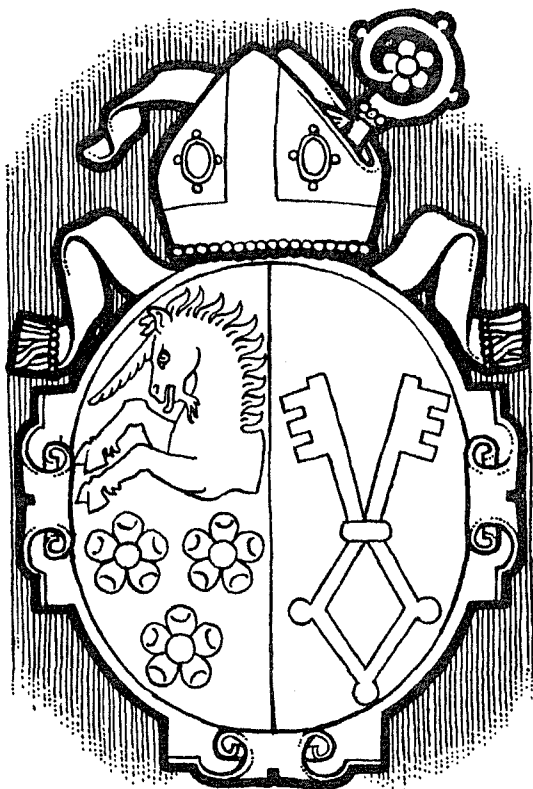
ku pochází i dosud nejstarší znaková pečeť. Malý papírem krytý sekret, přitisknutý na berní kvitanci, nese v pečetním poli lemovaném prostým kruhem renesanční štítek s dvojklíčem, převýšený majuskulními písmeny C A S /Caspar Abbas Siloensis/.⁷⁾ Po Kašparově smrti 1. ledna 1589 jako opata v Zábrdovicích, užil želivských klíčů ve znaku i jeho tamní nástupce Ambrož Telečský:

v pravé polovině polceného štítu znak Zábrdovic - půl jedno-rožce nad třemi růžemi, a vlevo dvojklíč.⁸⁾

Mezitím však v otázce Želiva převzal plnou iniciativu Strahov. V dubnu téhož roku udělil císař Rudolf II. klášter želivský s příslušenstvím strahovskému opatu Janu Lohelovi, aby z jeho důchodů zřídil seminář. Listinou z 15. února 1591 na žádost opata a konventu připojil a inkorporoval dotčený klášter želivský se vším příslušenstvím ke klášteru strahovskému, chtěje, aby opatové týmž klášteřem vládli a vždycky se opatové kláštera strahovského jinak Hory Sion a želivského psávali a psátí mohli. Želiv tedy přímo splýnul se Strahovem a s titulem byl převzat i jeho znak. Dříve však

než budeme sledovat jeho další vývoj v nových podmínkách, považují za nutné zmínit se alespoň stručně o začátku znaku i této instituce.

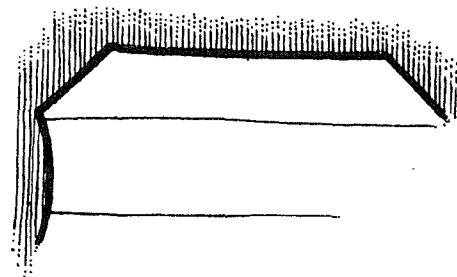
Obraz nejstarší domácí pečeti kanonie se vcelku ustálil již v období vrcholné gotiky. Opat obvykle užíval špičaté oválnou pečeť z červeného vosku, kde v gotické architektuře

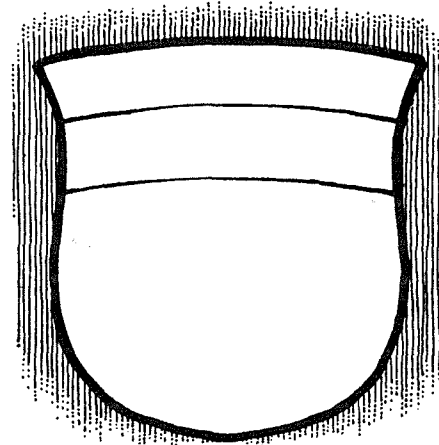
stojí na podstavci postava v pontifikáliích, žehnající pravou rukou; konvent pak kulatou pečeť z černého vosku rozdělenou ve vnitřním poli třemi mírnými oblouky na dvě části: nahoře je Madona s dvěma klečícími anděly po stranách, dole sedí na stolci žehnající postava s mitrou, berlou a knihou. Na pečetích z let 1409 a 1412 je provázena nápisem S. Augustinus, ale počátkem 16. století již nápis chybí, světec je

patrně nahrazen perzonifikací opata a po stranách klečí dvě trojice řeholníků.⁹⁾ Je až překvapující, že klášter s takovou tradicí a významem vkládá do pečeti znak až počátkem 16. věku.

V obou pečetích - opata i konventu - je stejný znakový štítek vložený do spodního okraje, kde prostupuje vnější pás opisu. První zjištěný případ je na pečetích u listiny z roku 1511, tedy z doby opata Kašpara.¹⁰⁾ Zde jde nesporně o osobní znamení, neboť v horní polovici děleného nebo spíše hlavě štítu jsou majuskulní litery C A S /Caspar Abbas Sioneus/ a obraz dolní poloviny je nejasný. Může se jednat o jakousi větévku, není-li to ovšem pouhé damaskování. Skutečné erbovní znamení jsem našel až na pečetě opata Jana, doložené k roku 1529. Jinak vcelku uchovaná pečeť je ve spodní části poškozena, ale na fragmentu štítku lze rozeznat v horní části břevno.¹¹⁾ Zcela dochovaný štítek s břevnem položeným do hor-

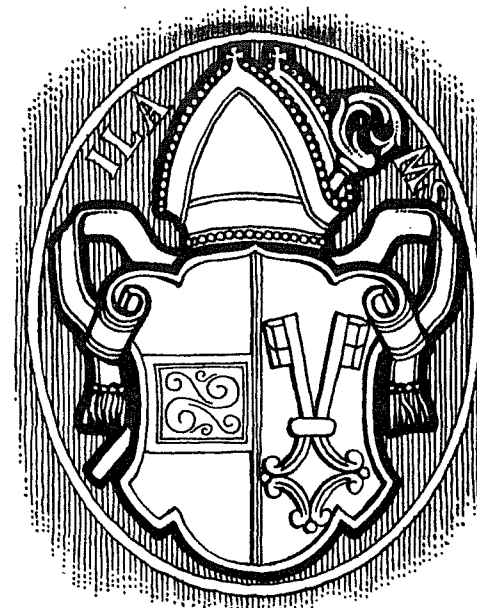
ní poloviny je na pečetě opata i konventu z roku 1544 a stejné jsou i v období vlády Jakuba ze Šternovic, přesněji z roku 1569.¹²⁾ Rozšířený znak se vyskytuje na malé přitištěné pe-

četi opata Matyáše, dochované v několika exemplářích z roku 1582: za štítem nesoucím v horní půli břevno vyniká polovina postavy s mitrou a berlou v levé a otevřenou knihou v pravé ruce. Vzhledem k tomu, že zcela chybí aureola i podle celkového provedení předpokládám, že je zde zobrazen opat a nikoli sv. Augustin, jak se domnívají někteří autoři.⁴³⁾

S inkorporací Želiva získal strahovský opat také titul opata želivského a nová situace našla své vyjádření i ve sféře heraldické. Bohužel z let bezprostředně následujících chybí potřebný materiál. Z toho, co je známo, lze říci, že změna znaku se nejdříve projevila na knižních vazbách, kde se právě za Jana Lohelia objevuje zlatené supralibros. Starší složené pouze z iniciál bylo brzy nahrazeno znakovým, které lze nejdříve datovat rokem 1696. Ve středovém poli přední desky je v prostém oválu polcený štít vpravo s břevnem, vlevo s želivským dvojklíčem, nad tím mitra s dlouhými splývavými infulemi pošíkem prostoupená ven obrácenou berlou, opatřenou velem a po stranách při vnitřní linii oválu provázená iniciálami ILA MS /Ioannes Lohelius Abbas Montis Sion/.⁴⁴⁾ Stejný štít je i na titulním listě premonstrátského breviáře tištěného v Louce u Znojma v roce 1597. O rok později je znak doložen i na malé opatské pečeti. Za

štítem opět vyrůstá postava s pontifikáliemi a rozevřenou knihou. Tato forma znaku se udržela na malé lohelově pečeti několik příštích let.⁴⁵⁾ Velká pečeť opata i konventu po držela ještě starší podobu s prostým břevnem v horní polovině štítu.⁴⁶⁾

Na podzim roku 1607 se na menší pečeti objevuje štít čtvercový, v jehož 1. a 4. poli je břevno, ve 2. a 3. želivský dvojklíč. Současně je stejný znak zastoupen i na knižních vazbách.⁴⁷⁾ Takto upravený štít trvá až do konce Lohelovy vlády. Do této chvíle bylo možné sledovat znak pouze na materiálu, který postrádá tinktury. První barevné provedení je zatím známo až z rukopisného graduálu Jana Šichy, vzniklého v letech 1608 - 1611. Na fol. 1 a je v bohaté rozvilinové výzdobě vymalován znak ve dvou oválných štítech, vpravo je v černém poli zlaté břevno, vlevo v modrém poli zlatý dvojklíč. Na fol. 48 je pak v iniciále O užito štítu čtvercového se stejnými figurami a zbarvením. Tinktury pole s břevnem však nelze automaticky vztahovat ani na nejstarší znak Strahova. Nesmíme totiž zapomínat na skutečnost, že v době vzniku Graduálu byl Lohel výpomocným biskupem pražského metropolitě a tinktury mohly být ovlivněny znakem pražského arcibiskupství. Vždyť na nejstarších pečetích jde vlastně o rozdílnou figuru, kdy břevno je důsledně v horní polovině štítu.⁴⁸⁾

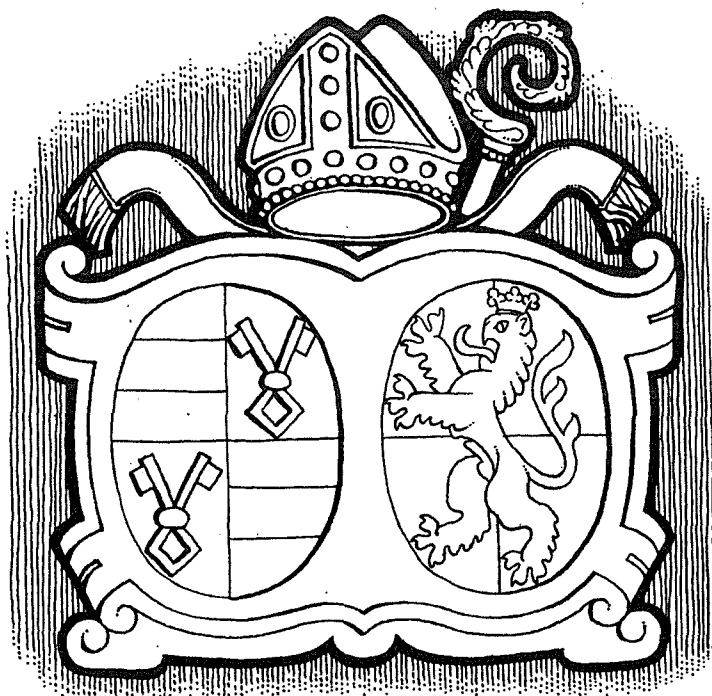
V roce 1612 se stal Jan Lohel pražským arcibiskupem a jeho nástupcem na Strahově byl zvolen Kašpar hr. Questenberg, jedna z předních osobností bojovného katolicismu první poloviny 17. století. Znak prakticky zdědil po svém předchůdci, pouze na portálu špitálu, který u kláštera založil roku 1622, jej doplnil znakem rodovým. Barokní štít, převýšený mitrou a šikmo podložený ven obrácenou berlou, nese dva oválné štíty: vpravo je znak kláštera, a levý je čtvercěn a v něm korunovaný lev.¹⁹⁾

Na pečetích od konce dvacátých let mizí stará forma podvojného klíče a je nahrazena dvěma zkříženými klíči s hranatými hlavicemi. Na některých otiscích je zřetelná šňůra jimi provlečená, za štítem již stabilní postava s mitrou, berlou a knihou. Pouze v období od konce roku 1634 do počátku roku 1637 se na otiscích pečetního prstenu vyskytuje jiný typ, kde berla směřuje obráceně a opat ji drží v sepnutých rukou. Poté se opět vrací pečeť předchozí a na questenberském tisku z roku 1638 je ještě užito původní formy s dvojklíčem, i když v poněkud deformované podobě.²⁰⁾

Příčiněním Kašpara Questenberga přestal být Želiv pouhým titulem s několika inkorporovanými farami. Po více jak stopadesáti letech byl opět získán do přímého vlastnictví premonstrátským řádem. Od roku 1467 byly totiž želivské statky ve světských rukou. V bojích Jiřího z Poděbrad se Zelenohorskou jednotou stál klášter proti králi a ten zapsal jeho majetek Trčkům z Lípy. Po dobytí kláštera se zbytek konventu uchýlil do Jihlavy a panství zůstalo v držení Trčků po pět generací. Ti zde vládli až do roku 1599, kdy jej prodali Prokopu Dvořeckému z Olbramovic. Po dvou letech jej získal Jan Fridrich Hoffmann z Grünbüchle a roku 1615 Karel Jörger z Tolletu, kterému byl po stavovském povstání konfiskován a komorou přidělen Marii Magdaleně Trčkové z Lípy jako náhrada finančních pohledávek. Po delším jednání byl statek postoupen Strahovu. Ten zde obnovil konvent v čele s administrátorem, kterým se stal strahovský řeholník Jan Václav Althaus.

Z jeho období nalezl jsem pouze jedinou pečeť, na níž je

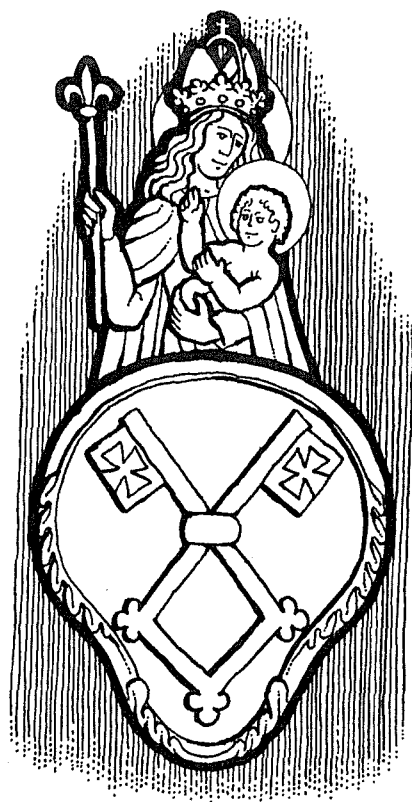
zřetelně vidět oválný dolů protažený štít se starým želivským dvojklíčem; za štítem vyrůstá korunovaná Madona s Ježíškem na levé a žezlem v pravé ruce.²⁴⁾ V roce 1639 stal se administrátorem v Želivě Štěpán Magni, který započal otevřený boj o úplné osamostatnění obnoveného kláštera. Vzniklý spor se strahovskými, jenž se dostal až k papežské kurii, byl ukončen smlouvou uzavřenou za přítomnosti všech vyšších řádových představených dne 24. října 1613 v Nové Říši. Želiv byl uznán za samostatné opatství, ale vedle tvrdých ekonomických požadavků byl zde zakotven i fakt, že uzná Strahov za otcovský klášter a ponechá své klíče i v jeho znaku, jak tomu bylo od opata Lohela.

Zde jsme tedy svědky skutečně živého povědomí původu klíčů ve strahovském znaku. Smlouva byla potvrzena panovníkem a Štěpán Magni je následujícího roku uveden v úřad opata. Léta jeho vlády jsou poznamenána vrcholící třicetiletou válkou a snahou obnoveného kláštera o stabilizaci. Jako administrátor užíval na pečeti zvláštní znakovou kombinaci: v polceném štítě dva dvojklíče, nad štítem korunovanou Madonu stojící na srpku měsíce, s žezlem v pravé a dítětem na levé ruce.²⁵⁾

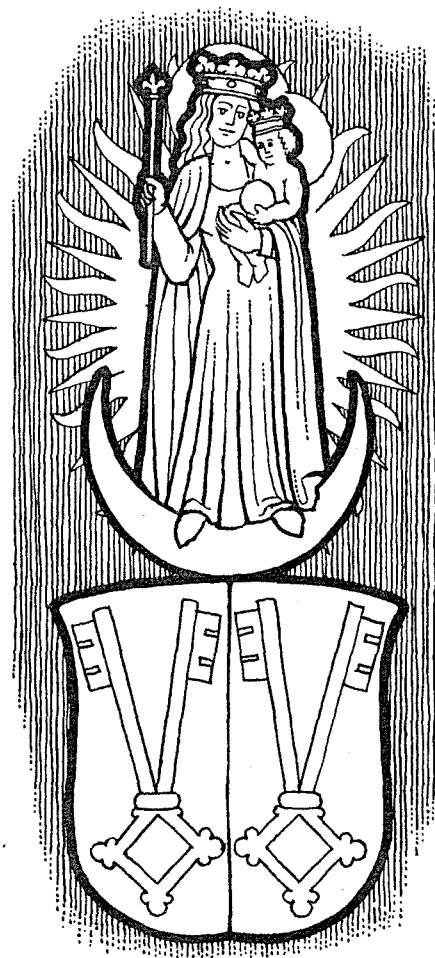
Po opatské benedikci se vrací ke starší podobě želivského znaku. Na pečeti jsme svědky zajímavé přechodné fáze erbovní figury, kdy v protáhlém oválném štítě nesoucím mitru a podloženém šikmou vlevo točenou berlou jsou dva zkrížené klíče. Jejich téměř kulaté hlavice jsou ještě spojeny diagonálami v původní čtyřhran.²⁶⁾ V dalších letech se opět mění výtvarné provedení; hlavice klíčů jsou již zcela odděleny, tvarovány do jetelového trojlistu a na štítě uprostřed stojí mitra prostoupená šikmou dovnitř obrácenou berlou s vlajícím velem.²⁷⁾

Opat Štěpán umírá 13. června 1649 a jeho nástupcem se stal Norbert z Amelunxen /1649 - 1654/. Za jeho vlády se znak ustálil na několik příštích let. Trvale mizí starý tvar dvojklíče a hlavice klíčů jsou již oválného tvaru. Nad štítem zůstává pouze mitra s šikmou vlevo točenou berlou. Tuto formu podržel i jeho nástupce Vít Rössler /1654 - 1660/ a zpočátku i Siard Falco /1661 - 1677/.²⁸⁾ Opat Vít dovršil snahu o úplné odpoutání od Strahova, neboť až dosud byli představení dosazováni otcovskou kanonií. Siard Falco, jedna z nejvýraznějších osobností v dějinách Želiva vůbec, byl jako první

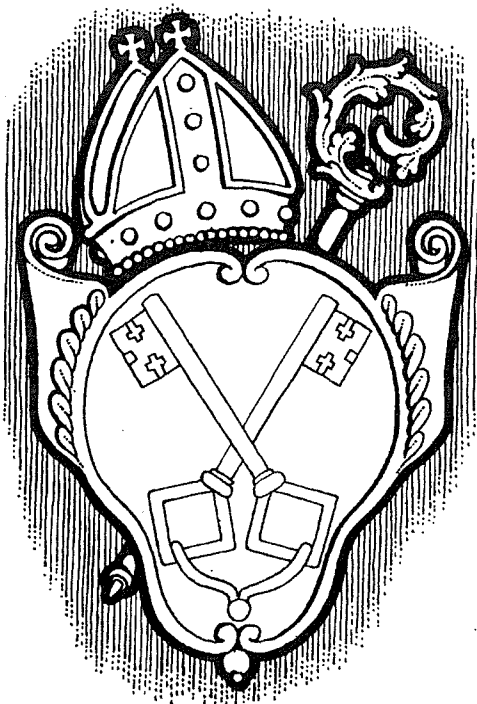

zvolen z domácího středu, proti vůli Strahova, a uznán teprve po intervenci zplnomocněnce řádového generála. Z roku 1665 mám doloženu i konventní pečeť, kde nad štítem s klíči vyrůstá Panna Maria s Ježíškem na levé a s žezlem v pravé ruce. Počátkem roku 1668 se vyskytuje opět jiná pečeť opata, kde v oválu lemovaném nápisem SIARD.FALCO ABBAS SILOEN. prostupují zkrřížené klíče korunou a nad nimi v mandorle Maria Immaculata. Nad štítem mitra a vpravo obrácená berla.²⁶⁾

Dříve než se budu zabývat polepšením želivského znaku, je třeba se ještě vrátit k samostatnému vývoji klíčů ve znakové kompozici strahovské, neboť podle smlouvy z roku 1643 zůstaly trvale její nedílnou součástí. Po smrti Kašpara Questenberga /zemř. 28.června 1640/ usedl na opatský stolec Strahova dosavadní doksanský probošt a titulární opat v Milevsku Křišpin Fuck /1640 - 1653/, povýšený roku 1643 do

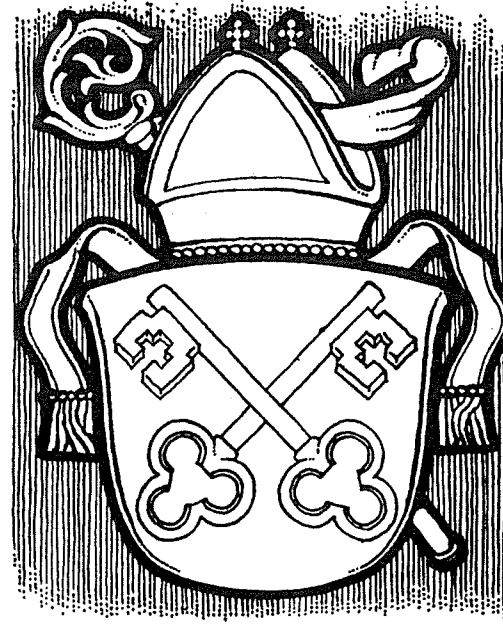
šlechtického stavu s přídomek z Hradiště. Ke čtvrcenému štítu svého předchůdce přidal střední štítek s třemi růžemi /2, 1/. Trvale zůstaly součástí znaku Doksan /zde červené ve stříbře/, ale na Strahově jsou vyhrazeny pouze jeho osobě.²⁷⁾ Souvisí patrně s Fuckovou předchozí funkcí probošta v rakouském klášteře Schlegel /1609 - 1621/, založeném jihočeskými Rožmberky. Pečetí nástupců Norberta z Amelunxen /1653 - 1656/, Bernarda Sutora /1656 - 1658/a prvé polovi-

ny vlády Vincence Makaria Franka /1658 - 1669/ nesou stabilně čtvrcený štít s břevnem v 1. a 4. poli a klíče ve 2. a 3. poli. Za štítem vyniká postava opata s mitrou na hlavě, rozevřenou knihou v pravé a šikmou ven točenou berlou v levé ruce. Pouze ojediněle se ještě vyskytne starý tvar dvojkříže, ale pravděpodobně pouze při použití staršího typáře, upraveného v iniciálách jména.⁴⁸⁾ K zásadní změně znaku došlo v první polovině roku 1664, kdy ještě v únoru je doložena stejná pečeť jako v minulých letech, ale již počátkem července se objevuje znak zcela nový:

ve středním štítku čtvrceného štítu lev, v 1. poli břevno posázené třemi liliemi, ve 2. a 3. zkřížené klíče provlečené šňůrou a ve 4. poli břevno posázené třemi růžemi. Na štítě listová koruna, z ní vyrůstá postava sv. Norberta a dvě ven obrácené berly. Světec s mitrou na hlavě drží ve vztažené pravici monstranci a v levé v lokti ohnuté ruce svírá patriarchální kříž.⁴⁹⁾

Změnu pečeti je možno doložit i v opatově osobním diáři, kde si 18. června 1664 poznamenal: "Pro sigillo maiori sculpto

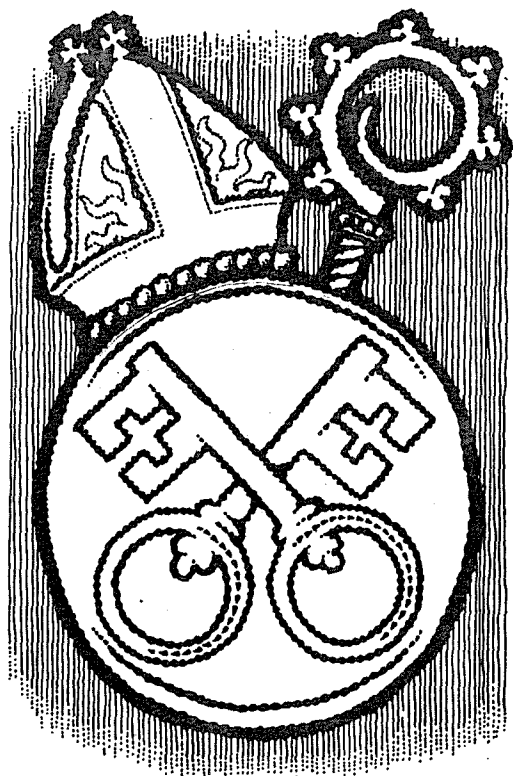

et pro minori emendato solvi 7 fl." a 24. prosince téhož roku: "Pro sigillo a Judeo sculpto solvi 6 fl."⁵⁰⁾

Z roku 1666 se dochoval cenný doklad k vývoji nejen Frankova, ale strahovského znaku vůbec. V rukopise obsahujícím oslavný spis k opatovým padesátinám jsou v záhlaví jednotlivých básní namalovány alegorizující symboly za použití jednotlivých znakových figur a v závěru je barevně proveden celý znak:

v červeném středním štítku český lev, v 1. a 4. černém poli zlaté břevno a nad ním v 1. tři stříbrné lilie, ve 4. růže, ve 2. a 3. modrém poli zlaté zkřížené klíče provlečené zlatou šňůrou. Nad štítem zlatá listová koruna s dvěma berlami a mezi nimi vyrůstající sv. Norbert s monstrancí a patriarchálním křížem obtočeným zelenou vavřínovou ratolestí.⁵¹⁾

Budovatel Theologického sálu Strahovské knihovny a Frankův nástupce Jeroným Hírnheim /1670 - 1679/ užíval zpočátku na pečeti znak v té formě, jak jej upravil jeho předchůdce, ale v roce 1674 opět změnil pečeť, vrátil se k původnímu čtvrcenému štítu a vypustil i jednu z berel. V annálech se o tom praví: "Sequentis anni initio coepi novis uti sigillis, in quibus unum pedem et leonem cum rosas omisi, antiquis et simplicibus monasterii sigillis contentus".⁵²⁾ Podle

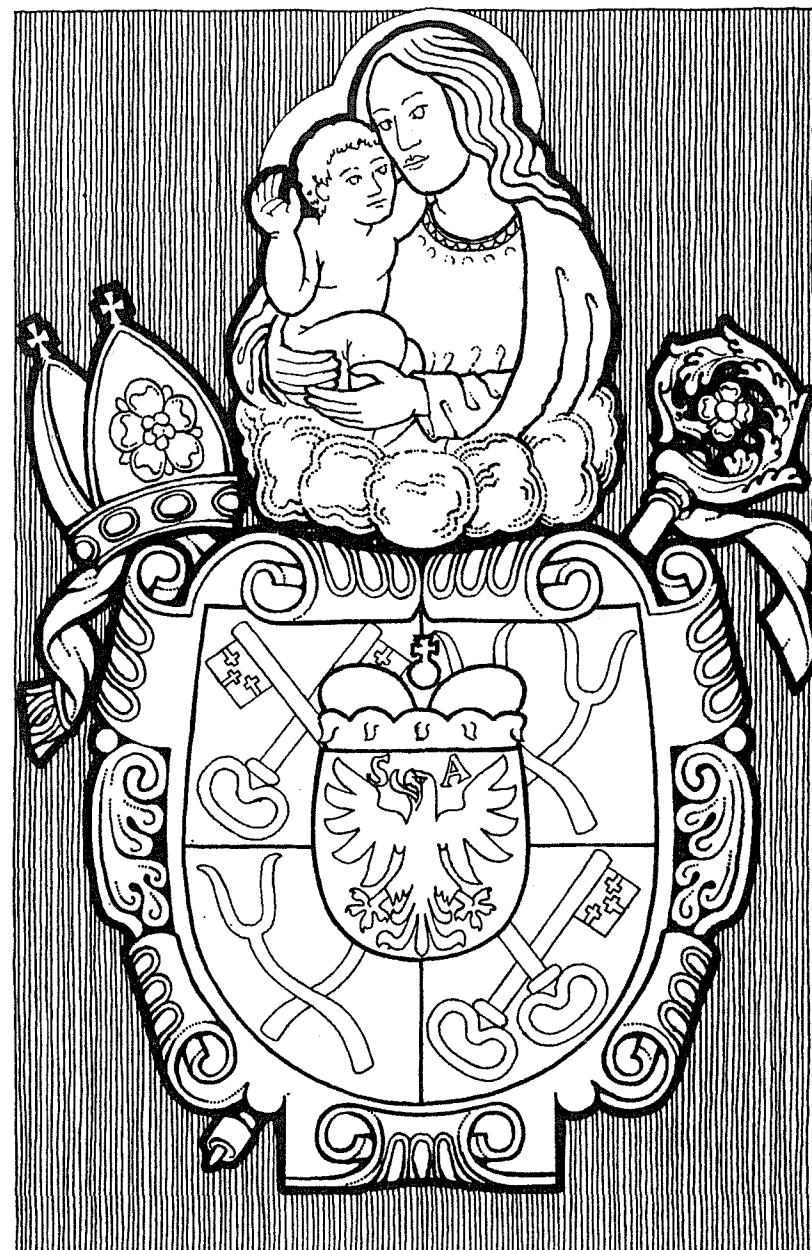

otisků pečeti zmizela i šňůra mezi klíči, poslední pozůstatek jejich původní gotické podoby. Při této zjednodušené znakové formě setrval i další z opatů Hyacint Hohmann /1679-1690/. Konečné ustálení klášterního znaku přineslo teprve období vlády Víta Seipela /1690 - 1711/, který až do poloviny roku 1698 používá znaku upraveného Hirsheimem, ale pak se opět vrací k velkému štítu s českým lvem uprostřed, lillemi a růžemi na břevnech.³³⁾ Přestože se v pozdějších letech zejména v průběhu 18. století objevují určité proměny v celkovém uspořádání strahovského znaku, ztvárnění jednotlivých figur i v tinkturách, nepřinesl další vývoj podstatných změn a všechny dosud známé prvky zůstaly jeho trvalou součástí. Sledování mladší etapy by přerostlo rámec této studie a bude třeba jí v budoucnu věnovat samostatnou pozornost.

Proto se vraťme opět k Želivu. Za opata Siarda Falca došlo vedle řady správně hospodářských reforem k podstatné změně klášterního znaku. Jan Kryštof Leskovce svobodný pán z Leskovce, poslední mužský příslušník svého rodu a konfrater želivské kanonie přijal listinou danou v Božejově 21. října 1668 opata i konvent za erbovní strýce a povolil jim užívat svého rodového erbu. Výslovně o tom praví: Dominum Abbatem modernum Successoresque Illius et totum Conventum Syloensem tamquam Confratres nostros Spirituales in uisceribus Iesu Christi dilectissimos ad Insignia Gentilitia Domum nostrae Leskouecianae hoc est, ut pone Claves suas aureas in campo caeruleo, Nostris argenteis Furcis in campo rubro, libere deinceps sine cuiusvis impedimento, aut contradictione utantur, admissimus, adoptauimus et per praesentes in perpetuum admittimus et adoptamus...³⁴⁾

Tedy že nynějšího opata a konvent želivský, své duchovní spolubratry ke znaku rodu Leskovců, to jest aby za svými zlatými klíči v modrém poli, jeho stříbrné vidlice v poli červeném bez překážek používali, dovoluje a přijímá. Přes tuto, aspon co do znaku, jasnou formulaci vznikl z obdarování spor. V době donace vykazuje totiž leskovecký štít vedle původního rodového erbu v 1. a 4. poli ještě ve 2. a 3. zkřížené klíče na způsob želivských. Někteří autoři se proto domnívali, že byl klášteru darován celý štít včetně klíčů. I když je tato domněnka vyvrácena nespornými doklady klíčů v želivském znaku o celé století dříve, je nutné alespon stručně rekapitulovat vývoj leskoveckého erbu. Leskovci z Leskovce byli velmi rozšířenou rytířskou rodinou jihovýchodních Čech, poprvé připomínanou krátce po roce 1400. Až do poloviny 16. století užívali všichni její příslušníci zkřížené vidle ve štítě i v klenotu. Samotné přijetí klíčů do rodového erbu je dosud záhadou. Jisté je, že je nelze vysvětlit genealogicky, neboť se od konce padesátých let objevují najednou v současné generaci celého rodu. Jejich původcem může být snad Šebestián z Leskovce, jedna z nejpozoruhodnějších osobností svého rodu. Vykonal cestu do Svaté země a na přelomu let 1551 - 1552 byl v Itálii. Na jeho pečeti doložené žel teprve v roce 1563 je po stranách přílby nad čtvrceným štítem vpravo jeruzalémský kříž, kterého užil již předtím v polceném štítě vedle vidlicí a vlevo tiára nad zkříženými klíči, patrně ohlas jeho zahraničních cest. S tím může souviset i přijetí klíčů do rodového erbu. Je sice pravda, že doposud nejstarší doklady čtvrceného štítu jsou na náhrobku Žofky z Lukavce, manželky Vlachyně z Leskovce, zemřelé roku 1552, a na pečeti Janově z roku 1558, ale protože k Šebestiánovi zatím není starší srovnávací materiál, nelze vyloučit, že užití klíčů v erbech, patřících jeho přímým bratrancům, resp. v prvním případě manželce jednoho z nich, může být až druhotné.³⁵⁾ Obdarování učiněné Janem Kryštofem z Leskovce bylo potvrzeno císařem a králem Leopoldem I. dne 15. ledna 1669 a znak kláštera byl dále polepšen; ke čtvrcenému štítu, v jehož 1. a 4. poli modrém jsou dva

zlaté zkřížené klíče, ve 2. a 3. červeném poli zkřížené stříbrné vidlice, je přidán stříbrný střední štítek, korunovaný knížecím kloboukem anesoucí černou vpravo obrácenou orlicí. Po stranách hlavy jsou vložena zlatá majuskulní písmena S A, vztahující se na Soběslava I. a jeho choť Adlétu, legendární zakladatele kláštera. Nad štítem vyrůstá z oblaku červeně ozdobná Madona v modrém plášti, s rozpuštěnými hnědými vlasy a s dítětem na pravé ruce. Vpravo infule, vlevo dovnitř obrácená berla ukončená růží.³⁶⁾ Polepšený znak najdeme ještě téhož roku na opatské pečeti a o rok později pak tesaný v kameni nad klášterní branou. Prakticky stejný zůstává i na pečeti jeho nástupce. Vzhledem k rozměrům již pravidelně přitištěných pečeti ztrácí se obyčejné písmena a oblak nad štítem zprvu pouze naznačený, časem docela mizí.³⁷⁾

Znaky dalších opatů Milo Strobila /1678 - 1695/, Candida Švendy /1695 - 1698/ a Zikmunda Bernbacha /1698 - 1702/ jsou vymalovány v Liber monasteriorum ordinis praemonstratensis.³⁸⁾ S drobnými odchylkami jde vždy o znak Leopoldova diplomu, podřízený schopnostem výtvarníka. Předlohou byly zjevně pečeti, neboť i zde chybí písmena ve středním štítu a Madona vyrůstá přímo za štítem. Stejně je tomu i u znaku Jeronýma Hliny /1703-1725/, kde nadto drží dítě na obou rukou. Na pečeti však vidíme dítě zcela na pravé ruce.³⁹⁾ Hlinův znak je tesaný v kameni i na hlavním portále klášterního kostela, kde je doplněn znakem osobním:

z pravého okraje štítu vyniká z oblaku paže s kladivem, tlukoucí do srdce ležícího na kovadlině. Nad oběma oválnými štíty vyrůstá z koruny Panna Maria. Toto je ovšem jediný dosud známý doklad jeho osobního znaku, neboť na rytině založení kláštera z roku 1721 je opět pouze znak kanonie shodný s diplomem. Chybí pouze litery na středním štítu.⁴⁰⁾

Obdobná je situace u Daniela Antonína Schindlera /1725-1752/. Na pečeti používá pouze klášterní znak, ale v Liber monasteriorum je vymalován i znak osobní, který se krom toho zachoval jako dřevorezba nad vchodem sálu klášterní knihovny. Dvojice oválných štítů v bohatě řezaných kartuších nese vpravo znak kláštera, vlevo v modrém poli červenohnědý roh hojnosti, z něhož se sypou vedle zlatých a stříbrných mincí drobné devocionálie /křížky, růžence, svatostky, atd./. Madona rostoucí z oblaku je provázena mitrou a berlou obrácenou ven.⁴¹⁾ "Rokokový prelát" Arnošt Morávek /1752 - 1774/ je posledním z opatů, jichž znak je proveden v citovaném rukopise: pravý oválný štít je ve čtveřici základních polí zrcadlově převrácen /vidlice jsou zlaté/, v levém je v popředí stavební chrám, hlídaný městskou stráží, a dozadu ubíhá fronta měšťanských domů. Při horním okraji je na oblačném nebi páska s devizou: NISI DOMINUS.

Znak Gabriela Fliegela /1774 - 1792/ je krom pečeti také na Berkově mědirytině, označované někdy i jako exlibris. Na soklu vyběhající vespod v žaludovitý pupek se tyčí profilkovaná stěna s výsečově dovnitř prohnutými postranicemi a krycí deskou, na níž je položena olivová a palmová ratolest. V po-

zadí po stranách vynikají keře. O stěnu je opřena rokoková kartuš s klášterním znakem; šrafura vykazuje záměnu tinktur obou dvojic polí a střední štítek není šrafován vůbec. Chybí i litery donátorů. Za štítem je vpravo dovnitř obrácená berla, vlevo mitra. Od boků kartuše splývá listnatý feston, jehož konce visí souměrně přes hranu soklu. Záměna tinktur obou polí je v této době trvalejší a je ji možno konstatovat i na pečeti.⁴²⁾ Rovněž prakticky zmizela písmena a oblak.

Stejně je tomu i u nástupců Zikmunda Hemerky /1792 - 1806/ a Vojtěcha Fähricha /1807 - 1830/. Úplné nepochopení vykazuje znak, otištěný pod Fährichovým jménem v Tyroffově sbírce Neues Adeliches Wappenwerk roku 1816. Tinkтуры polí jsou převráceny, střední štítek modrý a orlice stříbrno-červeně šachovaná. Madona vyrůstající přímo za štítem je dokonce oděna v řeholním rouše premonstrátského řádu. Libovůli je však třeba přičíst rytci a vydavateli.⁴³⁾

V průběhu 19. století ustoupilo s používáním pečeti do pozadí i přímé použití znaku. Pokud se pečeť ještě objevila, nebyla více či méně přesně provedený znak kláštera, který se v novější době objevil i na úředních papírech. Osobního znaku použil pouze Salesius Roubíček, který na intarzovaných dveřích v budově prelatury klade vedle znaku kanonie štít s figurou Nejsvětějšího srdce Ježíšova. Opat Bedřich Vavroušek osobní znak ve skutečnosti neužíval, i když podle zpráv pamětníků pro něho vytvořen a snad i otištěn byl. Na papírech opatství byl znak užíván v různém grafickém provedení, i když ne vždy se znalostí zásad heraldiky. Znaková zinkografie Jana Jůzla z roku 1937, určená pro signaturové štítky knihovny, působí svým archaizujícím podáním příliš těžce. Věcně je znak správný, pouze berla je obrácena ven.⁴⁴⁾ Téměř soukromého rázu zůstávají ztvárnění znaku pro opata Víta Tajovského. Znak kláštera na pamětním obrázku jeho benedikce, zhotovený Josefem Pýchou roku 1948, je nesen snahou po prostém lineárním heraldickém projevu. Secesně laděný znak na starším typu dopisních papírů, vzniklý podle nedokončeného návrhu V. Křížka, stavící ne právě vhodně za klenot i průčelí konventního chrámu, nese až příliš stopy chvatu. Prakticky jediné veřejnosti určené provedení znaku na jubilejních pohlednicích B. Dvořáka z roku 1949 je pouze grafickým motivem heraldice poněkud vzdáleným. Na osobních dopisnicích a exlibris, vykazujících zkušenou ruku heraldického kreslíře, je připojen ke znaku kanonie štít osobní, totiž v modrém poli zlatý vzletající kohout s červenou zbrojí. Společný klášterní klenot provázený vpravo mitrou a vlevo berlou je převýšen bílým kloboukem o šesti štrápcích. U paty štítu deviza: ANTE OMNIA DEUS DEINDE PROXIMUS.

Závěrem bych chtěl věnovat několik slov i heraldickému projevu konventu, neboť v domácí klášterní tradici se zejména v nové době udrželo tvrzení, že od polepšení štítu užíval konvent stejný znak s opaty pouze bez pontifikálií. Pečeti konventu opatřené znakem jsem našel celkem náhodně z rozmezí jednoho století, přesněji z let 1673 - 1774. Vždy jsou v oválném

štitě zkřížené klíče a nad ním vyrůstající korunovaná Madona s dítětem na levé /! / a žezlem v pravé ruce. Stejně je znak zaznamenán i v citovaném erbovníku premonstrátských klášterů.⁴⁵⁾ Projevuje se zde tedy určitá ztrnulost, neboť konvent tak zachoval původní znak kláštera užívaný hned po jeho obnovení ve dvacátých letech 17. století.

Pavel R. Pokorný

Poznámky:

1. Schaller, Jaroslav: "Topographie des Königreich Böhmen. Theil VI. Caslauer Kreis. Prag und Wien, 1787 s. 181-2. Živá polemika se rozpoutala na stránkách II.-IV. ročníku Památek archeologických, kde se v otázce želivského znaku střetli Viktor Bezděka, Jeroným Solař a Antonín Norbert Vlasák. Želivu věnoval pozornost i Antonín Rybička v pojednání "O erbích, pečetích a znacích stavu kněžského v Čechách" /Praha, 1862 s. 12-3/. Přes mylné tvrzení o původu znaku je jeho práce přínosem v tom, že otiskl znění diplomu ze dne 15.1.1669, jímž byl Želivu polepšen znak. Věci se dotkl i Dominik Čermák v ojedinelé monografii "Premonstráti v Čechách a na Moravě" /Praha, 1877 s. 216/. Právě jeho zmínka opakující chybou tradicí se stala podkladem dalšího rozšíření, zejména v populárních vlastivědných popisech a průvodcích. V zahraniční literatuře se objevila stručná glosa i v Seylerově svazku Klöster /J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch I. 5. II. Reihe, Nürnberg, 1882 s. 81. tab. 91/. Údaje jsou zcela zmatené, byť se dovolávají sdělení klášterního archiváře. V Bezděka uveřejnil přesný popis znaku v kapitole věnované Želivu ve sborníku Seb. Brunnera Chorrhnbuch /Würzburg-Wien, 1883 s. 546-7. Nepatrnou zmínku o znaku učinil i August Sedláček /Hrady IV s. 184 Praha, 1885/ /Ottův slovník naučný - Leskovec z Leskovce, díl IV. Praha, 1900 s. 916/. Král na s. 219 své Heraldiky přinesl jen popis polepšeného znaku, aniž by se zabýval jeho původem. V souvislosti se znakem Leskovců uvádí zcela nedoložené tvrzení o původu klíčů v erbu tohoto rodu a jejich údajném vztahu k Želivu. V tradičním podání pokračoval i Martin Kolář /Českomoravská heraldika I. Praha, 1902 s. 22/. Popis polepšeného znaku je obsažen i v hesle Želiv /OSN, sv. XXVIII. s. 796/, jehož autorem je Adolf Žák. Mylnou tradici o původu znaku převzal i Břetislav Štorm ve Znacích stavu kněžského /Olomouc, 1929/ a polepšený znak pak ne zcela přesně nakreslil v Erbovní knize 1935. Emanuel Hauner upozornil v anonymně vydané brožurě "Konventní a farní chrám Narození Panny Marie v Želivě" /Praha, 1940/ na nejstarší doklad znakové figury, ale znakem se při této příležitosti dále nezabýval. Okrajově se problematiku dotkl i ve studii "Vlastnické knižní značky premonstrátské", vydané současně. Popisem polepšeného znaku se spokojil i Z. M. Zenger: Česká heraldika, Praha, 1978 s. 137.

2. Ströhl, Hugo Gerhard: Die Wappen der Ordensstifte und Abteien in Böhmen, Mähren und Bosnien. Kunst und Kunsthandwerk Jg. XVI. 1913 s. 339-45. Otiskl znění erbovního listu i kopii jeho znakového vyobrazení a rámcově vycházel i z pečeti. Speciální studii věnoval želivskému znaku E. Hauner s názvem "Želiv a Leskovci" /Erbovní knížka 1941/, kde se ovšem se znalostí materiálu věnuje především svému tématu. Naposledy se obšírně zabýval želivským znakem Pavel F. Křivský v nepublikované disertaci "O pečetech a erbech v řádě premonstrátské a oisterciáckém", podané na Karlově universitě r. 1946.
3. Klášterní tradice kladoucí vznik znaku do 14. st. jako výraz papežské ochrany i tvrzení Haunerovo, že klíče souvisí s exempli řádu z r. 1409. Papežské ochrany se dostalo celé řadě klášterů a není tedy důvodu, proč by tento nijak neobvyklý a snad i formální akt našel právě zde tak výrazného zakončení. Exempce celého řádu by se snad mohla odrazit nanejvýš v symbolice generalátu a ne v jednotlivé kanonii, která nadto nepatřila ve světovém měřítku k nejpřednějším.
4. SUA: Řád premonstrátů Strahov /ŘP Strahov/, listina č. 113 /1445 XI. 11./
5. Gremser, Alfred: Die Wappen der Abte des Stiftes Melk in Nieder-österreich. Adler. Jg. II. 1875 s. 162
6. SUA: Saalbuch 286 fol. 162 b.
7. SUA: Archiv Žerotínsko-vrbenický č. 55 /1570 IX. 15./
8. SUA: Archiv pražského arcibiskupství /APA/, kart. 2126 C 123/4 J. Zábřdovice N. 1. /1589 III. 16./, N. 3. /1589 XI. 2./.
9. Křivský, Pavel F.: O pečetech s. 49 a pečeti uvedené dále v pozn. 10 - 12.
10. SUA: ŘP Strahov, listina č. 186 /1511 XI. 11./.
11. SUA: Klášter Břevnov, listina č. 263 /1529 XI. 10./.
12. SUA: Řád křížovníků Božího hrobu - Zderaz, listina č. 300 /1544 IV. 17./ - opat Jan Muth; ŘP Strahov, listina č. 251 /1569 III. 31./; APA, kart. 2099 C 119/1 /1569 X. 18./.
13. Výslovně např. E. Hauner: Vlastnické knižní značky s. 13. Světec za štitem se vyskytuje nesporně v menší pečeti kláštera v Doksaněch, kde je přímo předepsán privilegiem krále Ludvíka z 21. X. 1519 sv. Maternus. Na pečeti je provázena postava písmeny S M a okolo hlavy je zřetelná svatozář. Např. na pečeti probošta Linharta z let 1567 a 1568 - APA, kart. 2126 C 123/4 Doksaný N. 2, 3, 5.

14. Státní knihovna ČSR, sig. Se 389. Jde o jednu z prvních vazeb se znakem, neboť na vazbách datovaných r. 1595 i 1596 ve Strahovské knihovně znak ještě není a donátor je vyznačen pouze iniciálami - např. sig. BP IV 13 a DH I 31. Další vazby opatřené stejným znakem jsou datovány r. 1597 - Strahovská knihovna /PNP/, sig. BE IX 71, BA VIII 14, DP VI 11.
15. PNP, sig. DK IV 17 fol. 10 b /1598 IX.15./; fol. 12 b /1599 II.3./; fol. 10 b /1602 II.4./.
16. SUA:RP Strahov, listiny č. 284 /1601 II.24./, 301 /1604 VII.13./, 304 /1606 V.17./ a 305 /1607 VII.10./.
17. Pečetě: SUA:RP Strahov, kart. 291 Hradiště /1607 X.3./; kart. 62 A LXXVI/1 /1609 XI.3., 1610 V.7./; PNP:DK I 9 fol. 292 /1612 X.1./.
- Vazby: PNP: BC II 24 1606, EB V 8 1607, BF III 70 1608, BK IV 9 1610, BE III 24 1612.
- Uvedená data se týkají koupě jednotlivých svazků a vlastních vazby jsou o něco mladší.
18. O samostatnou historii znaku Strahova se počátkem tohoto století pokusil zdejší řeholník Anastaz Antonín Runza. Patrně na základě pozdějšího usu popisuje i štit z pečeti 16. st. jako černý se zlatým břevnem /RP Strahov, kart. 1273 - personalia/. Citovaný graduál je uložen ve Strahovské knihovně pod sig. DA I 5. K biskupské hodnosti byl Jan Lohel vybrán arcibiskupem Zbyňkem Berkou z Dubé roku 1602 a tehdy byl také potvrzen panovníkem. Papežský výnos je datován až 30.7.1603 a svěcení přijal až o rok později.
19. Špičál stával původně za Strahovskou branou, ale za opata V.M. Franka byl zbořen a r. 1664 položen základ dnešní budovy v dolní části nám. Pohořelce. Portál sem byl zřejmě přenesen z původní stavby. Rodovým erbem Questenbergů byl zlatě-modře čtvrcený štit, v němž černý korunovaný lev.
20. Na pečeti z 13. II. 1627 /PNP:DK IV 17 fol. 30 b/ je ještě dvojklíč, ale již v březnu téhož roku /SUA:RP Choťšov, kart. 55 fol. 34, 21. III./ jsou dva samostatné klíče křížem. Stejně i v r. 1631 - SUA:RP Strahov, kart. 313 č. 1 /I.14./ a č. 3 /XI.29./.
- Šňůru jimi provlečenou jsem zaznamenal nesporně na otisku z r. 1633 - RP Choťšov, kart. 53. Opat za štítem držící berlu na pokos v obou rukou je na RP Strahov, kart. 313 N.17 B č. 10 /1634 X.11./, č. 13 /1635 IV.14./, č. 15 /1635 XII.19./ a ještě RP Choťšov, kart. 53 fol. 16 /1637 I.24./, ale již 6. a 11. VIII. téhož roku - APA, C 123/2 N.93 kart. 2125 a 5. XI. RP Choťšov, kart. 55 fol. 37 je předchozí typ. Jde většinou o velmi malé pečeti s ne vždy zřetelným obrazem, a tak nelze vždy rozlišit jednotlivé detaily. Sporná je nejčastěji šňůra mezi klíči a velum na berle. V tisku "Paraenesis ad successores suos in abbatia Strahoviensis" spojeném se jménem Kašpara

Questenberga /Praha, 1638/ je znakový dřevorez na rubu tit. listu. - Státní knihovna ČSR sig. 46 C 115.

21. SUA:APA, kart. 2125 C 123/3 C. Želiv N.47./1628 I.21./.
22. SUA:RP Strahov, kart. 294 /1640/; kart. 323 S 9a Fuck fasc. 2/1641 II.25., VI.5., VII.9./, zcela výjimečně použita ještě 16. III. 1646 RP Strahov, kart. 325 S 9 N.19.
23. SUA:APA, C.123/3 C. Želiv N.7a.kart. 2125 /1644 XII.14./.
24. SUA:RP Strahov, kart. 325 S 9a fasc. 12 B. N.20, 21 /1646 XII.12., 1647 X.26./.
25. Norbert - RP Strahov, kart. 323 S 9a Fuck fasc. 2 /1653 I.29./.
- Vit - dtto, kart. 326 S 9a B. Sutor fasc. 2 /1658 VIII.25., IX.4./.
- PNP:DK IV 17 fol. 94 b /1660 VIII.24./.
- Siard - dtto, fol. 182 b /1665 IV.18./.
26. PNP:DK IV 17 fol. 271 b /1668 II.4./.
27. Fuckových pečeti je v různých fondech řada a není možné všechny citovat. Prakticky z celého období vlády jsou v SUA:RP Strahov, kart. 323 S 9a Fuck, fasc. 1, 2 a kart. 325 S 9a I B. N.1-3, 17. Ve Strahovské knihovně je na vazbě BJ IV 19 obsahující tisk z r. 1642 velmi pěkně provedené Fuckovo supralibros s obdobným znakem. Ve 2. a 3. polí je ještě dvojklíč. Jaký erb dostal opat při nobilitaci se mi nepodařilo zjistit, ale protože i po celé další období užívá štitek s růžemi, není vyloučeno, že jím byl právě ten.
28. Norbert z Amelunxen - SUA:RP Strahov, kart. 326 S 9a Norbert fasc. 2 /1654/. Bernard Sutor - dtto: S 9a B. Sutor fasc. 2 /1657 III.2., 1658 VIII.24./; pečeť s dvojklíčem např. PNP:DK IV 17 fol. 49 b /1657 IX.3./.
- Vincenc M. Frank dtto: fol. 57 b, 61 b, 67 b /1659 I.11., IV.12., VIII.23./, fol. 139 b a 168 b /1663 V.25. a 1664 II.16./.
- Na RP Strahov, listina č. 417 je zachována velká pečeť opata i konventu v dosavadní podobě, dole se čtvrcenými štítky /1660 I.30./.
- Starý typ klíče nalezl jsem pouze na pečeti z r. 1662 - SOA Třebon:RP Želiv, kart. 28 III B 2 č. 24/25 /IX.20./.
- Na listině z následujícího roku jsou již klíče v obvyklé podobě. SUA:RP Strahov, listina č. 424 /1663 I.3./.
29. PNP:DK IV 17 fol. 170 b, 176 b /1664 VII.2., 1665 I.3./.
- APA: kart. 2126 C 123/4 N.99 /1665 III.28./.
- Prímý důvod změny znaku právě v této době jsem nezjistil. Berly jsou vyjádřením dvojí opatské hodnosti - Strahov a Milevsko. Jisté je, že Frank svým založením především právník, věnoval velkou pozornost hlavně právně hospodářským otázkám a za cenu i prudkých osobních kontraverzí prosazuje i polozapomenuté nároky. Postavu sv. Norberta za štítem lze sice vysvětlovat přenesením světcovým ostatků na Strahov, ale k tomu došlo již r. 1627. Mimo to se objevuje již dříve za štítem konventu v Teplé /cca 1638/. U Strahova se -

hrály svou roli patrně opatovy úzké vztahy a přímé působení na pražském řádovém učilišti Collegium Norbertinum. Pečeť koleje nese totiž polcený, třikrát dělený štít a za ním vyrůstající postavu téhož světce. SUA:RP Strahov, kart. 324 S 9a N.98 /1648 XI.14./ a jinde.

30. PNP:DJ III 1 Diarium abbatís Vincentii Macarii Franck 1661 - 1669, pag. 453 a 503.

31. PNP:DE II 25 - Gratulando seminario Sancti Patris Norberti fol. 13.

32. PNP:DJ III 3 - Annalium Strahoviensium tom. II. fol. 293. Za upozornění na citované zápisy děkuji dr. P. F. Křivskému. Z koruny vyrůstající sv. Norbert v arcibiskupském rouše s mitrou na hlavě, monstancí a patriarchálním křížem zůstal od r. 1664 již trvale součástí znaku. Velký znak jsem našel na pečeti: SOA Třebon: RP Želiv III B 4 /1670 VI.18., VII.9./ a PNP:DK IV 17 fol. 257 b, 260 b /1671 IX.9., 14./. Na otiscích jsou lilie v děleném poli a nikoli na břevně. Pro definitivní závěr bude třeba více srovnávacího materiálu nebo originál typáře. Menší znak mám z pečeti doložen na SOA Třebon: RP Želiv, kart. 29 III B 4 /1677 VII.19./ a SUA:RP Choťššov, kart. 55 f. 21 /1684 XI.9./. Podle zápisu analů byla při zjednodušení pečeti vypuštěna jedna berla. Na citovaných otiscích však berlu postrádám a z koruny vyrůstá pouze sv. Norbert.

33. Pečeť opata Hohmanna viz SUA:ČDK IV B 100 kart. 392 - "teplá /1688 IX.16./. Na čtvercém štítě s prostými břevny a klíči koruna, z ní vyrůstá sv. Norbert a šikmo prohází ven točená berla. Seiplovy pečeti mám doloženy ze SUA:RP Choťššov, kart. 55 f. 37 /1690 V.13./, dttto: kart. 53 f. 3 /1697 II.3./ a ČDK IV B 100 - Choťššov /1698 IV.6./. Již 7.7. téhož roku /dttto Želiv/ se objevuje opět velký znak se stejným klenotem. Když se r. 1701 stal Vít Seipel světícím biskupem pražským, je tento znak převýšen biskupským kloboukem /SOA Třebon: RP Želiv III C 1 /1704 I.4./. Na barevném provedení Seiplova znaku v Liber Monasteriorum Canonici Ordinis Praemonstratensis Circariae Bohemiae - PNP:DU I 6 - z poč. 18. st., je střední štítek korunován, zlaté /! / lilie v 1. poli jsou nad břevnem a růže /2, 1 / nad břevnem 4. pole jsou červené. Lilie i růže v strahovském znaku často kolísají. V nové době se ustálily lilie zlaté a růže stříbrné. Zatím lze říci, že při nebarevném provedení znaku jsou častěji kladeny na břevno, při znaku v barvě jsou většinou nad ním, patrně pro větší optickou zřetelnost.

34. SOA Třebon: RP Želiv, kart. 7 A II č. 16. Znaková miniatura uprostřed listiny byla domalována později, neboť obsahuje již i císařské polepšení.

35. Pečeť, náhrobní kameny a další dokladový materiál o tiskl Jos. Dobiaš: Dějiny královského města Pelhřimova, díl IV. sv. 1 Praha 1957 - přílohy. Pečeť Šebestiánova tamtéž: tab XXX

a XXXI č. 7. Spor o donaci Leskoveckého erbu byl hlavním předmětem polemiky na stránkách Pam. archeologických, viz pozn. č. 1. Problémem se zvláště zabýval E. Hauner: Želiv a Leskovci, Erb. knížka 1941, s. 45-56, kde zhodnotil i starší literaturu. Otázka původu klíčů však zůstala i zde nevyřešena.

36. SOA Třebon: RP Želiv, kart. 7 Y II č. 77.

37. Siard Falco - SUA:APA, C 123/3 C. Želiv kart. 2125 N. 16, 20 /1669 IX.14., X.1./; PNP:DK IV 17 fol. 242 b a 248 b /1670 II.2., III.29./; Milo Štrobil /1678-1695/ SUA:RP Strahov, kart. 294 /1681 I.4., 1684 II.2./.

38. PNP:DU I 6 fol. 133.

39. SUA:ČDK IV B 100 kart. 391 /1711 V.7./.

40. Schindler, Daniel Anton: Vestigium In Via Maris... Pragae, 1721. SK ČSR sig. 47 A 16.

41. PNP:DU I 6 fol. 64 b. Pečeť: SOA Třebon: RP Želiv, kart. 28 č. 46, III B 3 /1738 IX.6./; dttto: III C 1 /1747 X.31./; SUA:RP Choťššov, kart. 53/6 /1748 II.28./. Zde ohybí i klobouk nad středním štítkem a náznak šrafování ukazuje změnu barev jednotlivých polí.

42. Jako exlibris označuje Berkovu rytinu E. Hauner: Vlastnické knižní značky, s. 18 a to podle starší bibliofilské edice. Jde však o dedikační plotnu Schallerovy Topographie - viz pozn. č. 1. Pečeť: SUA:APA, C 123/5 kart. 2127 /1775 III.23./; RP Strahov, kart. 294 /1779 X.16./ - pečeť hospodářské správy panství a RP Strahov, kart. 294 /1782 X.24./.

43. Hemerkova pečeť tamtéž /1800 I.26./. Tyroff: Neues Adels-ches Wappenwerk. Bd. III. Nürnberg, 1816, theil I., taf. 8.

44. Hauner, E.: Vlastnické knižní značky... příl. č. 27. Další citované doklady jsou z majetku autora.

45. Pečeť: SUA:ČDK IV B 100 kart. 392 /1673 II.8., 1725 VIII.16./; APA C 123/3 C. Želiv kart. 2125 /1696 XII.12./; ČDK IV B 60 kart. 367 /1742 I.1./; RP Strahov, S 9a Daller faso. 2, kart. 331 /1774 XI.8./. PNP:DU I 6 fol. 133. V modrém štítě zlaté klíče, Madona oděna červeně s modrým pláštěm. Stejný znak nesla v 18. stol. pečeť alumnátu latinských škol v Želivě.

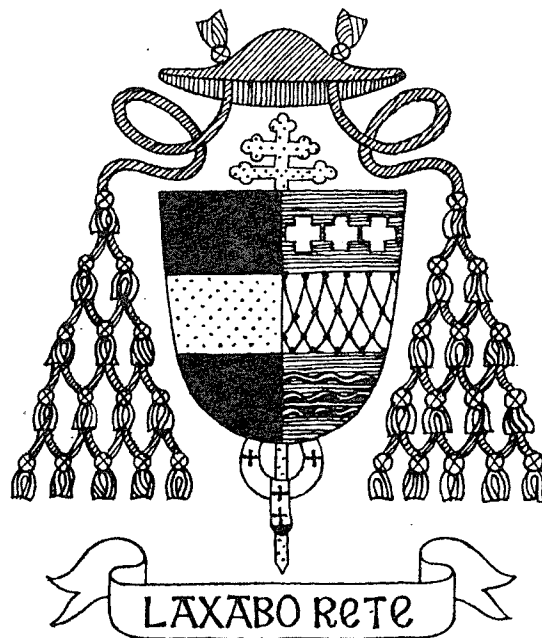
Znak františka kardinála Tomáška arcibiskupa pražského

PAULUS Episcopus Servus Servorum Dei
Venerabili Fratri Suo FRANCISCO S.R.E. Cardinali TOMÁŠEK,
nominato Archiepiscopo Pragensis Ecclesiae, salutem et
Apostolicam Benedictionem. Quoniam nobili et antiquae archidiecési Pragensi destinandus erat sacrorum Antistes, qui eam plena officii ratione gubernaret sancteque foveret, censuimus bene feliciterque evenire si te, Venerabilis Frater Noster, ad huiusmodi adimplendum munus nominemus. Ei enim Sedi ut Administrator Apostolicus ad hunc usque diem moderatus es, sapienter et naviter, Apostolica igitur usi Nostra potestate, quam in universam Christi Ecclesiam obtinemus, te nominamus hisque sub plumbo Litteris renunciamus Archiepiscopum PRAGENSIS Ecclesiae, datis iuribus obligationibusque impositis, quae cum dignitate tua atque officio coniuncta sunt. Ab iterandis autem catholicae fidei professione atque ireiurando fidelitatis erga Nos et Successores Nostros eadem potestate Nostra te eximimus, contrariis quibuslibet non obstantibus. Mandamus autem, ut haec Litterae Nostrae clero ac populo in metropolitano archidiecésis tuae templo publice legantur, die aliquo festo de praecepto. Quos dilectos filios, hac oblata opportunitate hortamur, ut non solum te accipiant libentissimo animo, iure suorum factum animorum patrem et pastorem et magistrum, verum etiam mandatis tuis volentes pareant, tuis obsecudent pastoralibus inceptis, quae ad eorum ipsorum supernam procurandam utilitatem dare atque inire censueris. Denique, Venerabilis Frater Noster, fac ut episcopale munus tuum per diligentem adimplere pergas, maximopere sane confisus, ut "qui coepit in te opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu"-Phil., 1, 6. -
Datum Romae, apud S. Petrum, die tricesimo mensis Decembris, anno Domini millesimo nongentesimo septuagesimo septimo, Pontificatus Nostri quintodecimo.

Joannes Card. Villot
Secretarius Status

Josephus Massinni,
Proton, Apost.

L.S.

ce 1922 v Olomouci a poté působil dlouhá léta jako pedagog na tamní teologické fakultě. Papež Pius XII. ho 12. října 1949 jmenoval titulárním biskupem butským s určením pro arcidiecési olomouckou. Biskupské svěcení přijal 14. října téhož roku. Apoštolským administrátorem pražským se stal 1. března 1965 a papež Pavel VI. ho v konsistoři 27. června 1977 jmenoval kardinálem s titulem u sv. Vitala v Římě.

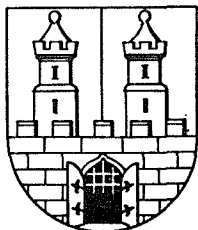
Osobním znakem je dvakrát dělený štít, v jehož horním modrém poli jsou tři stříbrné kříže, střední stříbrné pokrývá hnědá rybářská síť a ve spodním modrém poli jsou tři stříbrné vlnité pruhy. Deviza: LAXABO RETE - rozestru síť. Jako apoštolský administrátor /1965 - 1977/ užíval štít čtvercý, v 1. a 4. černém poli zlaté břevno, ve 2. a 3. znak osobní; za štítem latinský kříž provázený vpravo infulí a vlevo dovnitř obrácenou berlou, vše převýšeno zeleným biskupským kloboukem, od jmenování kardinálem pouze osobní znak, převýšený kloboukem své hodnosti. Protože se ukázala nutnost vyjádřit novou skutečnost i heraldicky, byl znak podle návrhu Zdenka M. Zengera po jmenování Františka kardinála Tomáška pražským arcibiskupem upraven takto: štít je polcen, v pravé černé polovině zlaté břevno /arcibiskupství pražské/, v levé osobní znak; za štítem patriarchální kříž, u paty štítu palium a pod ním deviza. Vše je převýšeno purpurovým kardinálským kloboukem.

Touto papežskou bulou, danou v Římě 30. prosince 1977, byl jmenován dosavadní apoštolský administrátor pražské arcidiecése sídelním arcibiskupem a 26. března 1978 intronizován ve svatovítské katedrále. Magre ThDr. František kardinál Tomášek, který vstupuje na nejstarší biskupský stolec český jako 34. metropolita a 8. kardinál, se narodil ve Studénce u Nového Jičína 30. června 1899. Na kněze byl vysvěcen 5. července

Pavel R. Pokorný

Výročí našich měst

H r a d e c nad Moravicí, okres Opava
V roce 1078 městečkem.

Podhradí hradu /jehož vznik se podle archeologických výzkumů klade do 8. - 9. století/ nazývá se v roce 1078 městečkem, jedním z nejstarších ve Slezsku. V roce 1318 stal se Hradec sídelním hradem a správním střediskem knížectví Opavského až do roku 1400, kdy úřady přešly do Opavy. Viktorin, kníže Minsterberské, kníže Opavské, hrabě Kladský, pán z Kunštátu a Poděbrad, dává městu Hradci nad Moravicí ve středu před sv. Františkem roku 1481 erb a pečeť:

"totiž štít poloviční, půl bílého a půl červeného a v tom štítu brána se stíny bílými ze zdi a za stíny jedna věž bílá v červené polovici štítu a druhá věž červená v druhé polovici štítu bílého, s modrými krovky a zlatými makovicemi." Pozadí brány je černé, otevřená vrata a mříž zlatá. Zároveň bylo uděleno právo pečeti zeleným voskem.

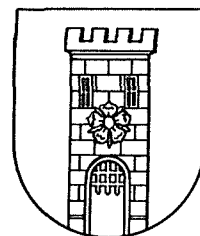
H o d o n í n

750 let od udělení městských práv /v roce 1228/.

První zmínka je v listině z roku 1073, kde se uvádí mezi jinými hrady i hrad hodonínský. Podhradí bylo povýšeno na město v roce 1228, když byla držitelkou hradu královna Konstancie. Po roku 1278 dostal se Hodonín věnem královně Kunhutě. Městská privilegia byla později několikrát od panovníků potvrzena a rozmnožena. Není známo, kdy a kterým panovníkem byl udělen městský znak, jenž byl znovu potvrzen ministerstvem ve Vídni dne 18. dubna 1908 německou listinou, jejíž originál je uložen u okresního archivu v Hodoníně. Znak tvoří modrý štít, v němž je postava anděla v červeném šatě, se zlatými vlasy, se zlatou korunou zakončenou křížkem a s rozprostřenými zlatými křídly. Anděl drží před sebou stříbrný štít s červenou šestilistou růží se zelenými okvětními lístky a zlatým semeníkem. Městský znak je obklopen bronzovou kartuší, na jejímž horním okraji spočívá stříbrná zděná koruna s pěti viditelnými stínkami.

H o r n í D v o ř i š t ě, okres Český Krumlov
V roce 1278 se jmenuje městečkem.

Připomíná se v roce 1278, před tím osada s kostelem sv. Michala, založená pány z Rožmberka. Dne 17. prosince 1504 Petr z Rožmberka privilegiem, daným na Krumlově, dává městečku Myšlanům /původní název/ pečeť a znak:

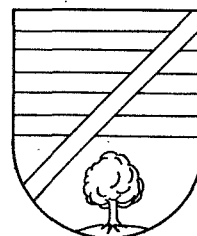
..."dali jsme jim tu moc a povolenie listem tiemto, aby na své pečeti městské mohli míti ruož i a věži s nápisem téhož městečka a té pečeti nyní i po vsecky časy aby mohli v potřebách svých svobodně užívati tak jako jiná městečka naše bez zmatku všelikterakého". Barvy znaku: červený štít, stříbrná věž, pětিলistá heraldická růže červená se zlatým semeníkem a zelenými okvětními lístky, mříž v bráně železné barvy.

D a ě i c e, okres Jindřichův Hradec
1378 poprvé městem

Podle listinné zprávy jmenují se Dačice poprvé městem v roce 1378. Doba udělení městského znaku není známa - vyskytuje se v dnešní podobě na nejstarší pečeti s letopočtem 1585. Podle W.R.Widimského byl původním znakem modrý štít a v něm zlatá pětिलistá růže, rodový erb pánů z Hradce, tento znak byl rozmnožen v roce 1563 tím způsobem, že nad růží bylo postaveno zlaté písmeno M /snad začáteční písmeno jména Marie/, nad ním pak zlatá královská koruna.

D o u b r a v i c e nad Svitavou, okres Blansko
V roce 1378 městečkem.

První písemná zpráva je z roku 1255, kdy se připomíná Holáč z Doubravice, v roce 1378 jmenuje se podhradí hradu Doubravice městečkem. Na prosbu Jana Drnovského z Drnovic propůjčil císař Ferdinand I. majestátem daným ve Vídni v sobotu Vigilií Panny Marie Nanebevzetí léta 1557 pečeť a znak:

..."zejména štít žluté neb zlaté barvy, v němž jsou u vrchu tři štrychy červené napříč a čtvrtý štrych přes ty tři pošikem a v spodku toho štítu zelený dub stojí..."

Zároveň udělil právo pečeti zeleným voskem. Městečko míválo i hrdelní právo, na něž připomínají místní názvy: kopec Šibenice, Na spravedlnosti.

K r u p k a , okres Teplice

Udělení městského znaku 13. ledna 1478.

Na přímluvu Těmy z Koldic král Vladislav II. dne 13. ledna 1478 potvrdil svobodnému hornímu městu Krupce dosavadní práva a zároveň propůjčil městský znak: ... "eyn erbe oder wappen, eynnen schildt in drey geteylt, rote, gulden und hymblo und in dem roten Felde eynen weysen leben mit eyner gulden Krone und mit gulden clawen, mit eynen eynechtigen weissen czagel, der ym gehet durch die beyn, die zungengeel awsgelagen, zueforthan, darnach hinder ym in eym gulden felde eynen halben schwarzen leben, das forder teyl bysz uber die brust mit eym swarczen eynechtigen czagel, darunder drey swarcze striche und under den weissen und swarzen halben leben in dem hymelblauen felde eynem hewer in eym weissen bergkyttel mit slegel und eyszen, die seyn von silberweysz und ein steynfels mit eyner grawen steinfarb, durchsprengt mit erczte..." Zároveň uděleno právo pečeti červeným voskem.

P o l i č k a , okres Svitavy

Potvrzení znaku 24. prosince 1478.

Majestátem daným na hradě Pražském dne 24. prosince 1478 král Vladislav II. k žádosti rady a obce města Poličky potvrdil městský znak a pečeť a udělil městu právo pečeti červeným voskem. Znak se vypisuje takto: ... "štit shůry dolů rozpoltěný, v jehož pravé polovici jest zvíře lev bílý o dvou ocasích pod zlatou korunkou k pravé straně vzhůru vzpjatý, v levé pak žluté polovici z rozdělení štítu půl orla červeného /?/, tolikéž pod korunou a se zlatým pazourem k levé straně vyniká; u spodku štítu toho leží dvě kladiv havěských /permlice a želízko/ křížem přes sebe přeložených; štít pak ozdoben jest zlatou korunou liliovitou" ... Ve zprávě městského úřadu dne 21. října 1942 se označuje znamení v patě štítu jako dvě dřevorubecké sekery, symbolizující dřevní bohatství lesních statků. Také na osmi zná-

mých pečetích z různých dob jsou ve znaku vyobrazeny sekery, nejstarší pečeť štítového tvaru z roku 1362 nese pouze figury lva a poloviční orlice.

H o r a s v . K a t e ř i n y , okres Most

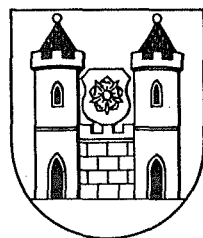
Povýšení na město 2. července 1528 a udělení znaku.

Hornická osada vznikla u dolů na měd a stříbro. Na prosbu Šebestiána z Veitmile povýšil král Ferdinand I. dne 2. července 1528 osadu na svobodné horní město a zároveň udělil znak: dělený štít, v jehož horní modré polovině vyrůstá z dělicí linky postava sv. Kateřiny v červeném plášti, držící v pravici olivovou ratolest a v levici meč. Po obou stranách světice jsou stříbrné mlýnské žernovy /podle rodového erbů Krabiců u Veitmile/. V dolní červené polovině je levá polovice stříbrného kola s pěti špicemi. Nad štítem je kolčí helm s příkrývadly a točenicí modré - stříbrnými a jako klenot opět levá polovina stříbrného kola s pěti špicemi. Později došlo k změně znaku: v dolní červené třetině štítu je stříbrné kolo s osmi špicemi, v horním zlatém poli vyrůstá z dělicí linky postava sv. Kateřiny v zeleném šatě s olivovou ratolestí v pravici a s mečem v levici. V pravém horním rohu štítu je červený štítek se zkříženými hornickými kladivky, v levém horním rohu červený štítek se stříbrným mlýnským žernovem. Nad štítem je opět kolčí helm se stejným klenotem jako u původního znaku, příkrývadla a točenice jsou však červené-stříbrné. Takto se jeví znak i na třech dochovaných pečetích z různých dob /nejstarší asi z rozhraní 16. a 17. století/.

V y š š í B r o d , okres Český Krumlov

Udělení znaku roku 1528.

Na přímluvu Jana z Rožmberka král Ferdinand I. potvrdil v roce 1528 svobody městečka a udělil znak: v červeném štítě na zeleném trávníku stříbrná městská zeď mezi dvěma okrouhlými věžemi, jež mají otevřené branky, jedno okno, cimbuří a černou špičatou střechu se zlatou makovicí. Mezi věžemi na cimbuří zdi je stříbrný štítek s červenou rožmberskou růží se zlatým semeníkem a zelenými okvětními lístky. V roce 1608 potvrdil Petr Vok z Rožmberka

všechna práva a udělil právo pečeti červeným voskem, což bylo schváleno císařem Matyášem v roce 1614.

L i p n í k n a d B e ě v o u , okres Přerov
Polepšení znaku 10. května 1628.

František kardinál z Ditrichštejna listinou z 10. května 1628 polepšil městu Lipníku dosavadní městský znak:

... "předně mají míti štít se třemi poli, z nichž dolní, který vrchu štítu špicí dosahuje, jest černé, v němž lev žlutý s rozevřenou tlamou pod královskou korunou stojící a v zelené hoře zadníma nohama vězící, horní dvě pole pošíkem ležící jsou žluté a červené a v tom každém dvojím poli dva nože z erbu Našeho, na vrchu pak toho štítu klobouk knížecí červený " ...

Zároveň uděleno právo pečeti červeným voskem. Tohoto znaku užívalo město ještě za prvé republiky /m.j. v pečeti v poli razítka

otištěného na listině s datem 13. listopadu 1928/; od roku 1948 je v platnosti nový znak: červený štít se zeleným trojvrším, z něhož vyrůstá stříbrný dvouocasý lev se zlatými spáry, červeným vyplazitým jazykem a se zlatou korunou.

Karel Liška

Obsah

Kalendarium	str.1
Zprávy HK ČNS	18
Buben, Milan: Italská heraldika	24
Buben, Milan: Italské královské řády	38
Krejčík, Tomáš: Čeští heroldi za lucemburských panovníků	44
Krejčík, Tomáš: K soupisu malířů erbovních listin I.	49
Krejčík, Tomáš: Další slavatovská palatinátní listina	51
Pekorný, Pavel R.: Opomenuté erbovní listy	54
Pekorný, Pavel R.: Supralibros Viktorina Vokeuna ze Sázavy	59
Buben, Milan: Pražská faustovská heraldika	62
Pekorný, Pavel R.: Znak Želivské kanonie v historickém vývoji	68
Pekorný, Pavel R.: Znak Františka kardinála Tomáška, arcibiskupa pražského	96
Liška Karel: Výročí našich měst	98
Obsah	103

K r e s b y

Bubnová, Julie	str.25 - 33
Čech, Zdirad J.K. - obálka, 1 - 15, 39, 41, 52, 55 - 56	60, 69 - 85, 87 a 104
Liška, Karel	98 - 102
Zenger, Zdeněk M.	18, 97
z archivu HK ČNS	63 - 65

Heraldická ročenka na rok 1978

Vydal Heraldický klub České numismatické společnosti
pro své členy / Praha 4 - Počolíf, Levá ul. 11 /
Tištěno jako rukopis, vydáno pro vlastní potřebu

Redakční rada: PhDr. Milan Buben, Pavel Palát, prom.ped.,
PhDr. Pavel R. Pekerný, JUDr. Zdeněk M. Zen-
ger, Zdirad J.K. Čech

Za věcnou správnost odpovídají autoři

Náklad 350 výtisků
Praha, duben 1978

Tisk - Merkur